

ALLIANOI ILICASI TABAN MOZAIKLERİ

Hazırlayan: Özden ŞEN

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ahmet YARAŞ

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin, Arkeoloji Anabilim Dalı için öngördüğü YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak hazırlanmıştır.

Edirne

Trakya Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

2009

ALLIANOI ILICASI TABAN MOZAIKLERİ

Hazırlayan: Özden ŞEN

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ahmet YARAŞ

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin, Arkeoloji Anabilim Dalı için öngördüğü YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak hazırlanmıştır.

Edirne

Trakya Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

2009

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

ALLIANOI ILICASI TABAN MOZAIKLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özden ŞEN tarafından hazırlanan bu çalışma 03.03.2009 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Başkan

Yrd. Doç. Dr. Ahmet YARAŞ (Danışman)

Yrd. Doç. Dr. Özkan ERTUĞRUL

Üye

Yrd. Doç. Dr. Serdar AYBEK

ÖNSÖZ

2003 yılında arkeolojiye ilk başladığımda, çalıştığım alanda mozaik taban bulunması, bu konuya ilgimin başlamasına sebep olan başlıca etkindir. İlerleyen zamanda, Allianoı'da ortaya çıkan mozaiklerin artması ve bilimsel anlamda önemli sonuçlar verebilecek değere ulaşmasıyla birlikte, Allianoı Kazısı bilimsel heyet başkanı ve aynı zamanda tez danışmanım, Yrd. Doç. Dr. Ahmet YARAŞ'ın kabulü ve desteğiyle "Allianoı İlıcası Taban Mozaikleri" konulu tezım hakkında çalışmalara başladım. Çalışmaya başladığım ilk günlerde, oldukça önemli bir konu olmasına rağmen, Türkiye'de bu konu hakkında yeterli yayın olmadığını fark ettim. Bu durum da, mozaiklere olan ilgimi arttırmıştır.

Bu çalışmayı hazırlamamdaki en büyük amaç, sular altında kalma tehlikesi bu tez hazırlandığı süreç boyunca devam eden ve hala da kesin bir sonuç elde edilememiş Allianoı İlıcası'ndan ortaya çıkarılmış olan mozaik tabanların, ayrıntılı biçimde anlatılıp tarihlendirilmesidir. Diğer bir amaç Allianoı mozaiklerinin, öncelikle Batı Anadolu'da, daha sonra Türkiye'deki mozaikler arasındaki yerinin belirlenmeye çalışılmasıdır.

Tezin hazırlanma aşamasında kütüphane çalışmasının büyük bölümü, İstanbul Alman Arkeoloji Enstitüsü'nde tamamlanmıştır. Ayrıca, Uluslararası Mozaik Araştırmaları Merkezi'nin (AIEMA) Türkiye'deki ayağını oluşturan, Uludağ Üniversitesi - Mozaik Araştırmaları Merkezinin kütüphanesinden de yararlanılmıştır. Çalışılan malzemeye ilişkin fotoğraf, çizim vs. gibi materyaller de büyük ölçüde Allianoı kazı arşivinden sağlanmıştır. Bununla bağlantılı olarak, Allianoı ile ilgili kısaltmalar, Allianoı kazı arşivinde kullanıldığı şekilde kullanılmıştır.

Yaptığım çalışma sonucunda elde edilen önemli bilimsel verilerle, Allianoı'un arkeolojik açıdan ne denli önemli bir yer olduğu bir kez daha kanıtlanmıştır. Böylesine önemli bir yerin, sular altında kalma durumunun söz konusu bile olmasının, Türkiye Arkeolojisi açısından oldukça yaralayıcı bir durum olduğunu düşünmekteyim. Allianoı ile ilgili dileğim, tafisi mümkün olmayan yanlıştan bir an önce dönülmesi ve arkeolojik bir ören yeri olarak Türkiye'ye kazandırılmasıdır.

TEŞEKKÜR

Tezin hazırlanması sırasında öncelikle, çalışmamın başından sonuna kadar sürekli yardımını ve desteğini gördüğüm, Yrd. Doç. Dr. Ahmet YARAŞ'a, üniversite hayatım boyunca bilimsel anlamda donanımlı bir şekilde yetişmeye katkı sağlayan başta bölüm başkanımız Prof. Dr. Y. Sümer ATASOY olmak üzere bütün hocalarıma; Uludağ Üniversitesi kütüphanesinde yaptığım çalışmalar boyunca yardımlarını gördüğüm Prof. Dr. Mustafa ŞAHİN ve Dr. Derya ŞAHİN'e; kazı sırasındaki çalışmalarında sorularımı cevaplayıp, fikir veren Arş. Gör. Daniş BAYKAN'a; yine kazı sırasında ve okulda yardımlarını gördüğüm Arş. Gör. Ergün KARACA'ya; kazı arşivinde bulunan fotoğraflarını kullandığım fotoğraf sanatçısı Mehmet GÜNGÖR ve Ark. Erdal ERYILMAZ'a; yine kazı arşivindeki çizimlerini kullandığım başta Desn. Arzu İŞGÖREN, Ark. Güler ŞAHHÜSEYİNOĞLU ve Ark. Esra KAYIKÇI olmak üzere ismini burada sayamadığım çizimlerde emeği geçen bütün kazı ekibi arkadaşlarıma; çeviriler konusunda yardımcı olan Nurettin HAK'a; maddi ve manevi desteğini her zaman hissettiğim Yaşar ve İffet DİLER'e; Alliano'i'daki mozaik konservasyonları hakkındaki sorularımı cevaplayan Rest. Uğur ALANYURT'a; tez metinlerimi okuyan Ark. Songül ÜNAL'a; kütüphane çalışmalarım sırasında yardımcı olan Ark. Zehra ŞİMŞEK'e ve son olarak bütün öğrenim hayatım boyunca her türlü desteklerini hissettiğim aileme, sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Hazırlayan : Özden ŞEN

Tezin Adı : Allianoi Ilıcası Taban Mozaikleri

ÖZET

Allianoi, İzmir ili, Bergama ilçesinin 18 km. kuzeydoğusunda bulunan, Geç Hellenistik Dönem'den itibaren kullanılan ve en görkemli dönemini M.S. II. yy.da yaşayan bir sağlık merkezidir. Ortasından geçen İlya Çayı, Allianoi'ü kuzey ve güney olmak üzere ikiye ayırmıştır. (Kuzeydeki mekânlar, ılıcaya ait mekânlardır. Güneyde de bir ılıca kompleksi tespit edilmiştir.) Güneyde ve kuzeydeki ılıcaların dışında; anıtsal bir geçiş yapısı, kuzey-güney ve doğu-batı doğrultulu iki cadde, peristylli avlular, köprüler, çeşmeler, kült yapısı, insulalar ve işlikler bulunmaktadır.

1998-2007 yılları arasında, Allianoi'da yapılan kazı çalışmalarında, Ilıca'ya ait, toplam 71 tane mekan tespit edilmiştir. Bu mekânların 15 tanesinin tabanında mozaik olduğu anlaşılmıştır. Allianoi'da bulunan mozaik tabanlar, çok renkli ve geometrik bezemelidir. Bezemeler sistemli bir şekilde birbirini tekrar eder niteliktedir. Yer yer tahribat olmasına rağmen, oldukça sağlam durumdadırlar.

Bu çalışmada, sözü edilen mozaik tabanlar; öncelikle buldukları mekânla birlikte değerlendirilmiş, daha sonra bezeme sınıflandırılması yapılarak, şimdiye kadar yapılan mozaik çalışmaları ve arkeolojik bulgular çerçevesi içinde yorumlanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler : Allianoi, Ilıca, Mozaik, Roma Çağı, Tessera.

Prepared By : Özden ŞEN

Name of Thesis: Floor Mosaics of the Alliano Hot Spring

ABSTRACT

Alliano is an ancient health spa, which is located 18th kilometres of northeast of Bergama, Izmir. It had been used from the Late Hellenistic Age and had its glorious time in the second century A.D.. İlia Brook divides Alliano into two parts, as they are North and South. (The places in the North Part belong to the thermal spring centre; also in the South part one thermal spring centre was unearthed.) In addition to spa centres in the North and South Parts, there are also a monumental passage, two distinct streets which are oriented north-south and east-west, peristyle courtyards, bridges, fountains, cult structures, insulae and workshops.

Total 71 places, which belong to the Alano Spa, were revealed in the excavations between 1998 and 2007. It was appeared that 15 of the places had mosaic floors with multicoloured and geometric adornments. Adornments are in the manner which they systematically repeat themselves. Even though there are damages on the adornments, the mosaics are generally in a very good condition.

The mosaic floors, which are mentioned in this study, primarily were considered with the places, where they were laid in and then adornment classification was made. Finally, it was tried to make an interpretation about the mosaics within the framework of the all archaeological finds and mosaic studies, which have been carried out until now.

Keywords: Alliano, Hot Spring, Mosaic, Roman Age, Tessera.

İÇİNDEKİLER

Önsöz	i
Teşekkür	ii
Özet	iii
Abstract	iv
İçindekiler	v
Tabloların Listesi	viii
Levhaların Listesi	ix
1. GİRİŞ	1
Problem	2
Amaç	2
Önem	2
Sayıtlar	2
Sınırlılıklar	3
Tanımlar	4
Kısaltmalar	6
2. MOZAIK SANATI'NIN GELİŞİMİ	7
3. ALLIANOI	13
3.1. Konumu ve Topografyası	13
3.2. Araştırma, Kazı ve Yayınları	14
3.3. Yapıları	15
4. ALLIANOI ILICASI TABAN MOZAIKLERİ	18
4.1. Güney Ilıca Mozaikleri	18
4.1.1. G.I. 1 No.lu Mekan Mozaikleri (Kat. No:1).....	18
4.1.2. G.I. 4 No.lu Mekan Mozaikleri (Kat. No: 2).....	21
4.1.3. G.I. 6 No.lu Mekan Mozaikleri (Kat. No: 3).....	23
4.1.4. G.I. 6 a No.lu Mekan Mozaikleri (Kat. No: 4).....	24
4.1.5. G.I. 6 b No.lu Mekan Mozaikleri (Kat. No: 5).....	25
4.1.6. G.I. 6 c No.lu Mekan Mozaikleri (Kat. No: 6).....	26
4.1.7. G.I. 10 No.lu Mekan Mozaikleri (Kat. No: 7)	26

4.2. Kuzey Ilıca Mozaikleri	28
4.2.1. K.I. A 2 No.lu Mekan Mozaikleri (Kat. No: 8).....	28
4.2.2. K.I. A 2 a No.lu Mekan Mozaikleri (Kat. No: 9).....	34
4.2.3. K.I. A 2 b No.lu Mekan Mozaikleri (Kat. No: 10)	36
4.2.4. K.I. A 2 c. No.lu Mekan Mozaikleri (Kat. No: 11).....	37
4.2.5. K.I. A 2 d. No.lu Mekan Mozaikleri (Kat. No: 12).....	39
4.2.6. K.I. A 3 No.lu Mekan Mozaikleri (Kat. No: 13).....	40
4.2.7. K.I. A 12 No.lu Mekan Mozaikleri (Kat. No: 14).....	42
4.2.8. K.I. A 14 No.lu Mekan Mozaikleri (Kat. No: 15).....	43
5. ALLIANOI ILICASI MOZAIKLERİ BEZEME REPERTUARI VE TEKRARLANAN KOMBİNASYONLARI	45
5.1. Bezeme Repertuarı	45
5.1.1. Basit Bant	45
5.1.2. Paralel Bant	46
5.1.3. Karga Adımı	46
5.1.4. Testere Dişi	47
5.1.5. Ağ Örgüsü	47
5.1.6. Kesişen Daireler	47
5.1.7. Eşkenar Dörtgenli Yıldız	48
5.1.8. Balık Pulu Kalkanı	48
5.1.9. Kare Merkezli Izgara	49
5.1.10. Etrafı Küçük Dörtgenlerle Çevrilmiş Dörtgen	50
5.1.11. İç içe Geçmiş Oval Halkalar	50
5.1.12. İç İçe Geçmiş Oval Halkalar ve Kare	51
5.1.13. Pelta	51
5.1.14. Dörtgenlere Bölünmüş Altıgen	52
5.1.15. Dört Sivri Uçlu Yıldız	52
5.1.16. Küçük Çapraz	53
5.1.17. İç içe Açılar	53
5.1.18. Dörtgen	53
5.1.19. Dört Yapraklı Çiçek Rozeti	53
5.1.20. Altıgen İçinde Altı Yapraklı Çiçek Rozeti	54

5.1.21. Yonca Rozeti	55
5.1.22. Labyrs	55
5.2. Tekrarlanan Geometrik Bezeme Kombinasyonları	56
6. ALLIANOI MOZAİKLERİNİN TÜRKİYE'DEKİ ROMA DÖNEMİ MOZAİKLERİ ARASINDAKİ YERİ ve LOKALİZASYONU	60
Ek 1. Geçici Konservasyon Çalışmaları	65
7. KATALOG	68
8. SONUÇ	84
9. KAYNAKÇA	89
TABLolar	98
LEVHALAR	

TABLULARIN LİSTESİ

Tablo I: Mekan ve Mozaik Ölçü Tablosu

Tablo II: Mekanlara Göre Kullanılan Bezeme Tablosu

LEVHALARIN LİSTESİ

Lev. 1

Harita 1: Pergamon – Allianoi (Talbert, 2000: 56)

Lev. 2

Plan 1: Allianoi 2006 Yılı Vaziyet Planı (2006 Allianoi Kazı Arşivi)

Lev. 3

Plan 2: G.I. Plan (2004 Allianoi Kazı Arşivi)

Lev. 4

Plan 3: K.I. Taban Planı (2006 Allianoi Kazı Arşivi)

Lev. 5

Plan 4: G.I. 1 no.lu Mekan Planı (2004 Allianoi Kazı Arşivi)

Lev. 6

Plan 5: G.I. 4 no.lu Mekan Planı (2001 Allianoi Kazı Arşivi)

Plan 6: G.I. 6, 6 a,b, ve c no.lu Mekan Planları (2004 Allianoi Kazı Arşivi)

Lev. 7

Plan 7: G.I. 10 no.lu Mekan Planı (2004 Allianoi Kazı Arşivi)

Lev. 8

Plan 8: K.I. A 2, A 2 a,b,c ve d no.lu Mekan Planları
(2006 Allianoi Kazı Arşivi)

Lev. 9

Plan 9: K.I. A 3 no.lu Mekan Planı (2006 Allianoi Kazı Arşivi)

Lev. 10

Plan 10: K.I. A 14 no.lu Mekan Planı (2006 Allianoi Kazı Arşivi)

Lev. 11

Resim 1: Kuzeyden Allianoi Genel (2003 Allianoi Kazı Arşivi)

Resim 2: Güneydoğudan Güney Arazi (2005 Allianoi Kazı Arşivi)

Lev. 12

Resim 3: Güney Ilıca (2005 Allianoi Kazı Arşivi)

Resim 4: Batıdan Kuzey Ilıca (2005 Allianoi Kazı Arşivi)

Lev. 13

Resim 5: G.I. 1 Kuzeyden Genel Görünüm (2001 Allianoi Kazı Arşivi)

Resim 6: G.I. 1 Güney Koridor (2002 Allianoi Kazı Arşivi)

Lev. 14

Resim 7: G.I. 1 Batı Koridor (2002 Allianoi Kazı Arşivi)

Resim 8: G.I. 1 Kuzey Koridor (2002 Allianoi Kazı Arşivi)

Lev. 15

Resim 9: G.I. 1 Güneydoğu Köşe (2002 Allianoi Kazı Arşivi)

Resim 10: G.I. 1 Kuzeybatı Köşe (2002 Allianoi Kazı Arşivi)

Lev. 16

Resim 11: G.I. 1 Bezeme Detayı (2002 Allianoi Kazı Arşivi)

Lev. 17

Resim 12: G.I. 4 Batıdan Genel Görünüm (2001 Allianoi Kazı Arşivi)

Lev. 18

Resim 13: G.I. 4 Kuzeyden Genel Görünüm (2002 Allianoi Kazı Arşivi)

Resim 14: G.I. 4 Bezeme Detayı (2002 Allianoi Kazı Arşivi)

Lev. 19

Resim 15: G.I. 6 Batıdan Genel Görünüm (2001 Allianoi Kazı Arşivi)

Lev. 20

Resim 16: G.I. 6, 6 a,b ve c Kuzeyden Genel Görünüm
(2001 Allianoi Kazı Arşivi)

Resim 17: G.I. 6 c Ağ Örgüsü ve İç İç Açılar Bezeme Detayı
(2001 Allianoi Kazı Arşivi)

Lev. 21

Resim 18: G.I. 10 Güneyden Genel Görünüm (2002 Allianoi Kazı Arşivi)

Resim 19: G.I. 10 Mozaik Tahribat Detayı (2004 Allianoi Kazı Arşivi)

Lev. 22

Resim 20: G.I. 10 Karga Adımı ve Dört Yapraklı Çiçek Rozeti Bezeme Detayı
(2004 Allianoi Kazı Arşivi)

Resim 21: G.I. 10 Eşkenar Dörtgenli Yıldız Bezeme Detayı
(2004 Allianoi Kazı Arşivi)

Lev. 23

Resim 22 : K.I. A 2 Kuzeyden Genel Görünüm (2005 Allianoi Kazı Arşivi)

Resim 23 : K.I. A 2 Güneybatıdan Genel Görünüm (2005 Allianoi Kazı Arşivi)

Lev. 24

Resim 24 : K.I. A 2 Batıdan Mekanın Orta Bölümü (2005 Allianoi Kazı Arşivi)

Lev. 25

Resim 25 : K.I. A 2 Pelta Bezemesi Detay (2005 Allianoi Kazı Arşivi)

Resim 26 : K.I. A 2 İç içe Geçmiş Oval Halkalar Bezemesi Detay
(2005 Allianoi Kazı Arşivi)

Lev. 26

Resim 27 : K.I. A 2 Karga Adımı ve Dört Yapraklı Çiçek Rozeti Bezeme Detayı
(2005 Allianoi Kazı Arşivi)

Resim 28 : K.I. A 2 Labyrs Bezemesi Detay (2005 Allianoi Kazı Arşivi)

Lev. 27

Resim 29 : K.I. A 2 Güney Koridor (2005 Allianoi Kazı Arşivi)

Lev. 28

Resim 30 : K.I. A 2 Bezeme Detayı (2005 Allianoi Kazı Arşivi)

Resim 31 : K.I. A 2 Kenar Bordürü Detayı (2005 Allianoi Kazı Arşivi)

Lev. 29

Resim 32: K.I. A 2 a Bezeme Detayı (2006 Allianoi Kazı Arşivi)

Resim 33 : K.I. A 2 a Bezeme Detayı (2006 Allianoi Kazı Arşivi)

Lev. 30

Resim 34 : K.I. A 2 b Güneyden Genel Görünüm (2006 Allianoi Kazı Arşivi)

Resim 35 : K.I. A 2 b Bezeme Detayı (2006 Allianoi Kazı Arşivi)

Lev. 31

Resim 36 : K.I. A 2 c Bezeme Detayı (2006 Allianoi Kazı Arşivi)

Resim 37: K.I. A 2 c Bezeme Detayı (2006 Allianoi Kazı Arşivi)

Lev. 32

Resim 38 : K.I. A 2 d Bezeme Detayı (2006 Allianoi Kazı Arşivi)

Resim 39 : K.I. A 2 d Bezeme Detayı (2006 Allianoi Kazı Arşivi)

Lev. 33

Resim 40: K.I. A 2 a, b, c ve d Kemerli Geçişler (2004 Allianoi Kazı Arşivi)

Resim 41: K.I. A 2 b Kemerli Geçiş Bezeme Detayı (2004 Allianoi Kazı Arşivi)

Lev. 34

Resim 42: K.I. A 3 Güneyden Genel Görünüm (2005 Allianoi Kazı Arşivi)

Resim 43 : K.I. A 3 Testere Dişi Bezemesi Detay (2005 Allianoi Kazı Arşivi)

Lev. 35

Resim 44: K.I. A 3 Rozet ve Balık Pulu Kalkanı Bezemesi Detay
(2005 Allianoi Kazı Arşivi)

Resim 45: K.I. A 3 Balık Pulu Kalkanı ve Testere Dişi Bezemesi Detay
(2005 Allianoi Kazı Arşivi)

Lev. 36

Resim 46: K.I. A 12 Güneydoğudan Genel Görünüm
(2005 Allianoi Kazı Arşivi)

Resim 47: K.I. A 12 Bezeme Detayı (2005 Allianoi Kazı Arşivi)

Lev. 37

Resim 48: K.I. A 14 Doğudan Genel Görünüm (2005 Allianoi Kazı Arşivi)

Lev. 38

Resim 49: K.I. A 14 Kuzeyden Genel Görünüm (2005 Allianoi Kazı Arşivi)

Resim 50: K.I. A 14 Bezeme Detayı (2005 Allianoi Kazı Arşivi)

Lev. 39

Resim 51: G.I. 1 Konservasyon Çalışmaları (2002 Allianoi Kazı Arşivi)

Resim 52: G.I. 6 Konservasyon Çalışmaları (2001 Allianoi Kazı Arşivi)

Lev. 40

Resim 53: K.I. A 2 Konservasyon Çalışmaları (2006 Allianoi Kazı Arşivi)

Resim 54: K.I. A 2 d Konservasyon Çalışmaları (2006 Allianoi Kazı Arşivi)

Lev. 41

Resim 55: Üzerinde Bezeme Modeli Bulunan Mermer Parçası

(2005 Allianoı Kazı Arşivi)

Resim 56 : K.I. A 2 Mekanı Taban Üzerinden Çıkan Seramik Parçaları

(2005 Allianoı Kazı Arşivi)

Lev. 42

Resim 57 : P.T.05 – 36 Kandil (2005 Allianoı Kazı Arşivi)

Resim 58 : P.T.05 – 37 Kandil (2005 Allianoı Kazı Arşivi)

Resim 59 : P.T.05 – 39 Kandil (2005 Allianoı Kazı Arşivi)

1. GİRİŞ

Mozaik, belirli bir yüzeyi döşemek amacıyla, küçük taş, mermer, cam veya pişmiş toprak parçacıklar kullanılarak yapılmış bezemeli yüzeylere verilen isimdir. Ağırıklı olarak M.Ö. VIII. – VII. yy.lardan itibaren, iç mekânların süslenmesinde sevilerek kullanılan bir sanat dalı olmuştur. Ortaya çıktığı ilk zamanlarda kaba ve özensiz bir şekilde yapılmaktayken zaman içinde teknik ve estetik açısından oldukça ilerlemiştir. Özellikle, Roma Çağı'nda, İtalya başta olmak üzere bütün eyaletlerde çok sayıda mozaik eserin yapıldığı bilinmektedir. Mozaik bezeme repertuarına bakıldığında geometrik, bitkisel ve figürlü olmak üzere üç ana grup görülmektedir. Bu gruplar içinde yapımı diğerlerine göre nispeten daha kolay olduğundan, geometrik bezemeler daha çok alanda kullanılmıştır. Roma Çağı'na ait en güzel örnekleri Roma villalarında görmek mümkündür. Bunun yanında kamusal yapılarda mozaik tabanlar sıkça kullanılmıştır.

Bu çalışmada, kamusal bir yapı olan Alliano Ilicası'nda bulunan mozaik tabanlar incelenmiştir. Anlatıma mozaik sanatının gelişimiyle başlanarak, mozaik konusu ile ilgili dönemseller bir bakış açısı verilmeye çalışılmıştır. Daha sonraki bölümde Alliano hakkında genel bilgiler verilmiştir. Dördüncü bölümde, Alliano Ilicası Taban Mozaikleri ana başlıklı bölümün, birinci ve ikinci alt bölümünde, tespit edilen mozaik tabanlar, buldukları mekân içinde ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Beşinci bölümde, Alliano bezeme repertuarı ve tekrarlanan kombinasyonlarına değinilmiştir. Altıncı bölümde, Alliano'un Türkiye'deki mozaikler içindeki yeri belirlenmeye çalışılmıştır. Alliano'da bugüne kadar yapılan geçici konservasyon çalışmaları Ek 1'de ele alınmıştır. Son bölümlerde de katalog ve sonuç bulunmaktadır.

Problem

Allianoi Ilıcası Taban Mozaikleri, konusunun araştırılmasını gerekli kılan temel problem, Allianoi'da bulunan mozaik tabanların öncelikle antik dönem mozaik sanatı içindeki yerinin belirlenmesinin gerekliliğidir. Daha sonra ki aşamada, Anadolu mozaikleri içindeki yerinin belirlenmesi konunun araştırılmasını gerekli kılan diğer bir problemdir.

Amaç

Konunun hazırlanmasındaki temel amaç, Allianoi'da ortaya çıkarılan taban mozaiklerinin ayrıntılı bir biçimde anlatılması ve tarihlendirilmesidir.

Bunun dışında, bu güne kadar Anadolu mozaikleri hakkında yeterli derecede araştırılma yapılmadığı bilinmektedir. Bu çalışmanın hazırlanmasıyla bu konudaki eksikliğin ortadan kalkmasına katkı sağlanması da amaçlanmaktadır.

Önem

Bu araştırma ile öncelikle, Allianoi'un tarihlendirilmesine katkı sağlanmış olacaktır. Ortaya çıkarılan bulgular ışığında henüz yeterli derecede araştırılmamış olana Batı Anadolu mozaiklerinin araştırılması da desteklenmiş olacaktır. Bunun yanında, bundan sonra Batı Anadolu ile ilgili yapılan mozaik çalışmalarına da ışık tutacağı düşünülmektedir.

Sayıtlar (Varsayımlar)

- Allianoi hakkında bugüne kadar yapılan bilimsel çalışmalar göz önüne alınarak, Allianoi Ilıcası Taban Mozaikleri'nin M.S. II. yy.da yapıldığı düşünülmektedir.

- Kullanılan bezemeler dikkate alındığında, kompozisyonlar Roma İmparatorluk Çağı bezemeleriyle benzerlik gösterdiğinden bu dönem içinde yapılmış olmalıdır.

- Allianoï'da kazılar henüz tamamlanmadığı için, kesin olmamakla birlikte daha pek çok mekanın tabanında mozaik bulunduğu düşünölmektedir.

Sınırlılıklar

Allianoï Kazısı'nda ele geçen taban mozaiklerinin;

- Ayrıntılı biçimde anlatılması,
- Analoji çalışmasının yapılması,
- Kazı verilerine göre mozaik tabanların tarihlendirilmesi,
- Yapılan repertuar çalışması ile bezeme yoğunluğu ve çeşitliliğinin saptanması,
- Standart bezemelerin, kombinasyonlarının belirlenmesi.

Tanımlar

- Apsis** : Klasik bir yapının yarım daire şeklindeki ucu.
- Caldarium** : Roma hamamlarındaki ana sıcak salon.
- Cardo** : Bir Roma kentinde, decumanusu dik açıyla kesen, kuzey-güney doğrultulu cadde.
- Decumanus** : Bir Roma kentinde, doğu batı doğrultusunda uzanan cadde.
- Eksedra** : Yarım daire ya da dikdörtgen biçiminde, üstü açık ya da kapalı olabilen, içinde oturma sıraları olan, bir başka yapıya bağımlı ya da bağımsız olan niş.
- Emblema** : Döşemelerdeki orta kompozisyona verilen isimdir.
- Fresk** : Boyalı duvar süslemesine verilen isim.
- Frigidarium** : Roma hamamlarında bir veya birkaç soğuk havuzu bulunan ana soğuk su yıkanma salonu .
- In-situ** : Latince’de orijinal konumunda demektir. Arkeolojide Antik Çağ’da kullanıldığı şekilde ele geçen buluntuları ifade etmek için kullanılır.
- Insula** : Dört tarafı cadde ve sokaklarla çevrili yapı adası.
- İmparatorluk Salonu** : Genellikle dikdörtgen, merkezi apsisli, zengin süslemeli mermer salonlara verilen isim.
- Kriptoportikos** : Üzeri tonozlu gizli geçit.
- Lapidarius Structor** : Mozaik atölyesindeki taş ustası.
- Labyrs** : Çift taraflı balta.
- Musearius** : Tesseraları zemin üzerine yerleştiren kişi.
- Niş** : Antik mimaride yapıların duvarlarında çeşitli amaçlarla yapılmış sığ girintiler.
- Nucleus** : 20 cm. kalınlığındaki içinde üç ölçek ezilmiş tuğlaya bir ölçek kireç karıştırılarak yapılan, üzerine tesseraların yerleştirildiği harç tabakası.

- Nymphaeum** : Zarif bir şekilde inşa edilmiş ve süslenmiş çeşme.
Çoğunlukla sütunlu katlara ve yanlarında, içlerinde heykellerin yer aldığı kanatlara sahiptir.
- Opus Vittatum** : Roma Çağı duvar örme tekniği.
- Opus Tessellatum** : Zemin mozaiklerini duvar mozaikleri ve opus sectileden ayırmak için kullanılan terimdir.
- Peristyl** : Etrafı sütunlarla çevrili üstü açık avluya verilen isim.
- Pictor Imaginarius** : Mozaik atölyesini idare eden taslak ve tüm işlerden sorumlu usta başına verilen isim.
- Pictor Parietarius** : Mozaik atölyesinde taslağı yapan ve çizime taşıyan kişi.
- Propylon** : Görkemli anıtsal giriş kapısı.
- Rudus** : Statumen tabakasının üstünde moloz ve dövülmüş kireçten oluşan 23 cm. kalınlığındaki harç.
- Statumen** : Mozaik yapım aşamasında, en alttaki, yumruk büyüklüğünde taşlardan oluşan tabaka.
- Stüko** : Yüzey süslemesi ya da rölyef çalışması için hazırlanan ince, zarif, alçı sıva.
- Tepidarium** : Roma hamamlarında orta sıcaklıkta, ılık oda veya odalar grubu.
- Tessellarius** : Özel tessellatum sıvası.
- Tessera** : Bir mozaik deseni oluşturan küp biçimli renkli cam, mermer, pişmiş toprak ya da taş olabilen parçacıklardan her biri.
- Tonoz** : Tünel ya da beşik tonoz gibi yarım silindir şeklinde kavisli ve kemerli tavan.

Kısaltmalar

bkz.	: bakınız
cm.	: santimetre
ed. / eds.	: editör / editörler
fig.	: figür
G.I.	: Güney Ilıca
İmp.	: İmparatorluk
K.I.	: Kuzey Ilıca
Kat.	: Katalog
km.	: kilometre
Lev.	: Levha
m.	: metre
m ²	: metre kare
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
no.	: numara
P.T.	: pişmiş toprak
Res.	: resim
s.	: sayfa
v.d.	: ve devamı
v.s.	: ve saire
yy.	: yüzyıl

2. MOZAIK SANATI'NİN GELİŞİMİ

Antik dönemde mozaik, en genel anlamıyla Latince'de *opus musivum* ya da *opus museum* olarak isimlendirilmekteydi¹. Sadece taban mozaikleri için ise *pavimenta tessellata*² teriminin kullanıldığı bilinmektedir. İlk mozaikler, nehir yataklarından ve deniz kenarlarından kolaylıkla bulunabilen çakıl taşlarından oluşmaktaydı. İlerleyen zamanlarda taşlar kesilmeye başlanmış ve bu parçalara da *tessera*³ adı verilmiştir. Çakıl taşlarından tessera tekniğine geçiş, Blake'e göre⁴; M.Ö. III. yy. başlarında Akdeniz dünyasında olmuştur.

Taban mozaikleri ile ilgili çok sayıda erken örneğe, Anadolu'da ve Kıta Yunanistan'da rastlanmaktadır. XIV. yy.a tarihlenen, Tiryns yerleşiminde ortaya çıkarılan, kaba şekilde yapılmış mozaik kalıntılarını, erken dönem mozaiklere örnek göstermek mümkündür⁵. Bu yerleşimde görülen tabanlarda çakıl taşları ile yapılmış olup herhangi bir bezeme bulunmayıp, hiçbir estetik kaygı gözetmeden sadece tabanı döşemek amacıyla kullanılmış olmalıdırlar.

M.Ö. VIII. – VII. yy.da mozaik tabanların en iyi örneğini Phrygia Bölgesi Gordion yerleşiminde görülmektedir⁶. Prof. Dr. Young tarafından polikrom ev olarak adlandırılan megaron planlı yapıdan ortaya çıkarılmış taban 10 x 11 m. boyutlarındadır⁷.

¹ R. Ling, (1998): *Ancient Mosaics*, Princeton, Princeton University Press: 7.

² Tessera ile döşenmiş yüzey.

³ Vitruvius, (1993): *Mimarlık Üzerine On Kitap*, İstanbul, Şevki Vanlı Mimarlık Yayınları: 144.

⁴ M. E. Blake, (1930): "The Pavements of The Roman Empire of The Republic and Early Empire", *MAAR* VIII: 70.

⁵ D. Salzmann, (1982): *Untersuchungen zu den Antiken Kieselmosaiken von den Anfängen bis zum Beginn der Tesseratechnik*, Berlin, Mann: 5.

⁶ O. Bingöl, (1997): *Malarej und Mosaik der Antike in der Türkei*, von Zabern, Mainz: 33; David S. Neal (1976): "Floor Mosaics", in Donald Strong - David Brown (eds.), *Roman Crafts*, Duckworth, London: 241.

⁷ Salzmann, 1982: 92.

Bezeme ise geometrik olup hakim hiçbir desen bulunmamaktadır. Bezemeler arasında anahtar motifi, rozetler ve birbirine geçmiş üçgenler görülmektedir.

M.Ö. V. yy. sonlarına kadar bir boşluk görülmektedir. Bu tarihten sonra aşamalı olarak motif oranları büyümüş, daha sonraları gösterişli panolar oluşturulmaya başlanmıştır. Artık insan ve hayvan figürlerini de içine alan kompozisyonlar oluşturulmuştur. Olyntos'daki çakıl taşı mozaikler dikdörtgen ya da dairesel motifler gösterir. Bu öncü mozaiklerde merkezi figürlü paneller başarılı değildir. Figürlü konular mitolojik konulardan seçilmiştir. Figürlerin çizimleri silüet şeklinde, koyu zemin üzerine açık tonda yapılmıştır. Kullanılan çakıl taşı üzerine herhangi bir uygulama yapılmamıştır. Olyntos mozaikleri M.Ö. V. yy.ın sonlarına tarihlenir.

M.Ö. IV. yy.da Pella'daki mozaiklere baktığımızda ise, stil ve teknik olarak ilerlemeler görülmeye başlanmıştır. Pella mozaiklerinde zemin daha çok resimli ve resim alanları geniş mozaikler ortaya çıkmaktadır. Renk kullanımı daha dikkatli, çeşitli insan vücutları ise gölgeli ve giyimlidir. Pella'da bulunan önemli mozaiklerden bir tanesi geyik avını sahne alan mozaik tabandır⁸. Düz süsleme motiflerine plastik görünüm kazandırılmıştır. Sahnenin etrafını çeviren kıvrık asma frizi, figürlere üç boyutlu görünüm vermiştir.

M.Ö. III. yy. mozaik sanatında ortaya çıkan yeni moda kısa zamanda tüm Hellenistik dünyaya yayılmıştır. Morgantina (Sicilya) bu yeni uygulamanın başladığı ilk merkez olarak geçmektedir⁹. Bu uygulama, mozaik yapımında kullanılan taşların kesilerek istenilen büyüklüğe getirilmesi işlemidir.

⁸ P. Petsas, (1965): "Mosaics from Pella", in M.G. Picard – H. Stern (ed.), *La Mosaique Greco-Romaine, Colloque International 29 aout – 3 septembre 1963*, Paris: 46.

⁹ K. M. Philips, (1960): "Subject and Technique in Hellenistic – Roman Mosaics. A Ganymede Mosaic from Sicily", *ArtB* 42: 243 – 262.

M.Ö. II. ve I yy.da tesseralı mozaik sanatı oldukça yaygınlaşmıştır. Hellenistik Çağ'daki en önemli merkezler Pergamon ve Delos¹⁰'tur. Tessera kullanımının başlamasıyla repertuar genişlemiş olsa da süslemelerde çok farklı motifler yoktur¹¹. Merkezi bir öge ve etrafında bordür temel kompozisyonu oluşturmuştur. Anadolu'da Hellenistik Çağ'a ait üç farklı örneği, Erythrae¹², Assos¹³ ve Pergamon'da¹⁴ görmek mümkündür.

Helenistik Çağ İtalya mozaikleri arasında en önemli örnek, Pompeii - Casa del Founo¹⁵ evinde bulunan Issos Savaşı¹⁶ mozaığıdır¹⁷. Bu mozaik, her ikisi de ünlü sanatçı Nikomakhos'un öğrencisi olan Philoksenos ya da Ariesteides tarafından yapılmış ve M.Ö. 330 yılında yapılmış olan bir resimden etkilenilmiştir¹⁸. Bunun dışında, sokak çalgıcıları mozaığı ve Sokrates'in dersi mozaığı bu dönem için önemli örneklerdendir. Sokak çalgıcıları mozaığı Samos'lu Dioskurides tarafından yapılmıştır. Bu mozaik de Pompeii'de Menander evinde bulunmuştur¹⁹. Bezemesinde ise, dört figür görülmektedir. Bir kadın çifte flüt çalmaktadır, bir diğeri tef çalmaktadır ve müziğin ritmine uygun şekilde dans etmektedir. Hellenistik Dönem, özelliği olarak figürlerde üç boyutluluk söz konusudur. Bu dönem mozaiklerinde, en önemli unsur resim sanatını örnek alıyor olmalarıdır. Ayrıca bu dönem için yapılan mozaiklerdeki tarz, öyküsel üsluptur. Mozaiklerde oldukça geniş bir renk çeşitliliği görülmektedir.

¹⁰ Delos mozaikleri ile ilgili daha geniş bilgi için bkz.: P. Bruneau, (1972): *Exploration Archéologique de Délos 29. Les mosaïques*. De Boccard, Paris.; H. Joyce, (1979): "Form, Function and Technique in the Pavements of Delos and Pompeii", *AJA* 83: 253-263.

¹¹ K. M. D. Dunbabin, (1979): "Technique and Materials of Hellenistic Mosaics", *AJA* 83: 265 – 277.

¹² S. D. Campbell, (1973): "A Hellenistic Mosaic in Erythrae", *Anadolu* 17: 207 – 209.

¹³ S. D. Campbell, (1979): "Roman Mosaic Workshops in Turkey", *AJA* 83: 291.

¹⁴ Campbell, 1979: lev. 44, res. 20.

¹⁵ F. Zevi, (1998): "Die Casa del Fauno in Pompeji und das Alexander-mosaik", *RM*, 105: 21-65.

¹⁶ İskender mozaığı olarak da bilinmektedir.

¹⁷ H.P. L'Orange, P.J Northagen, (1960): *Mosaik, von der Antike bis zum Mittelalter*, Verlag F. Bruckmann, München: 42.

¹⁸ M. Wheeler, (2004): *Roma Sanatı ve Mimarlığı*, Homer Kitabevi, İstanbul: 167.

¹⁹ Ling, 1998: 15.

M.Ö. I. yy.ın sonlarına doğru mozaik sanatında emblema kullanımı gerilemeye başlar. Kompozisyonlar basit malzemedен yapılmaya ve basit geometrik modellerden oluşmaya başlamıştır. Tesseralarda beyaz ve siyah ağırlıklı olarak tercih edilmektedir. Bu tarzın ortaya çıkmasında en önemli etken yapımın kolay ve ucuz olmasıdır.

İmparatorluk Çağı'nın başlarından itibaren İtalya'da yapımı ucuz ve basit olan, siyah-beyaz renkli tesseralar kullanılarak oluşturulan geometrik bezemeli mozaiklerde meydana gelen gelişmeler ürünlerin artışına sebep olmuştur²⁰. M.S. I. yy.da her yerde kullanılabilir hale gelen desenler oldukça benimsenmiş olup bu dönemden itibaren duvar ve tavan süslemelerinde kullanılan bezemeler daha çok kullanılmıştır²¹. Bu dönemin temel bezemelerinin mantığı siyah ve beyaz tesseraların kontrast kullanımına dayanmaktadır. Diğer bir formda, hemen hemen her zaman beyaz zemin üzerinde siyahla ya da farklı süslemelerle doldurulmuş bölmeler yaratan bir şekil ortaya çıkarmaktadır. Roma İmparatorluk Çağı'nın karakteristik formlarının içinde balık pulu kalkanı ve üçgenler kalkanı bezemeleri de yer almaktadır.

Sözü edilen bu geometrik formlar dışında, figürlü ve bitkisel bezemeli mozaiklerden de söz etmek mümkündür. Ancak, Hellenistik Çağ mozaikleri ile aynı tarzda yapılmadıklarını da söylemek gerekir. Hellenistik Çağ'da üç boyutlu olarak yapılan figürlü bezemeler Roma Çağı'nda iki boyutlu ve silüet şeklinde yapılmaya başlanmıştır. Figürlü bezemelerde değişen anlayışın ilk örneklerini, Pompeii ve Herculaneum'da görmek mümkündür²². Bu dönemde her ne kadar eski mitolojik konulu sahneler devam etse de, yeni ve ilginç konular üretilmeye başlanmıştır. Kır avı ve sirk sahneleri, denize ait sahneler, Dionysos konulu figürlerin yanında hayvan motifleri bulunan sahnelerde bulunmaktadır. Bu tarz mozaiklere örnek olarak Ostia²³ ve Tivoli

²⁰ K. M. D. Dunbabin, (1999): *Mosaics of the Greek and Roman World*, Cambridge University Press, Cambridge: 293.

²¹ Dunbabin, 1999: 293.

²² J. R. Clarke, (1979): *Roman Black and White Figural Mosaics*, Newyork University Press, Newyork: 11; D. J. Smith, (1983): "Mosaics", in Martin Henig (ed.), *A handbook of Roman Art, A Survey of the Visual Arts of the Roman World*, Phadion Press Limited, London: 121.

²³ Ostia mozaikleri için bkz. G. Becatti, (1961): *Scavi di Ostia, 4. Mosaici e Pavimenti Marmorei*, Istituto Poligrafico Dello Stato, Roma: 1 v.d.

gösterilebilir²⁴. Siyah - beyaz tesseralar kullanılarak yapılan bu mozaiklerin yanında az da olsa renkli tesseralar kullanılarak yapılan bezemelerde vardır.

M.S. II. yy.ın ortalarına doğru mozaik zeminler imparatorluğun bütün eyaletlerine tamamen yerleşmiştir. Ancak İtalya dışında siyah – beyaz mozaikler moda olmamıştır. Yerli atölyelerde daima çok renkli mozaik tabanlar, daha gösterişli ve daha iyi bir işçilikle yapılmıştır. Bu durum Roma İmparatorluk Çağı'nın sonuna kadar bu şekilde devam etmiştir²⁵. Zemine döşenen mozaik geleneği Erken Hıristiyanlık Dönemi'nde de azalmadan devam etmiştir. Ürdün ve Suriye'de olağanüstü gösterişli örnekler geç tarihlerde bile varlığını devam ettirmiştir²⁶.

Bu tarihsel süreç ile birlikte, mozaik yapımının nasıl olduğu konusuna da kısaca değinmek faydalı olacaktır. Mozaikler mimari bir yapının ayrılmaz bir parçasıdır. Dolayısıyla, kullanılacakları yerlere direkt olarak yapılmaları kaçınılmaz bir durumdur. Ancak, figürlü ve çok ince işçilik gerektiren bezemeler mozaik atölyelerinde hazırlanır, daha sonra kullanılacakları yere monte edilirlerdi²⁷. Bu mozaik panellerine emblema adı verilirdi. Vitruvius'a göre düzgün bir yüzey elde etmek mimarın sorumluluğunda olan bir durumdur²⁸. Mozaik yapılıcağı tabaka aşağıdan yukarıya doğru en altta *statumen*, ortada *rudus* ve en üstte *nucleus* olmak üzere üç bölümden oluşmaktaydı²⁹. Bazı kaynaklarda *nucleus* tabakasının üstünde tesseraların asıl yerleştirildiği kireç harcından yapılmış bir tabaka daha olması gerektiği yazmaktadır³⁰. En alttaki *statumen* tabakası yumruk büyüklüğündeki taşlardan oluşmaktadır. Onun üstündeki *rudus* tabakası moloz ve dövülmüş kireçten oluşmakta olup 23 cm. kalınlığındaydı. *Nucleus* tabakası ise 20

²⁴ N.H. Ramage, A. Ramage, (1995): *Roman Art*, Cambridge University Press, Cambridge: 186.

²⁵ M. E. Blake, (1940): "Roman Mosaics of the Late Empire in Rome and Vicinity", *MAAR* XVII: 81–130.

²⁶ Ling, 1998: 98.

²⁷ A. C. Üstüner, (2002): *Mozaik Sanatı*, Engin Yayıncılık, İstanbul: 62.

²⁸ Vitruvius, 1993: 143.

²⁹ Ling, 1998: 11; Dunbabin, 1999: 282; Vitruvius, 1993: 144; P. Fischer, (1969): *Das Mosaik Entwicklung, Technik, Eigenart*, Werlag Anton Scroll, Wien-München: 141.

³⁰ Jean-P. Adam, (2001): *Roman Building Materials and Techniques*, New Fetter Line, London - Newyork: 233.

cm. kalınlığında olurdu ve içinde üç ölçek ezilmiş tuğlaya bir ölçek kireç karıştırılarak yapılırdı³¹.

Tabakalar tamamlandıktan sonra deseni ve bunların yerleşimini planlamak gerekmektedir. En basit modeli bile odanın ölçüsü ve biçimine göre uyarlamak çok ince hesaplamalar gerektiriyordu. Bezeme alanı da çoğunlukla kare, bazen de dairesel yapılırdı. Geometrik bezemelerin neredeyse tamamının dik olarak kesilen bir hat sistemi, köşegenler ya da daire yayı sistemine göre yapıldığı bilinmektedir³².

Mozaiğin yapılacağı mekana göre ölçüleri değişebilen bezemelerin mozaik atölyelerinde taslak çizimlerinin bulunması gerekmektedir³³. Tecrübeli bir zanaatçı taslak çizimlerini ip, çivi, pergel ve bazen de kumpas yardımıyla mozaiğin yapılacağı yüzeye aktarabiliyordu. Mozaik bezemelerinin yapılacağı yere aktarılma işlemi ise ya *nucleus* tabakası nemli iken bu tabaka üzerine kesikler atılarak ya da yine bu tabaka kurduktan sonra yüzeyin boyanması ile yapılırdı. Tesseralar döşendiğinde son bir işlem olarak düz bir zemin elde etmek kalırdı. *Nucleus* dikkatli bir şekilde döşenmediğinde pürüzlüğü engellemek için tesseralar taşlanırdı³⁴.

³¹ Vitruvius, 1993: 144.

³² Dunbabin, 1999: 282.

³³ Mozaik çizimleri mermer vb. gibi malzemelerin üzerine yapılmaktaydı.

³⁴ Dunbabin, 1999: 282.

3. ALLIANOI

3.1. Konumu ve Topografyası

Allianoi, İzmir İli, Bergama İlçesi sınırları içinde, Bergama-İvrindi Karayolu'nun 18. km.sinde bulunmaktadır³⁵. Yortanlı Barajı gölet alanının tam ortasında³⁶ ve Paşa Ilıcası olarak adlandırılan mevki de yer almaktadır³⁷ (**Harita 1**). Paşa Ilıcası; N 39° 13' 59,3", E 27° 18' 16.0" koordinatlarındadır³⁸.

Allianoi, kuzeyinde Çam Tepe, güneyinde Abdal ve Bağ Tepe'nin yer aldığı dar bir boğazda yer almaktadır³⁹. Bugün halen kuzey ve batısında Çam Ormanı güneyinde ve doğusunda ise zeytin ağaçları bulunmaktadır. Topografik özellikleri, temiz bir havanın oluşmasını sağlamaktadır. Antik Kaikos'un (Bakırçay) kollarından biri olan İlyla Çayı bu vadide bulunmakta olup, Allianoi'un içinden geçmektedir.

Jeopolitik açıdan da, bazı önemli yolların bu güzergahtan geçtiği, yapılan kazı çalışmaları ile saptanmıştır. Bunlardan biri Soma-Pergamon arasındaki Roma Çağı'na ait ana su yoludur. Bu su yolu, 1998 yılında Çamlık mevki olarak bilinen tepenin güneyinde tespit edilmiştir⁴⁰. Allianoi kazısı bilimsel heyet başkanı A.Yaraş, bu sayede, dünyanın en uzun suyollarından biri olduğu iddia edilen, Soma-Pergamon arasındaki

³⁵ A. Yaraş, (2002a): "2000 Yılı Allianoi Kazısı", *XXIII. Kazı Sonuçları Toplantısı*, I. Cilt, DÖSİMM Basım Evi, Ankara: 463; A. Yaraş, (2005b): "Allianoi: Chronique des Fouilles de 2004", *Anatolia Antiqua, Eski Anadolu*, XIII: 370.

³⁶ A. Yaraş, (2005c): "Barajlardaki Kurtarma Kazıları ve Allianoi İkilemi", *Arkeoloji ve Sanat*, 119: 134 – 137.

³⁷ A. Yaraş, (2000): "1998–1999 Yortanlı Barajı Kurtarma Kazısı", *XI. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu*, DÖSİMM Basımevi, Ankara: 105.

³⁸ A. Yaraş, (2003): "2001 Allianoi Kazısı", *XXIV. Kazı Sonuçları Toplantısı*, DÖSİMM Basımevi, Ankara: 373.

³⁹ A. Yaraş, (2006b): "Allianoi", *Byzas* 3, Ege Yayınları, İstanbul: 21.

⁴⁰ Yaraş, 2000: 111.

Roma Çağı'na ait ana su yolunun Allianoi'dan da geçtiğinin kesinleştiğini ifade etmektedir⁴¹. Önemli bir diğer yolda, doğudan gelip Bergama'ya ulaşan karayoludur.

3.2. Araştırma, Kazı ve Yayınları

Allianoi adı, antik kaynaklarda sadece, M.S. II. yy.da yaşamış ünlü retorikçi Publius Aelius Aristeides'in, Hieroi Logoi (III. 1-6) adlı eserinde geçmektedir⁴². 1998 – 2007 yılları arasında, Yrd. Doç. Dr. Ahmet Yaraş başkanlığında devam eden kazı çalışmalarından ortaya çıkarılan mimari ve küçük buluntularda Paşa Ilcası'nın, Aristeides'in de sözünü ettiği Allianoi olduğunu ortaya koymuştur⁴³.

A. Yaraş, 1998 yılına kadar Allianoi'da yapılan çalışmaları şu şekilde özetlemektedir⁴⁴: "20. yy.in başında Alman kazı heyeti Akropol'de çalışırken, dönemin Bergama Kaymakamı Kemal Bey'dir. Kendi olanakları ile Bergama'nın 18 km. kuzeydoğusundaki Paşa Ilcası'nda kazılara başlar. 1903-1904 yıllarına kadar tamamen toprak altında olan, ancak kısmen sıcak su kaynağından yararlanan Paşa Ilcasını iki küçük ve bir büyük salondan itibaren kullanıma açar. Ancak bununla yetinmez. Allianoi'un korunması ve kazıların devam etmesi için 25 Eylül 1904 tarihinde, Pergamon kazısının mimarı W. Dörpfeld'i, Paşa Ilcası'na getirir. İlyâ çayının taşkınlarından korunması için, ne gibi çalışmaların yapılması gerektiğini öğrenmek ister. Dörpfeld'in henüz yayınlanmamış güncelerinden, öğrendiğimiz kadarıyla, ilk kez kısmen kazılmış hamamın basit bir krokisi hazırlanır. Bu kroki daha sonra, Pergamon için temel kaynak olan, *Altertümer von Pergamon*'un 1912 – 1914 yılındaki ilk sayısında yayınlanır. Bu tarihten sonra, Pergamon kazısını ziyarete gelen konukların günü birlik ziyaret ettikleri güncelerinde birkaç satırla değindikleri bir sayfiye yeri

⁴¹ A. Yaraş, (2006a): "Wasser in der Heiltherme von Allianoi", in Gilbert Wiplinger (ed.) *Cura Aquarum in Ephesus Proceedings of the Twelfth International Congress on the History of Water Management and Hydraulic Engineering in the Mediterranean Region*, Leuven-Paris-Dudley: 444.

⁴² Yaraş, 2006a: 443.

⁴³ H. Müller, (2004): "Allianoi. Zur Identifizierung Eines Antiken Kurbades im Hinterland von Pergamon", *IstMitt* 54: 215–225.

⁴⁴ Yaraş, 2006a: 443; Yaraş, (2006b): 30-31; A. Yaraş, (2005d): "Allianoi", *İlgi*, sayı 110: 12-19.

konumuna gelir. Bunlardan biri de ünlü Alman Hümanist L. Curtius'tur. Kaymakam Kemal, Paşa Ilıcası için düşündüğü projeyi gerçekleştirecek zaman bulamaz. Paşa Ilıcası yeni bir selle tekrar alüvyon altında kalır. Aradan yüz yıl geçtikten sonra, bu kez İzmir eski valisi Kutlu Aktaş, termal turizmin önemini bildiğinden konuya el atar. Kısmen restorasyon yapar ve Paşa Ilıcasını işletmeye açar. 5 yıl süren bir kullanımdan sonra, 1998 yılında gelen bir selle Paşa Ilıcası alüvyon altında kalır. Paşa Ilıcasının kazı geçmişi biri Cumhuriyet öncesi, diğeri Cumhuriyet sonrası iki girişimci bürokrata dayanmaktadır.”

1994 yılında Yortanlı Barajı'nın temeli atılır. Bergama müzesi tarafından, baraj gövdesinin bulunduğu yerde kurtarma kazıları yapılır. 1998 yılından itibaren de A. Yaraş başkanlığında, baraj gölet alanının ortasında kalan Paşa Ilıcası'nda çalışmalara ağırlık verilir. 2007 yılına kadar kurtarma kazıları sistemli bir şekilde devam eder⁴⁵.

Paşa Ilıcası ve yakın çevresinde yer alan buluntuların değerlendirilmesi ile ilgili bilimsel ilk çalışma A. Yaraş tarafından hazırlanan doktora tezi çalışmasıdır⁴⁶. Ayrıca, Allianoı'daki taşınabilir ve mimari buluntuları ile birlikte, bugüne kadar yurt içinde ve yurt dışında, değişik süreli yayınlarda yayınlanmıştır⁴⁷.

3.3. Yapıları

Yukarıda sözü edilen zaman içinde yapılan çalışmalar sonucunda Allianoı'un 40.000 m²'lik bir alana oturduğu anlaşılmıştır⁴⁸ (**Plan 1**) (**Res. 1**). Ortasından geçen İlya Çayı, Allianoı'u kuzey ve güney olmak üzere ikiye ayırmaktadır⁴⁹. Çayın üzerinde biri doğuda, diğeri batıda olmak üzere iki köprü bulunmaktadır. Doğudaki köprünün sadece

⁴⁵ A. Yaraş, (2007): “Antik Sağlık Merkezi Allianoı ve Son Durumu”, *Aktüel Arkeoloji* 2: 95 – 105.

A. Yaraş, (2008):” Kültür Varlıklarının Korunmasında Allianoı Örneği”, *Evrensel Kültür* 196: 67 – 69.

⁴⁶ A. Yaraş, (2002b): *Bakırçay Havzası'nda Asklepios Kültü ve Paşa Ilıcası – Allianoı*, (İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul)

⁴⁷ bkz. s. 95 – 97.

⁴⁸ Yaraş, 2006a: 444.

⁴⁹ Antik dönemde çayın üzeri tonozla örtülmüştür.

kemer ayakları günümüze ulaşmış olmakla birlikte, batı köprüsü iki geniş kemeri ile halen kullanılır durumdadır⁵⁰.

Güney kısmında, T şeklinde birbirini dik kesen iki ana cadde bulunmaktadır (**Res. 2**). Decumanus 210 m. uzunluğunda 6 m. genişliğinde; Cardo 35 m. uzunluğunda, 9 m. genişliğindedir⁵¹. Decumanus'un, iki ucunda geçiş yapısı olduğu bilinmektedir⁵². Caddelerin kesiştiği yerde eksedra tipinde yapılmış Nymphaeum tespit edilmiştir⁵³. Cardo'nun kuzeyde bittiği yerde propylon olmalıdır⁵⁴. Decumanus'un kuzeyinde ise, batıda geçiş yapısının bittiği yerde biri diğerinden daha erken döneme tarihlenen iki peristylli yapı vardır. Peristylli yapılardan sonra doğuya doğru, birbirinden sokaklar aracılığıyla ayrılan, 4 adet insula tespit edilmiştir⁵⁵. III no.lu insulanın kuzeyinde, Güney Ilıca bulunmaktadır (**Plan 2**) (**Res. 3**). G.I.'da G.I. 1 no.lu mekan frigidarium, G.I. 5 no.lu mekan tepidarium, G.I. 16 no.lu mekan caldarium olarak kullanılmıştır. G.I. 6 no.lu mekan geçiş mekanıdır. G.I. 6 a, b ve c mekanları soyunma ve yağlanma odası işlevindedir. Kullanım amacı kesin olarak bilinen bu mekanların dışındaki mekanlarda ılıcanın diğer salonlarını meydana getirmektedir.

İlyca Çayı'nın kuzeyinde yoğun olarak ılıcaya ait mekanlar bulunmaktadır⁵⁶. (**Plan 3**) (**Res. 4**). Kuzey Ilıca, güneye göre daha iyi korunmuştur ve daha gösterişli mekanlar tespit edilmiştir. K.I.'da ise, K.I. A 1 mekanı frigidarium⁵⁷, K.I. A 4 mekanı

⁵⁰ 1992 yılında karayolları tarafından restorasyonu yapılmıştır.

⁵¹ Yaraş, 2006a: 444.

⁵² Batıdaki tamamen ortaya çıkarılmış olup doğudaki asfalt yolun altında kaldığından tamamen ortaya çıkarılamamıştır. Doğudaki geçiş yapısından devamında kilise, kilisenin güneydoğusunda kült yapısı bulunmaktadır.

⁵³ Yaraş, 2006b: 22.

⁵⁴ Burada yapılan çalışmalar sırasında, propylonun arşitravına ait parçalar tespit edilmiştir.

⁵⁵ Insulalar batıdan doğuya doğru numaralandırılmıştır.

⁵⁶ Kuzey Ilıca'nın batısında iki peristylli yapı bulunmaktadır. Bu peristylli yapılardan daha kuzeyde olan tıp tarihi açısından son derece önemlidir. Bizans Dönemi'ne ait seramik işlikleri bulunmaktadır.

⁵⁷ K.I. A 1 salonunda toplam 7 niş bulunmaktadır. Mekanın kuzeyindeki apsis kısmının ortasında bulunan niş içinde 2000 yılında 160 cm. yüksekliğine, 57 cm. genişliğinde, ince tanecikli beyaz mermerden yapılmış bir Nymphe heykeli bulunmuştur. Daha fazla bilgi için bkz.: A. Yaraş, (2004b): "Allianoi Nymphesi", in Taner Korkut (ed.), *60. Yaşında Fahri Işık'a Armağan Anadolu'da Doğdu, Festschrift für Fahri Işık zum 60. Geburtstag*, Ege Yayınları, İstanbul: 803 - 811.

caldarium⁵⁸ olarak kullanılmıştır. K.I. A 2, A 3 ve A 14 mekanları geçiş, K.I. A 2 a,b,c ve d mekanları soyunma ve dinlenme odası işlevindedir. K.I. 10 no.lu mekan dairesel planlı küçük bir sıcak su havuzu, K.I. A 13 no.lu mekan soğuk ya da ılık su havuzu olarak kullanılmıştır. K.I. a 1, a 2, a 3 ve a 4 mekanları kriptoportikosu meydana getirmektedir; K.I. a 5 su bağlantılarının sağlandığı mekandır. Kriptoportikos'un benzerlerini Baiae ve Civitavecchia'da görmek mümkündür⁵⁹. K.I. A 12 olasılıkla İmparatorluk Salonu'dur. Bunların dışındaki mekanların işlevleri henüz kesinlik kazanmamıştır.

G.I. ve K.I. yaklaşık 9000 m²'lik bir alanı kaplamaktadır⁶⁰. G.I.'da tek katlı bir planlama söz konusu iken, K.I. üç katlı bir planlamaya sahip olup güneye doğru eğimlidir⁶¹. Birinci ve ikinci katlarda çalışılırken üst kotlarda, toprağa karışık şekilde taş tesseraların ele geçirilmesi üçüncü katta da mozaik kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir. Mekanların üst örtüleri beşik veya çapraz tonozdur. Duvarlar belli bir seviyeye kadar mermer, daha üst kısımlar fresk ve stüko ile süslenmiştir⁶². Oldukça görkemli ve gösterişli bir biçimde yapılmıştır. Ancak, M.S. II. yy.ın sonlarında meydana gelen deprem, Alliano'i'un uzun süre faaliyet göstermesini engellemiştir⁶³. Bunun yanında İlya Çayı'nın farklı zamanlarda neden olduğu seller, çatısına kadar sağlam kalan mekanların günümüze ulaşmasını sağlamıştır.

⁵⁸ Şifalı suyun sıcaklığı 45 – 47 °C arasında değişmektedir. Halen kullanılabilir durumdadır.

⁵⁹ F. Yegül,(2006): *Antik Çağ'da Hamamlar ve Yıkanma*, Homer Kitabevi, İstanbul: 154.

⁶⁰ Yaraş, 2006a: 444; A. Yaraş, (2005b): "Alliano'i: Chronique des Fouilles de 2004", *Anatolia Antiqua, Eski Anadolu*, XIII: 365.

⁶¹ Mekanlara numara verilirken sayıların önüne, en alt kat a ve A, ikinci kat B ve üçüncü kata da C harfleri eklenip, bu ayrım vurgulanmaya çalışılmıştır.

⁶² Bu düzenlemenin en iyi şekilde K.I. A 13 mekanında görmek mümkündür. Mekanda duvarlarındaki mermer kaplamalar ve çatısında kullanılan freskler tamamen kullanıldığı dönemdeki durumyla ortaya çıkarılmıştır.

⁶³ Alliano'i'da M.S. 178 ve M.S. 263 yıllarında Batı Anadolu'yu etkileyen depremlerin izlerini görebilmek mümkündür. Yaraş, 2006a: 450.

4. ALLIANOI ILICASI TABAN MOZAİKLERİ

4.1. Güney Ilica Mozaikleri

Güney Ilica'da, toplam 31 mekan bulunmaktadır. Bunların 7 tanesinde mozaik taban tespit edilmiştir. Mekanların alanları göz önünde bulundurulduğunda kullanıldıkları dönemde toplam 290 m²'lik alanın mozaikle kaplı olduğu ortaya çıkmaktadır. (**Tablo I**)

4.1.1. Güney Ilica 1 No.lu Mekan Mozaikleri (Kat. No:1) (Res. 5 -11)

Allianoi Ilıcası'nın güney frigidariumunu oluşturan bu mekanda 2000 ve 2001 yıllarında çalışılmıştır⁶⁴. Güney Ilica'nın doğusundaki son mekandır⁶⁵. Mekan, doğu – batı doğrultusunda 12.32 m., kuzey – güney doğrultusunda 13.80 m. ölçülerindedir ve 170 m²'lik bir alanı kaplamaktadır (**Plan 4**). Mekanın orta kısmında doğu – batı doğrultusunda 710 cm., kuzey – güney doğrultusunda 780 cm. ölçülerinde bir avlusu bulunmaktadır. Avlu 4 x 4 sütunludur, ancak sadece kaide kısımları in-situ durumda ele geçmiştir. Sütunların üzerinde, arşitrav blokları ile galerinin tonozlarla kapatılmış olduğu, hatta frigidariumun güneyindeki havuz ile galerinin üzerinin çift tonozlu bir konstrüksiyonla örtülü olduğu, ortaya çıkarılan mimari üst yapı elemanlarından anlaşılmaktadır⁶⁶. Mekanın güneyindeki çörtlenli havuz 6.70 x 4 m. ölçülerindedir. Mekanın güneydoğusunda 157 x 182 cm. ölçülerinde üç duvarında da niş bulunan bir alan bulunmaktadır. Mekanın duvarları *opus vittatum* tekniğinde, kireç harcı ile birleştirilmiş andezit taşlar kullanılarak yapılmıştır⁶⁷. Duvarların yükseklikleri 270 – 343 cm. arasında değişmektedir.

⁶⁴ Yaraş, 2002a: 463; Yaraş, 2003: 374.

⁶⁵ Kuzeyinde G.I. 2, 2 a ve 2 b, güneyinde G.I. 1 a ve 1 b, batısında G.I. 5, 5 a ve 6 no.lu mekanlar bulunmaktadır. Mekanın doğusunda da kuzey güney doğrultulu bir sokak vardır.

⁶⁶ Yaraş, 2002a: 467.

⁶⁷ Batı duvarının ortasında 143 cm. genişliğindeki kapı geç dönemde kapatılmıştır. Bu kapının kuzeyindeki 104 cm. genişliğindeki kapıda kapatılarak 5 no.lu mekana niş yapılmıştır.

Mekandaki mozaikler 83.63 kodunda bulunmaktadır. Mozaik, mekanın ortasında bulunan avlunun etrafında kullanılmıştır. Batı koridor ve doğu koridor 265 cm., güney koridor 235 cm., kuzey koridorun batısı 285 cm., doğusu 315 cm. genişliğindedir. Mekandaki mozaikler kullanıldığı dönemde 115 m²'lik bir alanı kaplamaktadır.

Mozaikte yer yer tahribat gözlemlenmektedir. En sağlam kalan yeri güney koridorudur. Tahribin en yoğun olduğu yerde doğu koridorudur. Kuzey koridorda duvar dibiyile, avlunun olduğu köşe kısımları tahrip olmuştur. Batı tarafta da duvarın dibinde yine çoğunlukla bordürlerin bulunduğu yerler tahrip olmuştur. Köşe bezemelerinde de tahribat görülmektedir. En az tahribat kuzeybatı ve güneydoğu, en yoğun tahribat güneybatı köşedir.

Mozaik, taş tessera kullanılarak yapılmıştır. Tesseraların ölçüleri bir bütünlük göstermeyip, boyutları 1.6 x 2.2 cm. ile 1.2 x 1.7 cm. arasında değişmektedir. Tessera renkleri; sarı, krem ve siyahtır.

Bezemelerin, mekan içindeki planlamasına bakıldığında, öncelikle en dışta tesseraların paralel yerleştirilmesiyle oluşturulmuş bant görülmektedir⁶⁸. Çoğu yerde tahrip olmuş olmasına rağmen, sağlam kalan kısımlardan anlaşıldığı kadarıyla bu bordür, havuzun güney kısmında 60 cm., havuzun diğer köşelerinde 40 cm. genişliğindedir. Duvar diplerinde de yine bu bant görülmektedir; doğu ve batı duvar kenarında 50 cm., kuzey duvar kenarında 60 cm. genişliğindedir. Güney tarafta havuzun ön kısmına yapılmamış, kenar kısımlarındaki genişlik 60 cm.dir. Bordürler krem renk tessera ile yapılmıştır.

Bezemeli panellerde, 10 cm. kalınlığında siyah tessera ile yapılmış bantla birbirinden ayrılmıştır. Bezemelerin yerleştirilmesinde bir simetri söz konusudur. Dört köşede de kesişen daireler bezemesi kullanılmıştır. Ancak dört panelinde ölçüsü birbirinin aynı değildir. Kuzeybatıdaki 135 x 135 cm., kuzeydoğudaki 175 x 135 cm. (mevcut ölçü), güneybatıdaki 130 x 125 cm., güneydoğudaki 135 x 130 cm.

⁶⁸ Bu bant, Alliano'daki bütün mekanlarda kenar bordürü olarak kullanılmıştır.

ölçülerindedir. Kuzeydoğudaki panel, diğerlerinden daha büyüktür. Güneydoğu köşedeki 60 x 60 cm. ölçülerindeki logar, burada bulunan panelin, tamamının yapılamamasına sebep olmuştur. Dört panelde de, en dışta çift sıra siyah tessera ile yapılmış bant bulunmaktadır. Bu bant 4 cm. genişliğindedir. Daha içerdeki 6 cm. genişliğindeki bant, üç sıra krem renkli taş tessera ile yapılmıştır. Orta kısımdaki kesişen daireler bezemesinin konturları çift sıra siyah tessera ile yapılmıştır. Her bir dairenin çapı 60 cm.dir. Dairelerin kesişmesi ile her bir dairenin içinde oluşan iç konkav karelerin içleri sarı renkli tessera ile yapılmıştır. Bezeme planlaması yapılırken kuzeydoğu, kuzeybatı ve güneybatı köşeler aynı iken güneydoğu köşedeki farklı yapılmıştır. Panel ölçüleri birbirine yakın olmasına rağmen, aynı bezemenin farklı şekilde yapılması, mozaik ustasının bezemeyi çizerken hata yapmış olduğunu düşündürmektedir.

Mekanın dört koridorunda da aynı bezeme sistemi kullanılmıştır. Ancak ölçü farklılıkları görülmektedir. Kuzey koridor 775 x 160 cm., güney koridor 770 x 135 cm., batı koridor 875 x 130 cm. ölçülerindedir. Doğu koridor 135 cm. genişliğindedir, tahrip olduğundan uzunluğunun ölçüsü anlaşılamamaktadır. Bezemenin ana hattını kare merkezli ızgara⁶⁹ oluşturmaktadır. Koridorların ölçülerinin birbirlerinden farklı olması nedeniyle, ana hat, güney koridorda sekiz, kuzeyde yedi, batıda dokuz kez tekrar edilmiştir⁷⁰.

Tek bir bezeme ortalama 120 x 120 cm. ölçülerindedir. Merkezde kare 65 x 65 cm. ölçülerindedir ve burada dolgu bezemesi olarak iç içe geçmiş oval halkalar ve kare⁷¹ kullanılmıştır. Merkezin dış hattını oluşturan kare, çift sıra siyah tessera ile yapılmıştır. Bundan sonra içe doğru üç sıra krem rengi tessera ile yapılmış bant ve tek sıra siyah tessera ile yapılan banttan sonra bezeme oluşturulmuştur. Bezemenin ana konturları tek sıra siyah tessera ile belli edilmiştir. Bunun yanında sarı ve krem renkli tesseralar da kullanılmıştır. Merkezi bu şekilde olan bezemenin dış tarafındaki

⁶⁹ Dunbabin, 1999: 340.

⁷⁰ Doğu koridor tahrip olduğundan, tekrar sayısı tespit edilememiştir.

⁷¹ C. Balmelle (2002): *Le Décor Géométrique de la Mosaique Romaine II, Répertoire Graphique et Descriptif des Décors Centrés*, Picart, Paris: 42.

dikdörtgenin dışına siyah renkli tessera ile çift sıra bant yapılmıştır. Yine çift sıra tessera ile dikdörtgenin içine köşeleri kenarlara teğet geçecek şekilde dörtgen yapılmıştır. Dörtgenin içinde kenarda üç sıra krem renkli tessera vardır orta kısım ise sarı renkli tesseralar ile doldurulmuştur. Dış kontur ile dörtgen arasında oluşan üçgen biçimindeki alanlar sarı renk tessera ile oluşturulmuştur. Köşelerindeki kare bezemelerin de dış tarafı iki sıra siyah tessera ile belli edilmiştir. Onun içi üç sıra krem renkli tessera ile döşenmiştir. Orta kısımda ise sarı renkli tesseralar kullanılmıştır. Tam orta kısımda ise beş adet siyah renk tessera ile oluşturulmuş küçük çapraz bezemesi bulunmaktadır.

4.1.2. G.I. 4 No.lu Mekan Mozaikleri (Kat. No: 2) (Res. 12 - 14)

G.I. 4 no.lu mekanda 2001 yılında çalışılmıştır⁷². Mekan frigidariumun kuzeyindedir. 14.73 m. uzunluğundaki mekanın, güneyde iki girişi vardır (**Plan 5**). Biri simetrik havuzlu mekanın batısındaki odadan (G.I. 4 a)⁷³, diğeri ise frigidariumun kuzeybatısındaki 2.02 x 2.06 m. ölçülerindeki mekandandır. Ayrıca mekanın batı ve doğu duvarında da birer kapı bulunmaktadır⁷⁴. Söz konusu mekanın kuzey duvarı ortaya çıkarılamamıştır ancak yine de, hamam kompleksinin büyük salonlarından biri olduğu anlaşılmaktadır. Mekanın batı ve doğu kapılarının hemen yanında, karşılıklı iki oturma sekisi bulunmaktadır. 47 cm. genişlikte ve 53 cm. yükseklikteki oturma sekisinin mermer kaplamaları erken dönem kullanımına aittir. Güneydoğu kapısı önünde 59 x 38 cm. ölçülerinde, güneydoğusunda, 19 x 19 cm. ölçülerinde iki adet logar bulunmaktadır. Mekanın güney duvarı önünde 123 cm. yükseklikte ve 58 cm. genişlikte geç döneme ait bir duvar görülmektedir. Kuzeybatısındaki⁷⁵ ve kuzeydoğusundaki iki duvarda yine geç dönem eklentisidir⁷⁶. Mozaik tabanın geç dönem duvarları yanında fazla tahrip olmadan devam etmesi, söz konusu duvarların temelsiz olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla

⁷² Yaraş, 2003: 374.

⁷³ Bu kapı geç dönemde kapatılmıştır.

⁷⁴ Doğudaki kapı, G.I. 3 no.lu mekana geçişi sağlamaktadır.

⁷⁵ Bu duvarın yanında 84 cm. genişliğinde üç basamaklı merdiven bulunmaktadır.

⁷⁶ Yaraş, 2003: 374.

geç dönemde yapılmış bu duvarlar, taşıyıcı değil, sadece mekanı bölmek amaçlı yapılmış olmalıdır⁷⁷.

Mozaik taban, destek duvarı altındaki kanaldan gelen künk hattını tamir etmek amacıyla, Bizans Çağı'nda tahrip edilmiştir. Ayrıca 1980 yılında tarla sahibi İsmail Demirel'in açtığı 182 cm. çapındaki kuyu da mozaığın hasar görmesine sebep olmuştur⁷⁸. İnsan eliyle yapılan bu tahribatlar dışında doğal faktörlerden dolayı da mozaik tabanın genellikle bordürlerinde bozulmalar olduğu gözlenmektedir.

Mozaik, 83.88 kodundadır. 1.2 x 1.7 ile 1.7 x 2.3 cm. ölçülerinde, farklı boylarda taş tesseralar kullanılarak yapılmıştır. Tesseralar; sarı, krem ve siyah renktedir. Mozaik tabanın deseni, doğu – batı yönünde uzanan dörtgen planlı mekana uygun olarak planlanmıştır. Mekanda kesişen daireler bezemesi kullanılmıştır. Ortada 2.74 x 12.50 m. ölçülerindeki çerçeve içinde bulunan bu bezemedeki dairelerin çapı 58 – 60 cm. arasında değişmektedir. Her bir dairenin içindeki içbükey karelerin içi sarı renk tessera ile döşenmiştir. Bunun dışında bezemedeki bütün konturlar siyah tessera ile yapılmıştır. Merkezdeki bu bezemeden sonra dışa doğru sırasıyla 6, 8, 12 ve 13 cm. kalınlığında olan bantlar bulunmaktadır. Bantlar siyah ve krem renk tessera ile yapılmıştır. En dıştaki bordürden sonra da mermer süpürgeliğe kadar sarı renkte tesseralar paralel dizilerek bant yapılmıştır.

Mozaik tabanda kullanılan taş tesseraların dizilişinden; mozaığın, mekanın doğu ve batı duvarı önündeki mermer kaplı erken dönem oturma sekilerine göre döşendiği anlaşılmaktadır⁷⁹. Mekanın planıyla çağdaş olduğu anlaşılan mozaik tabanın uzun kenarında, ana desenle mermer süpürgelik arası 110 cm. dir. Dolayısıyla aynı ölçünün kuzey tarafı içinde aynı olduğu düşünüldüğünde mekanın kuzey duvarı kesitte kalmış

⁷⁷ Geç dönemde yapılmış duvarlar, andezit, taş ve tuğla gibi devşirme malzemeye yapılmışlardır. Mekanın ilk evresine ait duvarlar ise andezit ve tüf taşı kullanılarak *opus vittatum* tekniğinde yapılmışlardır. Duvar yükseklikleri 118 – 240 cm. arasında değişmektedir. Üst örtüsünün de beşik tonuz olduğu tahmin edilmektedir.

⁷⁸ Yaraş, 2003: 374.

⁷⁹ Yaraş, 2003: 374.

olduğundan ortaya çıkarılamamasına rağmen mekanın ölçülerinin yaklaşık, 4.94 x 14.73 m.dir⁸⁰. Böylece mozağında, yaklaşık 74 m²'lik alanı kapladığı anlaşılmaktadır.

4.1.3 G.I. 6 No.lu Mekan Mozaikleri (Kat. No: 3) (Res. 15 - 16)

Frigidarium'un (G.I. 1) batısında, simetrik havuzlu (G.I. 5) mekanın güneyinde bulunan mekanda 2000 yılında çalışılmıştır⁸¹. Doğu – batı doğrultusunda 1020 cm., kuzey – güney doğrultusunda 530 cm. ölçülerindedir (**Plan 6**). 54 m²'lik bir alanı kaplamaktadır. Doğusunda frigidariuma (G.I. 1), batısında G.I. 11 no.lu mekana açılan geçişler bulunmaktadır. Mekanın güneyinde de G.I. 6 a, b ve c no.lu mekanlar vardır⁸². Mekanın duvarları *opus vittatum* tekniğinde andezit taşlar kullanılarak yapılmıştır. Yükseklikleri 335 – 405 cm. arasında değişmektedir⁸³. Mekanın dört duvarının dibinde de sekiler bulunmaktadır. Doğu duvarındaki 43 cm. genişliğinde, 30 cm. yüksekliğinde kıygın taşları ile harç kullanılarak; kuzey duvarındaki 61 cm. genişliğinde, 50 cm. yüksekliğinde çay taşları ve harç kullanılarak yapılmıştır. Batı duvarındaki 58 cm. genişliğinde, 43 cm. yüksekliğinde andezit kullanılarak; güneyde 97 cm. genişliğinde 35 cm. yüksekliğinde ve 100 cm. genişliğinde, 60 cm. yüksekliğinde çay taşı ile oluşturulmuştur.

Mekanda bulunan mozaik taban, oldukça zarar görmüştür. Kenar kısımlar, daha sonraki dönemde yapılan sekilerin altında kalmıştır⁸⁴. Mozaikte tahribatın en yoğun olduğu yer mekanın doğu tarafıdır. Orta kısımlarda bozulmalar gözlemlenmektedir. Ayrıca G.I. 6 b no.lu mekandan simetrik havuzlu mekana doğru daha geç dönemde yapılan kanal da mozağın tahrip olmasına sebep olmuştur.

Mozaik taban, 1.2 x 1.7 – 1.7 x 2.2 cm. ölçülerinde farklı boylarda tesseralar kullanılarak yapılmıştır. Tessera renkleri; krem, sarı ve siyahtır.

⁸⁰ Yaraş, 2003: 374.

⁸¹ Yaraş, 2002a: 467.

⁸² G.I. 6 no.lu mekan, dinlenme ve yağlanma odası olarak kullanılan bu mekanlara geçişi sağlayan bir ön salon niteliğindedir.

⁸³ Mekanın üst örtüsünün tonoz olduğu düşünülmektedir.

⁸⁴ Yaraş, 2002a: 467.

Mekanda bulunan mozağin sağlam kalan yerlerinden anlaşıldığı kadarıyla kenarlarda tesseraların paralel yerleştirilmesiyle oluşturulmuş bant görülmektedir. Bezemeli alanın dışında önce 15 cm. genişliğinde krem renkli, daha sonra 6 cm. genişliğinde siyah renkli ve tekrar 15 cm. genişliğinde krem renkli tessera ile basit bant yapılmıştır. Bezemenin bulunduğu kısım 735 x 325 cm. ölçülerindedir. Sağlam kalan kısımlardan bezeme de, kesişen daireler kullanıldığı anlaşılmaktadır. Dairelerin çapları 58 – 60 cm. olarak değişmektedir. Bezemelerin konturları çift sıra siyah renkli tessera ile yapılmıştır. Dairelerin iç kısımlarında kalan içkonkav karelerin içleri sarı renk tessera ile yapılmıştır. Diğer yerlerde krem renk tessera kullanılmıştır.

4.1.4. G.I. 6 a No.lu Mekan Mozaikleri (Kat. No: 4) (Res. 16)

2000 yılında çalışılan mekan, G.I. 6 no.lu mekanın güneyinde bulunmaktadır⁸⁵. Dinlenme ve yağlanma odası olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Doğu – batı doğrultusunda 285 cm., kuzey – güney doğrultusunda 207 cm. ölçülerinde olan mekan yaklaşık 6 m²'lik bir alanı kaplamaktadır (**Plan 6**). Mekanın üst örtüsünü beşik tonoz oluşturmaktadır. Mekana giriş kuzeyindeki 175 cm. genişliğindeki kapıdan sağlanmaktadır. Doğu ve güney tarafında da bir kapı bulunmaktadır; doğudaki kapı daha sonraki bir dönemde kapatılmıştır.

Mekanın mozağında tahribat görülmektedir. Mozağın tahrip olan yerleri mekana girişin sağlandığı kapının önü ve mekanın doğu ve batı taraflarıdır. Mozaikte, 1.5 x 1.2; 1.7 x 2 cm. ölçülerinde krem ve siyah renkli taş tesseralar kullanılmıştır.

Mekanın mozağında ana hattını çeşitli kaynaklarda *reticulate*⁸⁶ olarak isimlendirilen ağ örgüsü oluşturmaktadır. Bezeme siyah renk tesseraların tek sıra çapraz dizilmesiyle baklava dilimi oluşturacak dörtgenlerin yapılmasıyla oluşmuştur. Baklava

⁸⁵ Yaraş, 2002a: 467.

⁸⁶ Dunbabin, 1999: 341; A. Ovadia, (1980): *Geometric and Floral Patterns in Ancient Mosaics, A study of their Origin in the Mosaics from the Classical Period to the Age of Augustus*, L'erma di Bretschneider, Roma: 133.

dilimi şeklindeki dörtgenlerin ortalarına iç içe açılar⁸⁷ yapılmıştır. G.I. 6 b ve c mekanlarında da bu bezeme kullanılmıştır. Bezemenin en sağlam görüldüğü yer bu mekandır. Bezemeli kısım 140 x 185 cm. ölçülerindedir. Ana bezemenin kenar bordürü üç sıra siyah renkli tessera ile yapılmıştır. En dışta da tesseraların yatay dizilmesiyle oluşturulmuş bant bulunmaktadır.

4.1.5. G.I. 6 b No.lu Mekan Mozaikleri (Kat. No: 5) (Res.16)

2000 yılında çalışılan mekan, G.I. 6 no.lu mekanın güneyinde G.I. 6 a no.lu mekanın batısında bulunmaktadır⁸⁸. Dinlenme ve yağlanma odası olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Doğu – batı doğrultusunda 284 cm., kuzey – güney doğrultusunda 209 cm. ölçülerinde olan mekan yaklaşık 6 m²'lik bir alanı kaplamaktadır (**Plan 6**). Üst örtüsü beşik tonoz olan mekanda batı duvarının dibinde 35 cm. yüksekliğinde, 55 cm. genişliğinde çay taşları ile yapılmış en üstte bir sıra tuğla bulunan bir seki bulunmaktadır.

Mekanda bulunan mozaik oldukça tahrip olmuştur. Sadece mekanın güneydoğu tarafında 120 x 70 cm. ölçülerindeki alanda sağlam kalmıştır. Sağlam kalan kısımdan anlaşıldığı kadarıyla G.I. 6 a ve c mekanlarındaki bezeme ile aynı bezeme olan ağ örgüsü içinde iç içe açılar kullanılmıştır. Sağlam kalan kısmın güneyinde tesseraların paralel dizilmesiyle oluşturulmuş kenar bordürü ve ana bezemenin köşesi görülmektedir. Burada da 1.5 x 1.2; 1.7 x 2 cm. ölçülerinde krem ve siyah renkli taş tesseralar kullanılmıştır.

⁸⁷ Balmelle, 2002: 39.

⁸⁸ Yaraş, 2002a: 467.

4.1.6. G.I. 6 c No.lu Mekan Mozaikleri (Kat. No: 6) (Res.16 – 17)

2000 yılında çalışılan mekan, G.I. 6 no.lu mekanın güneyinde, G.I. 6 b no.lu mekanın batısında bulunmaktadır. Dinlenme ve yağlanma odası olarak kullanıldığı düşünülmektedir⁸⁹. Doğu – batı doğrultusunda 295 cm., kuzey – güney doğrultusunda 209 cm. ölçülerinde olan mekan yaklaşık 6 m²'lik bir alanı kaplamaktadır (**Plan 6**). Doğu ve batı duvar diplerinde 45 cm. yüksekliğinde, 60 cm. genişliğinde; 40 cm. yüksekliğinde 55 cm. genişliğinde kıyğından yapılmış harçlı iki adet seki bulunmaktadır.

Bu mekanda bulunan mozaikte özellikle kenar kısımları tahrip olmuştur. Orta kısmı nispeten daha sağlam kalmıştır. Bu mekanda kullanılan tesseralarda 1.5 x 1.2 ; 1.7 x 2 cm. ölçülerinde olup krem ve siyah renkli taş tesseralardır. Sağlam kalan kısımlardan, bezemeli kısmın 185 x 140 cm. ölçülerinde olduğu anlaşılmaktadır. Yukarıda da söz edildiği gibi bu mekanın bezemesi de ağ örgüsü içinde iç içe açılardır. Ana bezemenin kenar bordürü üç sıra siyah renkli tessera ile yapılmıştır. En dış bordürde tesseraların paralel dizilmesiyle oluşturulmuş bant kullanılmıştır.

4.1.7. G.I. 10 No.lu Mekan Mozaikleri (Kat. No: 7) (Res.18 - 21)

Mekan, simetrik havuzlu (G.I. 5) mekanın kuzeyinde yer almaktadır. Dinlenme odası olarak kullanıldığı düşünülen mekanda 2002 yılında çalışılmıştır. Kuzey – güney doğrultusunda 723 cm., doğu–batı doğrultusunda 720 cm. ölçülerindedir⁹⁰. Yaklaşık 52 m² lik bir alanı kaplamaktadır (**Plan 7**). Kuzey, doğu, kuzeybatı ve güneybatısında duvar önünde 50 cm. yüksekliğinde oturma sekilerinin olduğu tespit edilmiş olup, mekanın batısındaki sekiler daha iyi korunmuştur⁹¹. Mozaikğin batıdaki sekinin altına doğru devam etmesi, sekinin geç dönemde yapıldığını düşündürmektedir. Kuzeyde, mozaik taban sekinin önünde son bulmaktadır. Bu durum sekiyle, mozaik tabanın aynı

⁸⁹ Yaraş, 2002a: 467.

⁹⁰ A. Yaraş, (2004a) "2002 Yılı Allianoi Kazısı", *XXV. Kazı Sonuçları Toplantısı*, 2. Cilt, DÖSİMM Basımevi, Ankara: 217.

⁹¹ Yaraş, 2004a: 217.

dönemde yapıldığını düşündürmektedir. Bu durumlar göz önünde bulundurularak mozağin kullanıldığı dönemde kapladığı alan 48 m² olarak hesaplanmıştır.

Mozaik tabana 83.22 kodunda ulaşılmıştır. Bezemenin bulunduğu alan, 540 x 540 cm. ölçülerinde olup, yaklaşık 29 m²'lik bir alanı kaplamaktadır. Mekanın güneybatı köşesi hariç bütün kenarlarda eksiklikler görülmektedir. Güneydoğu köşe, kuzey ve doğu kenarlar oldukça tahrip olmuştur. Bununla birlikte, doğu – batı doğrultusunda mekanın altından geçen kanalın çökmesi sonucu güney ve batıdaki kapının ön kısmında mozağın çöktüğü gözlemlenebilmektedir. Ayrıca, doğal tahribat nedeniyle kuzeyde bezemelerin arasında da yer yer tesseraların döküldüğü gözlemlenebilmektedir. Yine kuzey tarafta seki önünde, mozağın tahrip olan kısımlarına, harç içine mermer parçaları yerleştirilerek döşendiği görülmektedir. Bu durumda yine geç dönemde yapılan bir düzenleme olmalıdır.

Mozağın yapımında krem, sarı ve siyah olmak üzere üç renk tessera kullanılmıştır. Tesseraların ölçüleri 1.7 x 2.5 cm. ve 1.2 x 0.9 cm. arasında değişmektedir. En dışa çift sıra krem ve daha içerde altı sıra siyah renkli tessera ile yapılan bantlarla mozağın dış sınırı belli edilmiştir. Bezemenin ana hattını eşkenar dörtgenli yıldız bezemesi oluşturmaktadır. Eşkenar dörtgenli yıldız bezemesi bir sırada üç adet olmak üzere dokuz kez tekrarlanmıştır. En dış kontur çift sıra siyah tessera ile oluşturulmuştur. Bu konturun iç kısmı yine iki sıra krem renkli tessera ile oluşturulmuştur. Orta kısımda ise geriye kalan bütün alanlar sarı renk tessera kullanılarak doldurulmuştur. Yıldızların kesiştiği yerlerin aralarında dört adet 100 x 105 cm. ölçülerinde olan kare bulunmaktadır. Bu bölümlerde en dıştan içeriye doğru iki sıra siyah, üç sıra krem ve bir sıra siyahtan sonra siyah ve sarı renkler kullanılarak yapılmış karga adımı⁹² bezemesi bulunmaktadır. Daha sonra bir sıra siyah ve sarıdan sonra dört yapraklı çiçek motifi rozeti yapılmıştır. Rozette krem rengi tessera kullanılmıştır. Dörtgen şeklinde olan bölümün dış tarafı çift sıra tessera siyah renk tessera ile belli edilmiştir. Onun içinde de çift sıra tessera bulunmaktadır. Orta kısımda ise konturları siyah tesseralar ile belli edilen iç içe geçmiş oval halkalar⁹³ motifi bulunmaktadır.

⁹² Dunbabin, 1999: 339; C. Balmelle, (1985): *Le décor Géométrique de la Mosaique Romaine I, Répertoire Graphique et Descriptif des Compositions Linéaires et Isotropes*, Picart, Paris: 38.

⁹³ Balmelle, 2002: 42.

Köşelerde de iç içe geçmiş oval halkalar motifi bulunmaktadır. Köşelerde toplam sekiz adet dikdörtgen içinde *pelta*⁹⁴ bezemesi bulunmaktadır. Dikdörtgenin hattı çift sıra siyah renkli tessera ile oluşturulmuştur. Onun iç tarafında iki sıra krem renkli tessera bulunmaktadır. Zemin siyah tesseralarla döşenmiştir. *Peltanın* yarısı krem, yarısı sarı renkli tessera ile yapılmıştır.

4.2. Kuzey Ilıca Mozaikleri

Kuzey Ilıca'da toplam 40 mekan tespit edilmiştir. Bu mekanların 8 tanesinde mozaik taban tespit edilmiştir⁹⁵. Bu durumda, K.I.'nın kullanıldığı dönemde toplam 691,5 m²'lik alanın mozaikle kaplı olduğu anlaşılmaktadır⁹⁶ (**Tablo I**).

4.2.1. K. I. A 2 No.lu Mekan Mozaikleri (Kat. No: 8) (Res. 22 - 31)

K.I. A 2 Mekanı'nda 2003-2005 yılları arasında çalışılmıştır. Mekan, Kuzey Ilıca'nın batısındaki peristilin doğusunda bulunmakta olup, Kuzey Ilıca'da bulunan mekanlara geçişi sağlamak amacıyla yapılmıştır. Ayrıca doğu duvarında bulunan seki ve niş nedeniyle, mekanın kült amaçlı da kullanıldığı düşünülmektedir. Kuzey-güney doğrultusunda 16.05 m., doğu - batı doğrultusunda 23 m. ölçülerinde olan mekan 369 m²'lik bir alana sahiptir⁹⁷ (**Plan 8**). Mekana giriş, batısındaki 207 cm. genişliğindeki kemerli kapıdan sağlanmaktadır⁹⁸. Kullanıldığı dönemde üzerinin 15 çapraz tonozla örtülü olduğu anlaşılan mekanda, kuzey ve güneyde dörder tane olmak üzere kozak

⁹⁴ Ovadiah, 1980: 145; Balmelle, 2002: 35.

⁹⁵ K.I.'da kazı çalışmaları tamamlanmadığından mozaik tabanlı mekanların sayısı kesinlik kazanmamıştır.

⁹⁶ Hesaba, K.I. A 12 mekanı bu mekanda yapılan çalışmalar tamamlanmadığından eklenmemiştir.

⁹⁷ A. Yaraş, (2006d): "2004 Yılı Allianoi Kazısı", *XXVII. Kazı Sonuçları Toplantısı*, II. Cilt, DÖSİMM Basımevi, Ankara: 299.

⁹⁸ Bu kapı dışında, mekanın kuzey duvarında, K.I. a 1, K.I. A 1 ve K.I. A 13 mekanlarına geçişi sağlayan üç geçiş bulunmaktadır. K.I. a 1 ve K.I. A 13 mekanına geçişi sağlayan kapı 175 cm. genişliğinde, K.I. A 1 mekanına geçişi sağlayan kısım 354 cm. genişliğindedir. Güney duvarında da, mekana bağlı, dinlenme odalarına geçişi sağlayan 175 cm. genişliğinde dört geçiş bulunmaktadır. Doğu duvarında da K.I. A 5 ve K.I. A 14 mekanlarına geçişi sağlayan 90 cm. genişliğinde kapılar bulunmaktadır.

granitinden yapılmış toplam 8 tane monolith sütun bulunmaktadır⁹⁹. 88.44 kodunda, 58-59 cm. üst çapı, 67 cm. alt çapı olan sütunların yüksekliği 472 cm.dir. Altlarında 20 cm. yüksekliğinde Attik-Ion tipinde sütun kaideleri, kaidelerin altında kaideler ile tek parça halinde işlenmiş 48 cm. yüksekliğinde postamentler bulunmaktadır. 7 ve 8 no.lu sütunların üstünde (in-situ durumda) beyaz mermerden yapılmış 77 cm. genişliğinde, 61 cm. yüksekliğinde kompozit tipte sütun başlığı tespit edilmiştir¹⁰⁰.

Mekanın mozaik tabanına, orta kısımda ve kuzeydoğu köşede bulunan kanal kapakları; 2 ve 3 no.lu sütunların kuzeyinde, 6 ve 7 no.lu sütunların güneyinde bulunan logarlar nedeniyle -bu kısımlara doğru taban eğimli yapıldığından- aynı kodda ulaşılamamıştır¹⁰¹. Tabanın en üst kodu 83.27, en alt kodu ise 83.16'dır.

Mekanda bulunan postamentler, kanal kapakları ve logarlar dışında kalan alanın tamamı, ortalama 2 x 2 cm. ölçülerinde olan taş tesseralar kullanılarak, çok renkli geometrik bezemeli mozaikle kaplanmıştır.

Mozaik, oldukça sağlam durumdadır. Ancak, mozaikğin yapıldığı dönemden sonraki dönemlerde mekanda yapılan değişiklikler nedeniyle eksiklikler ve bozulmalar görülmektedir. Bunlara ilk örnek olarak mekanın kuzeybatı köşesinde bulunan 240 x 400 cm. ölçülerinde, duvarları mozaik taban üzerine yapılmış ve olasılıkla su haznesi olarak kullanılan bölüm verilebilir. Bu bölümün içinden itibaren batı duvarının dibinden başlayıp, kuzey duvarı dibi boyunca devam eden ve kuzey duvarının doğusunda bulunan kapının önüne kadar devam eden 19 - 41 cm. genişliğindeki kısımda olasılıkla kanal yapılmak amacıyla mozaik kırılarak kaldırılmıştır. Ayrıca mekanın kuzeyinde K.I. A 1 ve A 2 mekanlarını birbirine bağlayan geçişin doğu antesinin 170 cm. güneyinde 70 x 45 cm. ölçülerindeki ve bu kısmın 748 cm. batısında bulunan 60 x 120 cm. ölçülerinde¹⁰² bulunan yerlerde de mozaik kesilerek kaldırılmıştır. Bununla birlikte

⁹⁹ Sütunlar, anlatımda kolaylık sağlaması için numaralandırılmıştır. Güney sıradakiler doğudan itibaren 1-4, kuzey sıradakiler batıdan itibaren 5-8 olarak adlandırılmıştır.

¹⁰⁰ A. Yaraş – D. Baykan, (2005a): "2003 Yılı Allianoi Kazısı", *XXVI. Kazı Sonuçları Toplantısı*, II. Cilt, DÖSİMM Basımevi, Ankara: 54.

¹⁰¹ Yaraş, 2006d: 301.

¹⁰² İlk yapıldığında 60x70 cm. ölçülerinde olup daha sonra güneye doğru genişletilmiştir.

mekanın doğu duvarı önünde, güney duvarı ile doğu duvarının kesiştiği yerden 284 cm. kuzeyde 126 cm. uzunluğunda 65 cm. genişliğindeki kısımda yan yana iki tane ocak bulunmaktadır. Mekanın güneybatı köşesinde mozaik üzerinde 1 m²'lik bir alanda harç kalıntıları görülebilmektedir. İnsan eliyle yapılmış bu bozulmaların dışında, doğal tahribattan kaynaklanan bozulmalar çok yoğun görülmemektedir. Yer yer tesseralarda eksikler bulunmaktadır. Ayrıca tessera renklerinde de bozulmalar olduğu anlaşılmıştır. Mekanın batısındaki girişin olduğu yerdeki tesseraların renkleri daha canlıdır¹⁰³.

Mozaik, üç renk tessera kullanılarak yapılmıştır¹⁰⁴. Ancak zaman içinde meydana gelen değişik etkilerden dolayı şu anda bu üç renk her yerde aynı tonda görülmemektedir. Renklerin en belirgin olduğu yerler batıdaki kapının ön kısmı ve kuzeyde bulunan K.I. A 1 mekanına geçişi sağlayan kapının doğu kısmıdır. Bu kısımlarda görülen tessera renkleri sarı, siyah ve krem renkte olup bu renkler mozaikğin renkleri kabul edilmiş, etkilerden kaynaklanan değişiklikler dikkate alınmamıştır.

Mozaikte kullanılan bezeme planlaması sütunlar ve duvarlar arasında; mekanın orta kısmında, doğu-batı doğrultusunda sütunlar arasında farklıdır. Bu ana bezemelerin arası bordürlerle birbirinden ayrılmıştır. Sütunlar ve duvarlar arasında kalan kısımda, kenar bordürü sıralaması şu şekildedir. Duvarlardan ana bezemenin başlangıcına kadar, batı duvarı dibinde bulunan 5 cm. genişliğindeki mermer bordürden sonra toplam 74 cm. genişliğinde olup bu kısım, dışarıdan içeri doğru 6 cm. genişliğinde üç sıra siyah renkli tessera, 33 cm. genişliğinde de etrafında üç sıra düz dizilmiş, orta kısmı krem tesseraların paralel dizilmesiyle oluşturulan banttıan sonra, 15 cm. genişliğinde siyah renkli tessera son olarak 15 cm. genişliğinde sarı renkli tessera ile yapılmış bantlardan oluşmaktadır. Doğu duvarı dibinde 83 cm. genişliğindeki kısımda dışarıdan içeri doğru 6 cm. genişliğinde düz dizilmiş siyah tessera, 42 cm. genişliğinde etrafında üç sıra düz bant ile yapılmış ortası krem tesseraların paralel dizilmesiyle oluşturulan bant, daha içte de 15 cm. genişliğinde siyah tessera, 15 cm. genişliğinde krem tessera ile yapılmış bant bulunmaktadır. Kuzey duvarı dibinde 74 cm. genişliğinde bordürün bulunması gereken yerde duvar dibinde 19 - 41 cm. genişliğindeki alanın mozaikleri kaldırılıp kanal

¹⁰³ Yaraş, 2006d: 301.

¹⁰⁴ Bu renklerin dışında özellikle krem rengin kullanıldığı kimi yerlerde gri renk tessera da kullanılmıştır.

açıldığından tam olarak görülmemektedir. Görülebilen yerde oyuk kısımdan içeri doğru 15 cm. genişliğinde siyah ve 15 cm. genişliğinde krem renkli tessera bulunmaktadır. Güney duvarı dibinde 76 cm. genişliğindeki kısımda dışarıdan içeriye doğru 6 cm. genişliğinde siyah renkli tessera, 37 cm. genişliğinde etrafında üç sıra basit dizilmiş orta kısmı krem tesseraların paralel dizilmesiyle oluşturulmuş bant, daha içeride 15 cm. genişliğinde siyah ve 14 cm. genişliğinde krem renkli tessera bulunmaktadır.

Sütunlar ve duvarlar arasındaki bu bölümde, ana bezemeyi kesişen daireler bezemesi oluşturmaktadır. Toplam 167 m²'lik alana sahip bezeme, batı duvarı ve sütunlar arasında 240 cm. genişliğinde, 1440 cm. uzunluğunda; güney duvarı ve sütunlar arasında 298 cm. genişliğinde, 2100 cm. uzunluğunda; doğu duvarı ve sütunlar arasında 266 cm. genişliğinde, 1440 cm. uzunluğunda; kuzey duvarı ve sütunlar arasında 297 cm. genişliğinde 2100 cm. uzunluğundadır. Her bir daire 58 - 60 cm. çapında olup dairelerin konturları çift sıra siyah tesseralar ile yapılmıştır. Dairelerin içiçe geçirilmesi ile dairelerin içinde oluşan iç konkav dörtgenlerin içi sarı, kenar kısımlarında kalan yaprak biçimindeki alanlar krem renkli tessera ile oluşturulmuştur.

Mekanın orta kısmında yer alan bölüm, doğu-batı doğrultusunda 15 m uzunluğunda, kuzey-güney doğrultusunda 270 cm. genişliğindedir. 55.5 m²'lik bir alanı kaplamaktadır. Bezeme kombinasyonu eşkenar dörtgenli yıldız bezemesinin çift sıra halinde toplam on altı kez tekrarına dayanır. Her bir motif, 180 x 180 cm. ölçülerindedir. Konturları çift sıra siyah renkli tessera kullanılarak yapılmıştır. Bezemeyi oluşturan eşkenar dörtgenlerin bir diliminin dış konturunun iç tarafına iki sıra krem renkli tessera, en iç tarafta kalan kısımda sarı renk tesseralar kullanılmıştır. Dört eşkenar dörtgenli yıldız bezemesinin birleştiği 110 x 110 cm.lik alanın sınırını en dışta görülen iki sıra siyah renkli tessera belirlemektedir. Bu kısmın iç tarafı üç sıra krem renkli tessera ile doldurulmuştur. Daha içeride ise siyah ve krem renkli tesseralar kullanılarak karga adımı bezemesi yapılmıştır. Ortada merkezde ise 70 x 70 cm. ölçülerindeki bölüm içinde dört yapraklı çiçek rozeti yapılmıştır. Çiçeğin yaprakları krem renkli tessera, zemin ise sarı renkli tessera ile yapılmıştır. 6 tanesi tam olarak yapılmış bu bezemenin batıdan ikincisine kanal kapağı denk geldiğinden bezeme tam olarak yapılamamıştır.

İki eşkenar dörtgenli yıldız bezemesinin iç kısımda birleştiği yerlerde, 22 dörtgen, 58 x 57 cm. ölçülerindedir. En dışı iki sıra siyah renk tessera kullanılarak yapılmıştır. Bundan sonra üç sıra krem renk tessera geçilmiş, merkezde ise iç içe geçmiş oval halkalar bulunmaktadır. Bu kısımlarda ana hatlar siyah renk tessera ile diğer kısımlar sarı renk tessera ile yapılmıştır. Bu bezeme köşelerdeki kareler içinde de bulunmaktadır. İki eşkenar dörtgenli yıldız motifinin birleştiği dış taraflarda ise batı tarafta bir, kuzey ve güneyde yedişer tane olmak üzere içlerinde *pelta* bezemesi bulunan dikdörtgenler bulunmaktadır. 110 x 56 cm. ölçülerindeki dikdörtgenin sınırları iki sıra siyah tesseralar ile yapılmıştır. Daha içte üç sıra krem renkli tesseralar bulunmaktadır. Merkezde bulunan *pelta* motifinin yarısı sarı diğer yarısı krem renkli tessera ile yapılmıştır. Etrafin siyah renkli tessera ile yapılmıştır. Bezeme 70 cm. genişliğinde ve 40 cm. uzunluğundadır. Bezemelerin tamamında bir simetri söz konusu olmasına rağmen batıdaki *pelta* bezemesinin doğudaki simetrisinde 110 x 50 cm.lik bölüm içinde kuzey-güney doğrultulu, ağız kısmı güneye, sap kısmı kuzeye gelecek şekilde bir *labrys* bezemesi bulunmaktadır. *Labrys*'in uzunluğu 40 cm., iki ağzı arasındaki mesafe 26 cm.dir. Sap kısmı 2 x 2 cm.lik tek sıra tesseredan oluşturulmuştur. Bezeme doğu kanal kapağının hemen doğusunda ve kanalın etrafındaki çerçeveye bitişik olarak yapılmıştır. *Labrys* bezemesi değişik zamanlarda sürekli olarak dini bir sembol olarak kullanılmıştır. K.I. A 2 mekanının doğu duvarında bulunan nişlerin, bu mekanın aynı zamanda bir kült mekanı olduğunu düşündürmesi, bezemeyle doğru orantılı değerlendirildiğinde desteklenmiş olmaktadır.

Bunların dışında eşkenar dörtgenli yıldız bezemelerinin dış tarafında, bu bölümün en dış hattı ile kalan alanlar üçgen şeklini almıştır. Bu üçgenin konturu iki sıra siyah tessera ile yapılmış olup, daha iç taraf üç sıra krem renkli tessera, daha sonra bir sıra siyah renkli tessera, en içte de sarı renkli tesseralar kullanılarak yapılmıştır.

Mekanın doğusunda ve batısında duvarlar ve sütunlar arası bezeme ile mekanın orta kısmında bulunan bezeme arası da bantlarla ayrılmıştır. Toplam 45 cm. genişliğinde 850 cm. uzunluğunda olan bu kısmın orta kısmında 15 cm. genişliğinde siyah renkli tesseralardan oluşan bant, kenarlarda 15 cm. genişliğinde krem renkli tessera ile yapılan bantlar yer almaktadır.

Kuzeyde postamentler ve kesişen daireler bezemeleri arasında, 67 cm. genişliğinde bant bulunmaktadır. Bu bantlar dıştan içe doğru 15 cm. genişliğinde sarı, 15 cm. genişliğinde siyah, 27 cm. genişliğinde sarı tesseraların paralel dizilmesiyle oluşturulmuş banttandır. Bu banttan sonra, içte 5 cm. genişliğinde siyah tesseralar bulunmaktadır. Güneyde postamentler ve kesişen daireler bezemesi arasında kalan bant toplam 65 cm. genişliğindedir. Bu kısımda ise postamentten duvara doğru 6 cm. genişliğinde siyah tessera ile yapılmış bant, 27 cm. genişliğinde paralel dizilmiş sarı renk tessera ile yapılmış bant, 15 cm. genişliğinde siyah tessera ile yapılmış bant ve daha sonra 15 cm. genişliğinde sarı renk tessera ile yapılmış bant bulunmaktadır. Postamentler ve mekanın orta kısmında kalan bezeme arası geçişte her iki tarafta da 75 cm. genişliğindeki bantlar sayesinde olmaktadır. Postamentlerden mekanın orta kısmına doğru 15 cm. genişliğinde krem renkli tessera, 15 cm. genişliğinde siyah renkli tessera, 28 cm. genişliğinde de krem tesseraların paralel dizilmesiyle oluşturulan bant ve daha içte 8 cm. genişliğinde siyah tesselardan oluşan bant bulunmaktadır.

Postamentlerin arasında kalan kısımlarda bulunan bezeme ise 350 x 84 cm. ölçülerinde olup her iki postament arasında en dışta iki sıra siyah renkli tesseralar bu bölümün sınırını belirlemiştir. Daha içte üç sıra krem renkli tessera kullanılmıştır. Onun içi yine iki sıra siyah renkli tessera ile geçilmiştir. Bezemenin bulunduğu kısımda ise kenarlarda ve ortada dört sivri uçlu yıldız bezemesi bulunmaktadır. Bu bezemenin konturları çift sıra siyah tessera ile belli edilmiştir. Bu bezemesin merkezinde içi sarı onun etrafı iki sıra krem renkli tesseralar ile yapılmış kare bulunmaktadır. Karenin her bir kenarında üçgenler oluşturularak kollar ortaya çıkarılmıştır. Bu kısımda içi sarı renk tessera ile onun etrafı iki sıra sarı ve krem renk tessera ile en dışta çift sıra tessera ile yapılmıştır. Üç tane dört sivri uçlu yıldız bezemesinin aralarında kalan kısımlarda dörtgenlere bölünmüş altıgen bulunmaktadır. En dışı iki sıra tessera ile yapılmıştır. Onun içinde krem ve gri tesseralar kullanılarak üç sıra daha örülmüştür. Daha iç tarafta tek sıra siyah tessera ile tekrar bir altıgen yapılmış ve bu altıgen yine tek sıra tessera ile üç eşit parçaya ayrılmıştır. Her bir parçanın iç tarafında önce bir sıra krem renkli tessera ile doldurulmuş en iç taraf da sarı renkli tesseralar ile doldurulmuştur.

Mozaik taban üzerinde bulunan harç kalıntıları ve mozaığın yer yer kesilerek çıkarılmış olması gibi daha geç dönemde yapılan tahribatlar, mozaığın mekan yapımıyla çağdaş olduğunu düşündürmektedir.

4.2.2. K.I. A 2 a Mekanı Mozaikleri (Kat. No: 9) (Res. 32 - 33)

K.I. A 2 mekanının güney duvarında 5 adet kemerli geçiş bulunmaktadır¹⁰⁵. İlk ortaya çıkarıldıklarında bu kemerli geçişlerin kullanıldıkları dönemde, İlya Çayı'na geçişi sağlandıkları düşünülmüştü. Ancak, 2006 yılında bu mekanlarda yapılan çalışmalarla, bu kemerli geçişlerin İlya Çayı'na bağlanmadığı, K.I. A 2 mekanına bağlı küçük odacıklar olduğu anlaşılmıştır. Bu mekanlar ortaya çıkarıldıktan sonra batıdan doğuya doğru KI A2 a, KI A2 b, KI A2 c ve KI A2 d olmak üzere numaralandırılmıştır¹⁰⁶. Mekanların planları küçük farklılıklarının dışında tamamen birbirlerinin aynısıdır. Üstleri beşik tonozla örtülü dikdörtgen planlı mekanların doğu ve batı duvar diplerinde sekiler bulunmaktadır¹⁰⁷. Bulunan bu sekilerden dolayı mekanların soyunma ve dinlenme odaları olarak kullanılmış olabileceği düşünülmektedir. Mekanın duvarları ise, andezit taşından *opus vittatum* tekniği ile yapılmıştır. En iyi korunmuş duvar, mekanların kuzey duvarıdır¹⁰⁸.

K.I. A 2 a mekanı, 385 x 225 cm. ölçülerindedir (**Plan 8**). Mozaik kuzey-güney doğrultusunda 213 cm., doğu-batı doğrultusunda 262 cm. ölçülerindedir. Yaklaşık 5.6 m²'lik bir alanı kaplamaktadır. Taban kodu 83.25'dir. Mozaik, ortalama 2 x 2 cm. ölçülerinde taş tesseralar kullanılarak yapılmıştır. Bu mekanda bulunan mozaikler oldukça tahrip olmuş durumdadır. Doğuda ve kuzey taraftaki kapı önünde tamamen tahrip olmuştur. Olasılıkla, doğal nedenlerden kaynaklanan bu tahribatın yanında,

¹⁰⁵ Bu kemerli geçişler batıdan doğuya doğru 1 – 5 olarak numaralandırılmıştır. En doğudaki geçişin daha sonraki dönemde kapatılıp niş olarak kullanıldığı anlaşılmıştır.

¹⁰⁶ A. Yaraş - D. Baykan- E. Karaca, (2008): "2006 Yılı Alliano Kazısı", *IXXX. Kazı Sonuçları Toplantısı*, II. Cilt, DÖSİMM Basımevi, Ankara: 76.

¹⁰⁷ Sekilerin üzerinde kalan beyaz mermer kalıntıları, kullanıldığı dönemde sekilerin üzerinin mermerle kaplı olduğunu düşündürmektedir.

¹⁰⁸ 469 cm. yüksekliğinde olan duvar, mekanların yüksekliği hakkında fikir vermektedir.

mozağin yapıldığı dönemden sonra ki bir dönemde olan bir tahribatta göze çarpmaktadır. Bu tahribat, kuzeydeki kapının batı tarafında mozaik üzerinde bulunan harç kalıntısıdır¹⁰⁹. Mozağin güney ve batı tarafları sağlam kalmıştır.

Mekanda kullanılan bezeme, K.I. A 2 mekanının güneyindeki mekanların hepsinde kullanılmıştır¹¹⁰. Bezeme dörtgenler sistemine dayanır. Kenarları bordürle çevrili bezemede merkezde iç içe geçmiş oval halkalar bezemesi yer alan dörtgen, etrafında da, her köşeye beş adet gelecek şekilde küçük dörtgenler bulunmaktadır.

Güneydeki bant 34 cm. genişliğindedir. Her iki kenarında üçer sıra, 6 cm. genişliğinde basit bant içine tesseraların paralel dizilmesiyle oluşturulmuş bant yapılmıştır. Doğudaki bant tamamen tahrip olmuştur. Batı tarafta bant 42.5 cm. genişliğinde olup güneyde olduğu gibi yapılmıştır. Bantlardaki tesseralar bozulmalardan dolayı orijinalliyini kaybetmiş olup krem ya da sarı renk oldukları düşünülmektedir. Kuzey tarafta bu bordür devam etmiyor olup dört sıra 8 cm. genişliğinde basit bantla kemer içindeki bezeme ile birbirinden ayrılmıştır. Güney tarafta 28 – 39 – 67 cm. genişliğindeki alanlar sağlam kalmış olup doğuda sadece bordür kısmı, batıya doğru bordür ve ana bezemenin kenarlarındaki küçük dörtgenler görülebilmektedir. Mekanın orta kısmında batıya doğru olan yerde küçük dörtgenler ve ana bezemenin bir köşesi görülmektedir. Merkez bezemenin doğu ve güney köşesi sağlam kalmadığından ölçülerini almak mümkün olmamıştır. Ancak diğer mekanlarda olduğu gibi 180 x 180 cm. ölçülerinde olduğu düşünülmektedir. Ana bezemenin etrafındaki küçük dörtgenler 23 x 23 cm. ölçülerinde olup batı tarafta güneyden kuzeye doğru dört tane dörtgen, batıdan doğuya üç tane, dörtgen görülmektedir. Mozağin tahrip olduğu yerlerde görülen harç üzerinde yanık izleri görülmektedir¹¹¹.

¹⁰⁹ Bu harç, olasılıkla mozağin yapıldığı dönemden sonraki bir dönemde mekanda yapılan bir tamirattan kalan izlerdir. K.I. A 2 mekanında bu mekana girişi sağlayan kemerli geçiş önünde de harç kalıntısı bulunmaktadır.

¹¹⁰ Mekanın mozaği oldukça tahrip olmasına karşın bu sayede anlaşılmıştır.

¹¹¹ Tahrip olan yerlerde görülen harç mozağin *statumen* tabakasıdır. Bu tabakanın içeriğinde ezilmiş tuğla ve kireç bulunmaktadır.

Bu mekana geçişin sağlandığı kapının eşik kısmında da mozaik görülmektedir. Ancak burada bulunan bezemenin üstünde harç kalıntısı bulunduğundan tahrip olmuştur. Mozaik, kullanıldığı dönemde, 170 x 90 cm. ölçülerinde olup merkezde siyah renk tesseralar ile yapılmış dört yapraklı yonca rozeti bulunmaktadır. Bu bezemenin etrafı sarı renkli tesseralar ile yapılmıştır. Rozetin etrafında 57 cm. çapında iki sıra siyah tessera ile oluşturulmuş daire bulunmaktadır. Dairenin dış tarafında konturları siyah tessera ile yapılmış dörtgen bulunmaktadır. Dörtgen ve daire arasındaki kısım krem renkli tessera ile yapılmıştır. Bu kısmın dış konturu ve dörtgen arasındaki kısımda sarı renk tesseralar ile yapılmıştır. Bu bezeme, K.I. A 2 mekanından, K.I. A 2 a,b,c ve d mekanlarına geçişi sağlayan dört kemerli geçişin eşiklerinde de kullanılmıştır (**Res.40**).

4.2.3. K.I. A 2 b Mekan Mozaikleri (Kat. No: 10) (Res. 34 - 35)

Mekan, 395 x 225 cm. ölçülerindedir. Bu mekan mozaikleri kuzey-güney doğrultusunda 213 cm., doğu-batı doğrultusunda 271 cm. ölçülerinde olup yaklaşık 5.8 m²'lik bir alanı kaplamaktadır (**Plan 8**). Mozaik taban K.I. A 2 mekanlarının güneyindeki mekanlar arasında mozaığı en sağlam kalan mekandır. Taban 83.24 kodundadır.

Mekanın güney duvarı dibindeki bordür 26 cm. genişliğindedir ancak duvarın dibinde sağlam kalmamıştır¹¹². Sağlam kalmayan kısmın genişliği 9 - 20 cm. arasında değişmektedir. Merkez bezemeye yakın olan kısımlarda iki sıra düz tessera ile bant yapılmıştır. Diğer kısmındaki tesseralar çapraz yerleştirilmiştir. Doğu kısmındaki bordür 47 cm. genişliğindedir. Burada da duvarın dibinde mozaik tahrip olmuştur. Merkez bezemeye yakın yerlerde iki sıra düz tessera diğer yerlerde tesseraların paralel yerleştirilmesi ile oluşturulan bant görülmektedir. Mozaığın en çok tahrip olduğu yer güneyde 15 cm., kuzeyde 40 - 60 cm. arasında değişen bir genişliğe sahiptir. Batı tarafta bordürün genişliği 45 cm.dir. Burada da seki önünde güneyden kuzeye genişleyen eksikler bulunmaktadır. Eksik kısım güneyde 14 - 27 cm. arasında değişirken kuzeyde

¹¹² Muhtemelen bu kısımda diğer mekanlarda olduğu gibi üç sıra düz yerleştirilmiş tesseralar bulunmaktaydı.

60 cm.e kadar artmaktadır. Kuzeyde mekanın içindeki bezeme ile kemerler arasındaki bezemeyi birbirinden ayıran 8 cm. genişliğinde dört sıra açık renkli tessera ile oluşturulmuştur.

Doğudaki eksik tarafta merkez bezemenin dış bandı tahrip olmuştur. Merkez bezeme 180 x 180 cm. ölçülerinde kare şeklinde olup, tam ortasında 70 x 70 cm. ölçülerinde dörtgen bulunmaktadır. Bu bölümde dış kısımdan içeri doğru üç sıra siyah, üç sıra krem tessera, bir sıra krem, bir sıra sarı tessera ile yapılmış bant orta kısımda ise 40 x 40 cm. ölçülerinde olan kare içinde iç içe geçmiş oval halkalar bezemesi bulunmaktadır. 70 x 70 cm.lik karenin etrafında 24 x 24 cm. ölçülerinde dörtgen şeklinde yapılmış, her tarafa beş adet gelecek şekilde, birbirlerine köşelerinden birleştirilmiş bezemeler bulunmaktadır. Mekanların ölçüleri tamamen birbirini tutmamasına rağmen bu ana bezeme bütün mekanlarda aynı ölçüdedir¹¹³.

Mekana girişin sağlandığı kemerli geçişin içindeki bezeme, bu bezemenin kullanıldığı dört kemerli geçişin içinde günümüze en sağlam ulaşmış olanıdır (**Res. 41**). 170 x 90 cm. ölçülerindedir. Merkezde siyah renk tesseralar ile yapılmış dört yapraklı yonca rozeti bulunmaktadır. Bu bezemenin etrafı sarı renkli tesseralar ile yapılmıştır. Rozetin etrafında 57 cm. çapında iki sıra siyah tessera ile oluşturulmuş daire bulunmaktadır. Dairenin dış tarafında konturları siyah tessera ile yapılmış dörtgen bulunmaktadır. Dörtgen ve daire arasındaki kısım krem renkli tessera ile yapılmıştır. Bu kısmın dış konturu ve dörtgen arasındaki kısımda sarı renk tesseralar ile yapılmıştır.

4.2.4. K.I. A 2 c Mekanı Mozaikleri (Kat. No: 11) (Res. 36 - 37)

Mekan, 396 x 224 cm. ölçülerindedir (**Plan 8**). Bu mekanda kullanıldığı dönemde mozağin kapladığı alan doğu-batı doğrultusunda 263 cm., kuzey - güney doğrultusunda 211 cm.'dir. 5.5 m²'lik bir alanı kaplamaktaydı. Taban kodu 83.26'dır. Mozaik oldukça tahrip olmuş durumdadır. Diğer mekanlarda olduğu gibi bu mekanın

¹¹³ Bu durumun sebebi olasılıkla her mekan için mozaik bezemesinin yerleştirilme zorluğundan kaynaklanmaktadır. Bu nedenle gerektiği yerlerde duvar diplerindeki bantların genişliği değişmektedir.

mozaiklerinde de ana bezemenin etrafı bordürle çevrili idi. Ancak bu mekanda diğer mekanlarındakinden farklı olarak güney duvarı dibinde 23 cm. genişliğindeki kısımda tesseralar düz yerleştirilmiştir.

Doğuda 41 cm. genişliğinde olan bant, seki önünden içeri doğru, 8 cm. genişliğinde dört sıra tessera ile oluşturulmuş banttıan sonra 27 cm. genişliğinde tesseraları paralel dizilmesiyle oluşturulmuş bant bulunmaktadır. Daha içerde 6 cm. genişliğinde basit bant yapılmıştır. Güney duvarından itibaren 18 cm.lik kısım boştur. Kuzey duvarının önündeki bant genişliği tahrip olduğu için ölçülemediştir. Batı taraftaki paralel dizilmiş tesseralardan oluşan bant 26.5 cm. genişliğe sahiptir. Kuzey duvarı dibinde dört sıra 8 cm. genişliğinde açık renkli tessera ile yapılmış bant kemer içindeki bezeme ile mekan içindeki bezemeyi birbirinden ayırmaktadır. Bu mekanda da diğer mekanlarda olduğu gibi tesseraları renklerinde de bozulmalar görülmektedir. Merkez bezeme 180 x 180 cm. ölçülerindedir. En dışta 6 cm. genişliğinde üç sıra siyah tessera ile yapılmış bant görülmektedir. Merkezde tam olarak görülmemesine rağmen iç içe geçmiş oval halkalar bezemesi olması gerekmektedir. Bezemenin sadece doğu köşesi görülmektedir. Bu kısımda görülen bant en dışta üç sıra siyah renkli tessera daha içerde üç sıra krem tesseredan sonra bezeme başlamaktadır. Merkezdeki bu bezemenin dışında her yönde beşer tane ve ortadaki merkez bezemenin köşelerine gelecek şekilde 23 x 24 cm. ölçülerinde dörtgenler yerleştirilmiştir. Bu dörtgenler dışta bu alanı sınırlandıran siyah bantla kesişmektedir. Dörtgenler ve bantlar arasında kalan yerler açık renkli tessera ile yapılmıştır. Küçük dörtgenler siyah renkte yapılmıştır. Güney duvarın dibinde, doğu sekiden batıya doğru 110 cm. genişliğindeki alan ve güney duvarı dibi boyunca en geniş yeri 15 cm. olan alan sağlam değildir. Batı seki ile güney duvarının kesiştiği yerde mozaik üzerinde horosan harcı kalıntısı görülmektedir. Bunun dışında batıda kuzey duvarından güneye doğru 35 cm. genişliğinden itibaren bant görülmemektedir. Genişliği 6 – 14 cm. arasında değişen bordür sağlam kalmış diğer yerler tahrip olmuştur.

Doğuda kuzey taraftan güneye 47 cm. genişliğe kadar mozaik sağlam kalmamıştır. Doğu seki önünde 10 – 15 cm. arasındaki yerler sağlam, doğu sekinin önünde sağlam kalan kısımdan batıya doğru 40 – 56 cm. arasında değişen, kuzey güney

arasında 170 cm. olan kısımda da mozaik sağlam kalmamıştır. Tesseralar tahribattan dolayı girintili çıkıntılı bir hal almıştır.

4.2.5. K.I. A 2 d Mekanı Mozaikleri (Kat. No: 12) (Res. 38 - 39)

Mekan, 353 x 215 cm. ölçülerindedir (**Plan 8**). Bu mekanda mozağin kaplaması gereken alan doğu-batı doğrultusunda 230 cm., kuzey-güney doğrultusunda 211 cm.dir. Kullanıldığı dönemde 4.8 m²'lik bir alanı kaplamış olmalıdır. Taban kodu 83.24'dür. Mozaik oldukça tahrip olmuş durumdadır. Güney duvarı dibi boyunca 38 cm. genişliğindeki kısımda mozaik görülmemektedir. Bu kısımda zeminin altına doğru bir oyuk meydana gelmiştir.

Batı seki önünde kuzey duvarından 52 cm., güneyden itibaren 132 cm. uzunluğundaki kısımdan sonra mozaik tabanın sağlam kaldığı anlaşılmıştır. Bu kısımdan görüldüğü kadarıyla sekinin dibinden itibaren 6 cm. genişliğinde üç sıra tessera ile oluşturulmuş bant daha içerde, tesseraların paralel dizilmesiyle oluşturulmuş bant görülmektedir. Ancak bu kısmın genişliği tahrip olduğu için ölçülememiştir. Doğu sövenini önünde, kuzey duvarından 86 cm. güneyde, 78 cm. uzunluğunda 10 cm. genişliğinde küçük bir alan sağlam kalabilmiştir.

Kuzeyde kemerin içindeki bezemeyi birbirinden ayıran 6 cm. genişliğinde üç sıra tessera ile oluşturulmuş bant bulunmaktadır. Kuzey tarafta küçük dörtgenlerin bir tanesi görülmektedir. Güney tarafta oldukça tahrip olmasına karşın sağlam kalan kısımlardan bordürün 35 cm. genişliğinde olduğu ölçülmüştür. Bezemeli kısımda oldukça tahrip olduğundan tam ölçüsü alınamamıştır. Ancak diğer mekanlar göz önünde bulundurulduğunda 180 x 180 cm ölçülerinde olduğu düşünülmektedir. Merkez bezemede dörtgen içinde orta kısımda iç içe geçmiş oval halkalar bezemesi 37 x 37 cm.lik bir alana oturmaktadır. Bu bezemenin kuzeyinde küçük dörtgenlerin bir tanesi, güneyinde iki dörtgen görülmekte diğer yerlerde sağlam kalmadığı anlaşılmaktadır.

4.2.3. K.I. A 3 No.lu Mekan Mozaikleri (Kat. No: 13) (Res. 42 - 45)

K.I. A 2 mekanının doğusunda, K.I. A 14 mekanının kuzeyinde K.I. A 4 mekanının batısında, K.I. A 5 mekanın güneyinde yer alan K.I. A 3 mekanı, bu mekanlar arası geçişi sağlayan, yuvarlak planlı bir mekandır¹¹⁴ (**Plan 9**). Çapı 760 cm. olan mekanın duvarlarında 4 adet kemerli niş bulunmaktadır¹¹⁵. Mekan, 45 m²'lik bir alana sahiptir. 1992 yılında yapılan restorasyon çalışmaları sırasında mekanın orijinal tabanının üstünün mermerle kapatıldığı bilinmektedir. Bu nedenle 2005 yılında, bu mekanın orijinal tabanını görmek için çalışma yapılmıştır¹¹⁶. Mermer tabandan yaklaşık 80 cm. altta, 82.93 kodunda mozaik tabana ulaşılmıştır¹¹⁷.

Mekanın tabanı, bu mekandan K.I. A 4 mekanına geçiş sağlandığı için tamamen açılmamıştır¹¹⁸. Mekanın batısında 82,89 kodunda, 64 cm. genişliğinde, 78 cm. uzunluğunda üç kenarında 7 cm. genişliğinde bantlar yapılmış ve yaklaşık 60 cm. derinliğinde mermer logar tespit edilmiştir. Doğuda K.I. A 4 mekanının önündeki 80 cm. uzunluğundaki mermerden 40 cm. batıda da 94 cm. uzunluğunda, 68 cm. genişliğinde logara rastlanmıştır. Ayrıca K.I. A 5 mekanına geçişin sağlandığı eşiğin

¹¹⁴ Mekanda 3 adet kapı bulunmaktadır. Kuzeydeki K.I.-A5 mekanına geçişi sağlayan kapının yüksekliği 129 cm., genişliği 100 cm., derinliği 115 cm.dir. Doğuda K.I.-A 4 mekanına geçişi sağlayan kapının yüksekliği 171cm., derinliği 123 cm., uzunluğu 113 cm.dir. Güneyde, K.I. A14 mekanına geçişi sağlayan kapının yüksekliği 189 cm., genişliği 103 cm., derinliği 110 cm.dir.

¹¹⁵ Güneydoğudaki kemerin uzunluğu 240 cm., derinliği 39 cm., yüksekliği 258 cm.dir. Kemerin içinde 43 cm. yüksekliğinde, 43 cm. derinliğinde oturma sekisi bulunmaktadır. Kuzeybatıdaki kemerin uzunluğu 230 cm., derinliği 33 cm., yüksekliği 253 cm.dir. Kemerin içinde 43 cm. yüksekliğinde, 42 cm. derinliğinde oturma sekisi bulunmaktadır. Kuzeydoğudaki kemerin uzunluğu 234 cm., derinliği 35 cm., yüksekliği 257 cm.dir. Kemerin içinde 43 cm. yüksekliğinde, 41 cm. derinliğinde oturma sekisi bulunmaktadır.

¹¹⁶ A. Yaraş, (2006c): "Allianoi: Chronique des Fouilles de 2005", *Anatolia Antiqua, Eski Anadolu*, XIV: 363.

¹¹⁷ Yapılan bu çalışmalar sonucunda sadece mozaik tabanın değil, mekanın duvarlarında bulunan mermerler de ortaya çıkarılmıştır. Mekanın duvarlarında ve kemerli nişler içinde serpantin, sarı ve siyah damarlı mermer kullanıldığı görülmüştür.

¹¹⁸ Açılan kısım yoğun olarak mekanın batı yarısıdır. Mozaik bezemesini tam olarak anlamak için orta kısımda da çalışma yapılmıştır.

önünde 34 cm. genişliğinde, 13 cm. uzunluğunda krem mermer plakanın ortasında 8 cm. çapında gider tespit edilmiştir.

Yukarıda sözü edilen logarlar ve su giderleri bulunan kısımların dışında, çalışılan bütün alanda mozaik tabanının devam ettiği anlaşılmıştır. Ancak, yer yer tahrip olmuştur. Bunun yanında 1992 yılındaki hiçbir bilimsel etiğe uymayan restorasyon (?) sırasında mozaikler olasılıkla yerinden sökülmeğe çalışılmıştır. Bu durum mozaığın üzerindeki büyük iş makinesinin tırnak izlerinden anlaşılmaktadır. Mozaığın uzun süre balçık tabakası altında kalması nedeniyle tesseraların renklerinde bozulmalar da görülmüştür. Siyahlaşan tesseralar orjinalde mozaikli diğer mekanlarda olduğu gibi sarı, siyah ve krem renkte olmalıdır. Tesseralar ortalama 2 x 2 cm. ölçülerinde ve taştır.

Mozaik bezemeleri dıştan içe doğru sayıldığında en dışta 40 cm. genişliğinde tesseraların paralel dizilmesiyle oluşturulmuş bant görülmektedir. Burada kullanılan tesseralar siyah renklidir. Daha içte, 23 cm. genişliğinde sarı tesseralar kullanılarak basit bant yapılmıştır. Bu bordürden sonra, sarı ve siyah renkli tesseralar kullanılarak 45 cm. genişliğindeki alan içinde testere dişi bezemesi görülmektedir. Bu bezemeden sonra 45 cm. genişliğinde düz bordür yapılmıştır. Bu bordürden sonra ana bezeme olan balık pulu kalkanı bezemesi başlamaktadır. Kalkanı meydana getiren yarım daireler dışarıdan içe doğru daralmaktadır. En dıştan içe doğru 58 cm., 50 cm., 45 cm., 40 cm., 32 cm., 28 cm., 25 cm., 20 cm., 18 cm. genişliğindedir. Bu bezemenin bulunduğu kısım toplam 163 cm. uzunluğundadır. Yarım dairelerin yarısı gri, diğer yarısı sarı renkli tessera ile yapılmıştır. Merkezde, 103 cm. çapındaki dairenin içinde yaprakları 36 cm. uzunluğunda, 13 cm. genişliğinde olan altı yapraklı çiçek rozeti bulunmaktadır. Çiçeğin ortasının çapı 36 cm.'dir. Altı yapraklı rozetin dışında kenarları içbükey şeklinde olan bir altıgen vardır. Ortadaki rozetin yapraklarının her birinin ucu dıştaki altıgenin her köşesiyle birleşmektedir. En dışı da yine bir daire çevrelenmektedir. Altıgenin köşeleri dışta da bu bezeme ile kesişmektedir. Merkezi dıştan içe doğru 12 cm. genişliğinde üç sırası sarı, üç sırası siyah tessera ile oluşturulmuş bant sınırlandırmaktadır.

4.2.4. K.I. A 12 Mekanı Mozaikleri (Kat. No : 14) (Res. 46 - 47)

K.I. A 12 mekanı, Kuzey Ilıca'da küçük hamamın (K.I. A 10) kuzeydoğusunda, K.I. A 11 No.lu mekanın kuzeyinde, K.I. A 8 ve K.I. A 8 a no.lu mekanların doğusunda yer alır. Mekanda yapılan çalışmalar henüz tamamlanmamıştır. 2005 yılında yapılan çalışmalarda doğu-batı doğrultusunda 2700 cm.lik kısmı açılmıştır. Mekan 730 cm. genişliğindedir. Mekanın en geniş yeri ana kemeri içine alan kısmı 1110 cm.dir. Bu ölçüler göz önüne alınarak mekanın, şu anda tespit edilen alanı 220 m²'dir. Ilıcada ortaya çıkarılmış büyük salonlardan biridir. K.I. A 12 mekanının üst örtüsü iki beşik tonozun dik açıyla kesişmesi sonucu ortaya çıkan ve 8 ayaktan yükselen çapraz tonozdur. Mekanın duvarları *opus vittatum* tekniğinde, andezit taşlar kullanılarak yapılmıştır¹¹⁹. Batı duvarında 173 cm. x 200 cm. ölçülerinde; kuzey duvarında 198 cm. x 109 cm. ölçülerinde; güney duvarında 176 cm. x 155 cm. ölçülerinde nişler bulunmaktadır¹²⁰.

Duvarları fresklerle ve mermerlerle süslü, tabanı mozaik olan, nişleri ve kemerleri ile Roma Çağı'nda görkemli bir yapı olduğu anlaşılan mekanın kullanım amacı henüz kesin olarak anlaşılamamıştır¹²¹. Ancak, İmparatorluk Salonu olduğu düşünülmektedir.

Mekanda yapılan çalışmalarda sadece mekanın batısında 530 x 730 cm.lik bir alanda tabana ulaşılmıştır. Tabanda geometrik desenli, mozaik olduğu anlaşılmış ancak yağmur suyu ve balçık atılmadığı için mozaikler görülüp kapatılmıştır. Açılan kısımdan anlaşıldığı kadarıyla bu mekanda da en dışta tesseraların paralel dizilmesiyle oluşturulmuş bant bulunmaktadır. Ondan içte sırasıyla siyah ve krem tessera ile bant yapılmıştır. Bantlar 15 cm. genişliğindedir. Açılan kısımda görülen bezeme kesişen

¹¹⁹ Batı duvarı 610 cm. yüksekliğinde, kuzey duvarı 783 cm. yüksekliğinde, güney duvarı 563 cm. yüksekliğindedir. Kullanıldıkları dönemde mermer kaplı oldukları düşünülmektedir. Mekanda yapılan çalışmalar boyunca ortaya çıkan fresk ve stükolar üst örtüye aittir.

¹²⁰ Güney ve kuzey duvarlarında yer alan nişlerin her iki yanında mermer konsollar bulunmaktadır.

¹²¹ Sosyal yaşam salonu ya da çok özel kişilerin kullanabileceği bir salon olmalıdır. Roma Dönemi hamam yapılarında imparatorlar için böyle özel salonlar yapıldığından bu isimle anılmaktadır.

daireler bezemesidir. Bezemede dairelerin konturları siyah renkli tessera ile yapılmıştır. Dairelerin orta kısmında oluşan içkonkav dörtgenlerin içi sarı renkli tessera, diğer yerler krem renkli tessera ile yapılmıştır. Tesseralar yaklaşık 2 x 2 cm. ölçülerindedir. Daireler 60 cm. çapındadır.

Bu mekanda görülen mozaik bezemesi, Allianoî'da, K.I. A 2, G.I. 1, G.I. 6 no.lu mekanlarındakiler ile benzerdir. Mekanın küçük bir bölümü açılmasına rağmen tümü görülmemekle birlikte, bu mekanın orta kısmında daha farklı bezemelerinde olabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle bu mekanın en azından mozaik düzenlemesi açısından kazısının tamamlanması gerekmektedir.

4.2.5. K.I. A 14 Mekanı Mozaikleri (Kat. No: 15) (Res. 48 - 50)

Mekan, K.I. A 2 mekanının doğusunda, K.I. A 3 mekanının güneyinde yer almaktadır. Güneyinde İlya Çayı bulunmaktadır. Doğu-batı doğrultusunda 721 cm., kuzey-güney doğrultusunda 574 cm. ölçülerindeki mekan 41 m²'lik bir alanı kaplamaktadır (**Plan 10**). K.I. A 3 mekanında olduğu gibi, 1992 yılında yapılan restorasyon sırasında orijinal tabanın üzeri yeni mermerlerle kaplanmıştır. Mekanın orijinal tabanına ulaşmak için bu mekanda 2005 yılında çalışılmıştır¹²². Mekanın güney duvarının tümü 1992 yılında restore edilmiştir. Kuzey, doğu ve batı duvarlarının bir kısmı, 1992 yılında yapılan restorasyona dahil edilmemiştir. Mekanda 3 adet kemer bulunmaktadır¹²³.

¹²² Yaraş, 2006c: 363. Suyun gelmesi ve K.I.A4 ile K.I.A3 mekanına geçiş için 1992 yılında mekana inişi sağlayan merdiven kısmı 194 cm., kuzeyde 140 cm., doğuda 135 cm.lik alanda çalışılmamıştır.

¹²³ Kuzeybatı kemerinin genişliği 213 cm. olup bu kemerde antik dönemde kullanılmış 6 adet tuf taşına rastlanmıştır. Ayrıca, kemer 1992 yılında restorasyon geçirmiştir. Kuzeydoğu kemeri, diğer iki kemere göre daha iyi durumdadır. Bir kısmı restorasyona uğramıştır. Kemerin genişliği 210 cm., yüksekliği 254 cm., çapı 210 cm.dir. Doğu ayağının iç tarafı 47 cm. genişliğinde, dış tarafı 47 cm. genişliğinde, batı ayağının iç tarafı 47 cm. genişliğinde, dış tarafı 55 cm. genişliğindedir. Doğu kemer 273 cm. genişliğindedir. 1992 yılında kemer restorasyon geçirmiştir. Kemerler tuf taşından yapılmıştır.

Restorasyon sırasında yapılan mermer tabanın yaklaşık 80 cm. altında mekanın orjinal tabanı olan mozaiğe ulaşılmıştır. Mozağin açılan kısmında yer yer eksiklerin dışında oldukça sağlam kaldığı görülmüştür. Tessera renkleri de, K.I. A 3 mekanının tersine canlılığını korumuştur. Allianoî'un diğer mozaiklerinde olduğu gibi burada da sarı, krem ve siyah renkli ortalama 2 x 2 cm. ölçülerindeki tesseralar kullanılmıştır. Mozağin duvarla birleştiği kısımdaki 58 cm. genişliğinde bant sarı renk tesseraların paralel yerleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Ancak bu kısımlar tahrip olmuştur. Bu banttıan sonra daha içerde 12 cm. genişliğinde siyah, 11 cm. genişliğinde krem renkli tesseralar kullanılarak yapılmış bantlar bulunmaktadır. Bundan sonra yine 6 cm. genişliğinde basit bant görülmektedir. Bundan sonra bezemeli bölüm başlamaktadır. Bu kısımda ana bezeme kendini dokuz kez tekrar etmiştir. Bezemenin ana bölümlendirilmesi dörtgenler sistemine dayanır. Bezeme, merkezdeki dörtgenin her köşesine beşer küçük dörtgen yapılmasıyla oluşturulmuştur. Küçük dörtgenler siyah tessera ile oluşturulmuştur. Kenarlardaki küçük dörtgenlerin içine kenarları testere dışı şeklinde sarı renkli tessera ile küçük kareler yapılmıştır. Karelerin ortalarına siyah renkte bir tessera yerleştirilmiştir. Merkezdeki dörtgenin köşesi kenardaki küçük dörtgenlerden üçüncüsünün köşesiyle birleşmektedir. Böylece ortadaki dörtgenin kenarları "T" şeklini almaktadır. Bu bölümler sarı renk tessera ile yapılmıştır. 75 x 75 cm. ölçülerindeki merkezdeki dörtgenin içine bir 52 x 52 cm. ölçülerinde kare yapılmıştır. Karede en dışta üç sıra krem renkli tessera kullanılmıştır. Daha sonra dolgu bezemesi yapılmıştır. Köşelerde ve mekanın orta kısmında dolgu bezemesi olarak dört yapraklı çiçek rozeti kullanılmıştır. Diğer yerlerde de iç içe geçmiş oval halkalar kullanılmıştır¹²⁴. İç içe geçmiş oval halkalar bezemesi ile dört yapraklı çiçek rozetinin arasındaki uzaklık 125 cm.dir. Çiçek rozetlerinin her bir yaprağı 10 cm. genişliğinde, 25 cm. uzunluğundadır. İç içe geçmiş oval halkalar bezemesi 29 cm. genişliğindedir. Sözü edilen, etrafı küçük dörtgenlerle çevrilmiş merkezi kare şeklindeki bu ana bezeme hattı birbirinden yine küçük dörtgenlerle ayrılmıştır. Krem rengi tessera ile yapılan bu dörtgenlerin içinde iç içe açılar bulunmaktadır.

¹²⁴ Bezemenin güney sırası, K.I. A 3 mekanına geçişi kapatmamak için açılmadığından görülmesi de, bezeme sisteminden yola çıkılarak, düzenlemenin bu şekilde olduğu düşünülmektedir.

5. ALLIANOI ILICASI MOZAIKLERİ BEZEME REPERTUARI VE TEKRARLANAN KOMBİNASYONLARI

5.1. Bezeme Repertuarı¹²⁵

Mozaikler için özel olarak geliştirilmiş motifler az sayıdadır. Kökenleri geniş ölçüde farklılık göstermektedir. Çoğu motif, standart Hellen sanatı ve mimarisinden alınmıştır ve bu motifler mozaiklerin ortaya çıkmasından çok daha önce de kullanılmaktadır¹²⁶. Bu bölümde Allianoi'da kullanılan bezemelerin kökenlerine yönelik bilgiler verilmesi amaçlanmıştır. Bunun yanında, standart geometrik bezemelerin, Roma çağında, mozaikte kullanılmaya başlandığı yerler dile getirilip, bu sayede Allianoi'da bulunan bezemelerin çıkış noktası tespit edilmeye çalışılacaktır. Anlatımda tekrar yapılmaması açısından, Allianoi'daki örneklerle, tek başlarına benzer olan örnekler bu bölümde, kombinasyon içinde benzeyen örneklere bir sonraki bölümde yer verilmiştir. Kullanılan bezemelerin mekanlara göre dağılımı, Tablo II'de gösterilmiştir.

5.1.1. Basit Bant (Res. 31)

Allianoi'daki bütün mekanlarda görülmektedir. Tesseraların yan yana dizilmesiyle oluşturulmuştur. Bu basit bant, bezemelerin dış konturlarını belirlemek için çok sık tercih edilmiştir. Basit bant, mozaik sanatçıları tarafından kendiliğinden kabul görmüştür. Doğrusal bir bezemedir.

Bu bant, tamamen mozaik sanatçılarının kendi buluşu olmalıdır. Mozaik tabanların ortaya çıkmasıyla birlikte her dönem sürekli kullanım görmüştür. Görülmeye başladığı yerlerin başında: Argos, Arsemeia on the Nymphaios, Assos, Athens, Calvatone, Delos, Francolise, Gordion, Lebene, Lykosoura, Masada, Monasterace Marina, Morgantina, Motya, Olbia, Olympia, Olynthos, Palatitza, Palermo, Pelene,

¹²⁵ Bezemelerin daha kolay anlaşılması için, başlıklarının yanına, örneklerinin olduğu bir fotoğrafın numarası eklenmiştir.

¹²⁶ Dunbabin, 1999: 292.

Pergamon, Pompeii, Preverno, Rabat, Reggio Emilia, Roma, Shatbi, Skyon, Solunt, Teramo, Thera, Thmuis gelmektedir¹²⁷.

5.1.2. Paralel Bant (Res. 31)

Alliano'i'da, bütün mekanlarda görülmektedir. Genellikle duvar kenarlarında kullanılmıştır. K.I. A 2 no.lu mekanda panellerin birbirinden ayrılmasını sağlayan bant olarak da kullanılmıştır. Bu bandın oluşması, tessera dizilişindeki farklılıktan kaynaklanmaktadır. Mozaik tabanın diğer yerlerinde tesseralar yan yana dizilirlerken bu bantta birbirlerine paralel dizilmişlerdir. Bütün mekanlarda standart bir genişliği yoktur. Bu bezemenin oluşması tessera dizilişinden kaynaklandığından, mozaik ustaları tarafından ortaya çıkarıldığı söylenebilir. Duvar diplerinde tesseraların paralel dizilmesine ilişkin benzer kullanım, Ephesos'da da görülmektedir¹²⁸. Doğrusal bir bezemedir.

5.1.3. Karga Adımı (Res. 27)

Bezeme, G.I. 10 ve K.I. 1 no.lu mekânlarda, kare içindeki dört yapraklı çiçek rozetinin etrafında kullanılmıştır. Birbirine paralel düz iki hat arasına tesseraların yukarı doğru küçülen basamaklar yapacak şekilde yerleştirilerek üçgenler oluşturmasıyla oluşturulur. Doğrusal bir bezemedir. Bezemenin orijinali dokuma işleri ve mimari süslemelerde ortaya çıkmaktadır. En erken örnekleri M.Ö. 9 – 6. yy.lar arasında daha çok doğuda kullanılırken daha geç dönemlerde batıda da kullanılmaya başlanmıştır¹²⁹. Klasik Çağ'da da görülmesine rağmen, daha sonraki dönemlerde mozaik bezemelerinde görülür. Ortaya çıktığı yerler, Arsameia on the Nymphaios, Delos, Olynthos, Pompeii¹³⁰

¹²⁷ Ovadiah, 1980: 17.

¹²⁸ W. Jobst (1977): *Römische Mosaiken aus Ephesos I, Die Hanghauser des Embolos*, Österreichische Akademie der Wissenschaften, Wien: res.97, 99.

¹²⁹ Ovadiah, 1980: 93.

¹³⁰ Blake, 1930: lev.23, res.2.

ve Solunt olarak sıralanabilir¹³¹. Sanatın diğer alanlarında, vazo resimlerinde ve kabartmalı süslemelerde görüldüğü bilinmektedir.

5.1.4. Testere Dişi (Res. 43)

Allianoi'da, K.I. A 3 no.lu mekanda görülmektedir. Mekanda, balık pulu kalkanı bezemesinin dış tarafındaki bant içine yapılmıştır. İki farklı renkte tessera kullanılarak, kontrastlama yöntemiyle zig-zag oluşturacak şekilde yapılmıştır. Doğrusal bir bezemedir. Bezemenin orijinaliyle ilgili bir araştırma tespit edilememiştir. M.S. I. yy.ın başlarına dek bu bezeme görülmemektedir. Daha çok Roma Çağı'nda kullanılmıştır. Farklı varyasyonları bulunmaktadır¹³².

5.1.5. Ağ Örgüsü (Res. 17)

Ağ örgüsü, G.I. 6 a, G.I. 6 b ve G.I. 6 c no.lu mekanlarda kullanılmıştır. Ağ örgüsü, dörtgenler oluşturacak şekilde yapılmıştır. Bu dörtgenlerin ortalarına değişik bezemeler yapılarak farklı varyasyonlar oluşturulmaktadır¹³³. Allianoi'da iç içe geçmiş açılar kullanılmıştır. Bezemenin orijinalinin nereden ortaya çıktığı tespit edilememiştir. Ancak sanatın çeşitli alanlarında sevilerek kullanılmıştır. Bunların başında metal işleri, dokumacılık, vazo resimleri ve mimari gelmektedir. Görüldüğü yerler arasında, Delos, Motya, Olbia, Pella, Pergamon, Pompeii, Roma, Shatbi sayılabilir¹³⁴.

5.1.6. Kesişen Daireler (Res. 29)

Allianoi'de, G.I. 1, G.I. 4, G.I. 6, K.I. A 2 ve K.I. A 12 no.lu mekanlarda kullanılmıştır. Dairelerin iç içe geçirilmesiyle oluşturulur. Dairelerin kesişen

¹³¹ Ovadiah, 1980: 93.

¹³² Balmelle, 1985: 39.

¹³³ Balmelle, 1985: 189.

¹³⁴ Ovadiah, 1980: 133.

kısımlarında dört yapraklı çiçekler oluşmaktadır. Her bir dairenin içinde de kenarları iç konkav şeklinde dörtgenler bulunmaktadır¹³⁵.

Kesişen daire bezemesi, Chania, Masada, Pompeii¹³⁶ ve Reggio Emilia'da ortaya çıkmıştır¹³⁷. Farklı sanat dallarında tek bir örneği M.Ö. 750'de görülmektedir. Mozaik sanatçılarının geliştirdiği her yönde tekrarı mümkün kılan yüzeysel bir bezemedir.

5.1.7. Eşkenar Dörtgenli Yıldız (Res. 21)

Alliano'da, G.I. 10 ve K.I. A 2 no.lu mekanlarda görülmektedir. Sekiz adet eşkenar dörtgenin yıldız oluşturacak şekilde birleştirilmesiyle oluşturulur. Bezeme dikey ve yatay doğrultuda, tekrarı mümkün kılan, yüzeysel bir bezemedir.

Bezeme, M.Ö. I. yy.da Pompeii'de ortaya çıkmıştır. Bezeme ilk olarak Pompeii'de¹³⁸ ortaya çıkması, bu bezemeninde *pelta* ve iç içe geçmiş oval halkalar bezemeleri gibi Pompeii'deki yerel mozaik ustaları tarafından bulunduğunu düşündürmektedir¹³⁹. M.S. I. yy.ın başlarından itibaren bütün Roma coğrafyasında üç yüzyıl boyunca çok sık ve sevilerek kullanılmıştır¹⁴⁰.

5.1.8. Balık Pulu Kalkanı (Res. 44 - 45)

Alliano'da, K.I. A 3 no.lu mekanda kullanılmıştır. Bezeme yarım dairelerin birbirlerinin üzerine gelecek şekilde yerleştirilmesine dayanır. Bu şekilleriyle balık puluna benzediği için bu ismi almıştır. Dairesel bir bezemedir. Yarım dairelerin çapları üste doğru artmaktadır.

¹³⁵ Çeşitli varyasyonları için bkz. Balmelle,1985: 371.

¹³⁶ Blake, 1930: lev.23, res. 1.; lev.24, res.4.

¹³⁷ Ovadia, 1980: 156

¹³⁸ Blake, 1930: lev.34, res. 2.

¹³⁹ Ovadia,1980: 138.

¹⁴⁰ Dunbabin, 1999: 293.

Bezemenin orijinali metal sanatından gelmektedir¹⁴¹. Balık pulu bezemesinin erken dönem iyi örneklerini Myken Sanatı'nda, özellikle Myken seramiklerinde görmek mümkündür. Bununla birlikte Mısır duvar resimlerinde benzer örnekleri vardır. Ayrıca Hellen sanatında Protokorinth döneminde örneklerinin olduğu bilinmektedir. Bezeme dairesel şekilde yapılmaya başlanmadan önce kare ya da dikdörtgen bir alan içine yapılan örnekleri, Delos, Francolise, Pompeii, Reggio Emilia ve Roma'da ortaya çıkmıştır¹⁴². Bezemenin ortaya çıkışı ile ilgili ayrıntılı bir araştırma tespit edilememiştir. Ancak balık pulu kalkanı bezemesiyle benzer şekilde yapılan üçgenler kalkanı bezemesinin M.Ö. I. yy.da Pompeii'deki mozaik ustaları tarafından yapılmaya başlandığı bilinmektedir¹⁴³.

5.1.9. Kare Merkezli Izgara (Res. 11)

Allianoi'da, G.I. 1 no.lu mekanda kullanılmıştır. Bezeme kombinasyonunun ana hattını oluşturmaktadır. Yatay ve dikey doğrultuda tekrarı mümkün kılan doğrusal bir bezemedir. Tek bir ızgara bezemesinin dış hattı kare şeklindedir. Karenin merkezinde de bir kare bulunur. Ortadaki karenin köşelerinden dıştaki kareye doğru çizgiler yapılır. Bu sayede merkezdeki karenin kenarları ve dış hat arasında dikdörtgenler, köşelerde de kareler oluşur. Bu şekilde bir düzenlemede kareler ve dikdörtgenler arasına farklı dolgu bezemeleri yerleştirilerek sınırsız sayıda varyasyon yapabilmek mümkündür¹⁴⁴. Bu bezemenin kökenine ilişkin bir araştırma tespit edilememiştir. Ancak Roma Çağı'nda kullanıldığı bilinmektedir.

¹⁴¹ Ovadiah,1980: 155.

¹⁴² Ovadiah,1980: 155.

¹⁴³ Ovadiah,1980: 144.

¹⁴⁴ Balmelle, 1985: 219 - 221.

5.1.10. Etrafı Küçük Dörtgenlerle Çevrilmiş Dörtgen (Res. 50)

Alliano'i'da K.I. A 2 a, b, c ve d mekanları ile K.I. A 14 mekanında kullanılmıştır. Ancak mekanlarda farklı varyasyonları kullanılmıştır. Bezeme, merkezdeki dörtgenin her köşesine beşer küçük dörtgen yapılmasıyla oluşturulmuştur. Kenarlardaki küçük dörtgenlerin içine kenarları testere dişi şeklinde yapılmış küçük kareler yapılmıştır. Karelerin ortalarına farklı renkte bir tessera yerleştirilmiştir. Merkezdeki dörtgenin köşesi kenardaki küçük dörtgenlerden üçüncüsünün köşesiyle birleşmektedir. Böylece ortadaki dörtgenin kenarları "T" şeklini almaktadır. Ana hattı tekrarlanabilen, kombine bir bezemedir. Bezemenin ortaya çıkışıyla ilgili bir çalışma tespit edilememiştir. Roma Çağı'nda kullanılmaya başlandığı bilinmektedir. M.S. I. yy.da Pompeii'de ve Stabiae'de¹⁴⁵ örneklerini görmek mümkündür¹⁴⁶.

5.1.11. İç içe Geçmiş Oval Halkalar (Res. 26)

Alliano'i'da, G.I. 10, K.I. A 2, , K.I. A 2 a, K.I. A 2 b, , K.I. A 2 c, K.I. A 2 d, K.I. A 14 no.lu mekanlarda görülmektedir. Dikey ve yatay şekildeki halkaların birbirinin içinden geçirilerek düğümlenmiş şekilde yapılmasıyla oluşturulmuştur. Dolgu bezemesi olarak kullanılmıştır.

Bu motifin sanatın diğer dallarında benzer örnekleri henüz bilinmemekle birlikte, mozaik sanatında daha çok Pompeii ve Spolato'da görülmektedir¹⁴⁷. M.Ö. I. yy sonu ya da M.S. I. yy başlarından itibaren yaygın olmamakla birlikte sadece mozaik tabanlarda görülür. Bu motifin ilk ve yaygın olarak Pompeii¹⁴⁸ ve Spolato'da görülmesi bezemenin buradaki yerel sanatçılar tarafından yaratıldığını düşündürmektedir¹⁴⁹. Hz.

¹⁴⁵ M. S. Pisapia, (1989): *Mosaici Antichi in Italia, Regione Prima, Stabiae*, Istituto Poligrafico e Zecca dello Stato, Libreria dello Stato. Roma: 47-48, res.91.

¹⁴⁶ Blake, 1930: lev.30, res. 3 – 4.

¹⁴⁷ Ovadiah, 1980: 142

¹⁴⁸ Blake,1930: lev. 26, res. 1.

¹⁴⁹ Ovadiah, 1980: 142

Süleyman Düğümü, olarak da adlandırılan bu bezeme, Parlasca'ya göre¹⁵⁰, Roma'nın doğu eyaletlerinde görülmez. Ancak, Ephesos¹⁵¹, Sardes¹⁵², Aphrodisias¹⁵³, Pergamon¹⁵⁴ ve Amisos¹⁵⁵, da bu bezemenin görülmesi bu fikrin doğruluğunu ortadan kaldırmaktadır.

5.1.12. İç İç Geçmiş Oval Halkalar ve Kare (Res. 11)

Alliano'i'da, G.I. 1 no.lu mekanda, burada bulunan bezemenin merkezinde kullanılmıştır. Dikey ve yatay şekildeki halkalar ve kenarları oval şekilde biten karenin birbirinin içinden geçirilmesiyle oluşturulmuştur.

Bezemeye M.S. I. yy.ın başlarına kadar bu bezemeye mozaik panellerde rastlanmamaktadır. Roma Çağı'na özgü bir bezemedir¹⁵⁶. Dolgu bezemesi olarak kullanılmıştır. Batı Anadolu'da Sardis'de örneği tespit edilmiştir¹⁵⁷. Antiokhia'da da C Hamamı, 48 no.lu oda da benzer bir örneğinin olduğu bilinmektedir¹⁵⁸.

5.1.13. Pelta (Res. 25)

Alliano'i'da, G.I.10 ve K.I.A 2 no.lu mekanlarda görülmektedir. Bezeme, yan yana iki küçük dairenin üst kısımda daha büyük bir yarım daireyle çevrelenmektedir. Büyük yarım daire ve küçük daireler köşe kısımlarından birleşmekte olup kalkan benzeri bir motif ortaya çıkarmaktadırlar. Dolgu bezemesi olarak kullanılmıştır.

¹⁵⁰ K. Parlasca (1959): *Die Römischen Mosaiken in Deutschland*, Walter de Gruyter, Berlin: 132.

¹⁵¹ Jobst,1977: res. 41.

¹⁵² Campbell,1979: fig.15.

¹⁵³ S. D. Campbell, (1991): "The Mosaics of Aphrodisias in Caria", *Subsidia Mediaevalia* 18, Pontifical Institute of Mediaeval Studies, Toronto: 41.

¹⁵⁴ D. Salzman, (1992-93): Mosaiken in Pergamon: Forschungen zu Fussbodendekorationen einer antiken Metropole, *Nürnberg Blätter zur Archäologie*, 9: res.15.

¹⁵⁵ D. Şahin, (2004): *Amisos Mozaiği*, DÖSİMM Basımevi, Ankara: res. 24, 26.

¹⁵⁶ Balmelle, 2002: 42.

¹⁵⁷ Campbell,1979: fig.15.

¹⁵⁸ D. Levi, (1947): *Antioch Mosaic Pavements*, Princeton University Press, Princeton: lev. 119.

En erken örneklerini, Minos kadar erken bir dönemde görmek mümkündür. Klasik Hellen sanatında dekoratif bir bezeme olmaktan ziyade amazonların karakteristik motiflerinden biri olarak görülmektedir¹⁵⁹. M.Ö. I. yy.dan itibaren mozaik bezemesi olarak kullanılmaya başlanmıştır¹⁶⁰. İlk olarak, Pompeii¹⁶¹ ve Reggıo Emilia’da görülmektedir¹⁶². Bu nedenle *pelta* bezemesinde Pompeii’deki mozaik ustaları tarafından yaratıldığını düşündürmektedir.

5.1.14. Dörtgenlere Bölünmüş Altıgen (Res.30)

Allianoi’da, K.I. A 2 no.lu mekanda sütunların arasındaki panelde, kare etrafına dört sivri uçlu yıldız bezemesiyle birlikte kullanılmıştır. Adında da anlaşıldığı gibi bezeme ortadaki karenin dörtkenarına üçgenler yapılarak oluşturulmuştur. Yüzeysel bir bezemedir. M.S. I. yy.ın başlarına kadar bu bezemeye mozaik panellerde rastlanmamaktadır. Roma Çağı’na özgü bir bezeme olmalıdır.

5.1.15. Dört Sivri Uçlu Yıldız (Res. 30)

Allianoi’da, K.I. A 2 no.lu mekanda iki sütun arasındaki panelde, dörtgenlere bölünmüş altıgen bezemesi ile birlikte kullanılmıştır. Bezeme ortadaki karenin dörtkenarına üçgenler yapılarak oluşturulmuştur. Yüzeysel bir bezemedir. M.S. I. yy.ın başlarına kadar bu bezemeye mozaik panellerde rastlanmamaktadır. Roma Çağı’na özgü bir bezeme olmalıdır. M.S. I. yy.da Pompeii’de örneklerine rastlanmaktadır¹⁶³. Pergamon’da, Musala Mezarlık olarak isimlendirilen yerde de görülmektedir¹⁶⁴.

¹⁵⁹ Ling, 1998: 138.; Ovadiah,1980: 145

¹⁶⁰ Ovadiah, 1980: 145.

¹⁶¹ Blake, 1930: lev. 32, res. 1; lev.34, res. 3.

¹⁶² Ovadiah, 1980: 145.

¹⁶³ Blake, 1930: lev. 25, res.1; lev. 31, res 3-4.

¹⁶⁴ D. Salzman, (1991): “Mosaiken und Pavimente in Pergamon, Vorbericht der Kampagnen 1989 und 1990”, AA : 452, res. 26.

5.1.16. Küçük Çapraz (Res.11)

Allianoı'da, G.I. 1 no.lu mekanda görülmektedir. Ana bezeme hattı olan merkezi kare şeklinde olan ızgara bezemesinin kenarlarında kalan küçük kare alanların içinde kullanılmıştır. Bezemenin yapımı oldukça basittir. Ortadaki tek tessera'nın köşelerine de tek tessera yerleştirilerek yapılmaktadır. Dolgu bezemesidir. Delos ve Pompeii'de kullanılmaya başlanmıştır. Bezemenin orijinali vazo resimlerinde görülmektedir¹⁶⁵.

5.1.17. İç içe Açılar (Res. 17, 50)

G.I. 6 a, G.I. 6 b ve G.I. 6 c ve K.I. A 14 no.lu mekanlarda kullanılmıştır. Bu bezeme, ortadaki tek bir tessera'nın köşelerine üç tessera dik açı oluşturacak şekilde yerleştirilip bezeme oluşturulmuştur. Bezeme küçük bir çiçek şeklindedir. Bezemenin öncelikle hangi sanat dalında kullanılmaya başladığı tespit edilememiştir.

5.1.18. Dörtgen (Res. 11)

Allianoı'da G.I. 1 no.lu mekanın merkez bezemesinde yer alan dikdörtgenlerin içinde kullanılmıştır. Dikdörtgenin içine kenarlara teğet geçecek şekilde yapılmıştır. Bu tip basit geometrik modeller, Arkaik dönemde seramikler üzerinde oldukça yaygındır. Mozaik sanatçıları bu bezemeyi olasılıkla vazo resimlerinden esinlenerek ortaya çıkarmışlardır¹⁶⁶. Yüzeysel bir bezemedir.

5.1.19. Dört Yapraklı Çiçek Rozeti (Res. 27, 50)

Allianoı'da, G.I. 10 ve K.I. A 2 no.lu mekanlarda, eşkenar dörtgenli yıldız bezemesinin kesiştiği yerlerde ortaya çıkan karelerin içinde, K.I. A 14 mekanında ana

¹⁶⁵ Ovadiah,1980: 128.

¹⁶⁶ Ovadiah,1980 : 143.

bezemenin merkezinde kullanılmıştır. Stilize edilmiş dört yapraklı çiçek şeklindedir. Dolgu bezemesidir.

Rozet motifi, seramik üzerindeki süslemelerde, erken dönemlerde Mezopotamya’da ve daha sonraları Ege kültürlerinde karşımıza çıkmaktadır. Bu motif, döşemelerde, mimaride vazo resimlerinde ve çeşitli metal işlerinde kullanılmıştır. Roma Çağ’ı mozaikleri arasında en iyi örnekler Assos, Korinthos, Delos, Dyrhactium, Francolise, Masada, Morgantina, Olynthos, Palatitza, Pella, Pompeii, Rabat, Reggio Emilia, Shatbi, Sikyon, Solunt, Spoleto ve Teramo’da görülmektedir¹⁶⁷. Anadolu’da Kilikia Bölgesi’nde rozet örneklerine rastlanmaktadır¹⁶⁸.

5.1.20. Altıgen İçinde Altı Yapraklı Çiçek Rozeti (Res. 44)

Alliano’da, K.I. A 3 no.lu mekanda merkez bezeme olarak kullanılmıştır. Altı yapraklı rozetin dışında kenarları içbükey şekilde olan bir altıgen vardır. Ortadaki rozetin yapraklarının her birinin ucu dıştaki altıgenin her köşesiyle birleşmektedir. En dışı da yine bir daire çevrelenmektedir. Altıgenin köşeleri dışta da bu bezeme ile kesişmektedir. Dolgu bezemesidir. Bezemenin ortaya çıkması ve gelişimi ile ilgili bir çalışma tespit edilememiştir. Benzer bir kullanım Pompeii’de M.S. I. yy.a tarihlendirilmiştir¹⁶⁹. Tek bir hali bu şekilde olan bezemenin iç içe geçirilmiş hali, Pergamon’da, peristylli ev 4 no.lu odada tespit edilmiştir¹⁷⁰. Bu bezemenin kılavuz çiziminin olduğu mermer parçası, K.I. A 12 no.lu mekanda yapılan kazı sırasında ortaya çıkarılmıştır. Bu mermer parçası, mozaik araştırmaları için oldukça önemli bir buluntudur (Res. 55).

¹⁶⁷ Ovadiah, 1980 : 176.

¹⁶⁸ L. Budde (1972): *Antike Mosaiken in Kilikien II, Die Heidnischen Mosaiken*, Bongers, Recklinghausen: lev. 121,122,131,133 ; Ayrıca Kilikia mozaikleri hakkında daha fazla bilgi için bkz. L. Budde, (1969): *Antike Mosaiken in Kilikien I, Frühchristliche Mosaiken in Misis-Mopsuestia*, Bongers, Recklinghausen.

¹⁶⁹ Blake, 1930: lev. 38, res. 3.

¹⁷⁰ Salzman, 1991: 437, res. 5-6; V. Scheibelreiter, (2007): “Römische Mosaiken in Westkleinasien”, in Marion Meyer (ed.), *Neue Zeiten Neue Sitten*, Phoibos, Wien: 161.

5.1.21. Yonca Rozeti (Res. 41)

Allianoi'da, K.I. A 2 mekanından K.I. A 2 a,b,c ve d mekanlarına girişi sağlayan kemerli geçişlerin içinde kullanılmıştır. Stilize edilmiş yonca şeklindedir, yoncunun dört yaprağı bulunmaktadır ve her bir yaprağı kalp şeklinde yapılmıştır. Dışı daire ile çevrelenmiştir. Dolgu bezemesidir. Bezemenin ortaya çıkışı ve kullanıldığı diğer sanatlar ile ilgili bir çalışma tespit edilememiştir. Vienne'de (Fransa) benzer bir örneği tespit edilmiştir¹⁷¹.

5.1.22. Labrys (Res. 28)

Allianoi'da, K.I. A 2 mekanında kullanılmıştır. Allianoi mozaiklerinde bugüne kadar tespit edilen tek figürlü bezemedir. Çift başlı balta motifi ilk olarak Girit'te dini betimlerde ortaya çıkmıştır. Tanrısal kutsallığın bir simgesi, güç ve otoritenin sembolü olarak kullanılmıştır¹⁷². Yunan mitolojisinde de Zeus Labraundos ve Apollon Lairbenos'un simgelerinden birisidir¹⁷³. Ortaya çıktığı dönemden itibaren bezemenin dini bir simge olarak kullanılması, Allianoi'da kullanılış amacının da yine bununla ilgili olduğunu düşündürmektedir. Bu bezemenin kullanıldığı erken örneklerden biri Olynthos'da bulunmaktadır¹⁷⁴. M.S. II.yy.a tarihlenen benzer iki örneği, Taponas (Fransa)¹⁷⁵ ve Nizy-le-Comte'de (Belçika)¹⁷⁶ bulunmaktadır. Türkiye'de de Antiokhia'da¹⁷⁷ benzer bir örneği vardır.

¹⁷¹ J. Lancha, (1983): "Florilège Viennois" *Mosaïque. Recueil d'hommages à Henri Stern*, Editions Recherche sur les Civilisations, Paris: lev. 153.

¹⁷² B. Satş, (2008): *Çifte Balta Labrys*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul: 1 v.d.

¹⁷³ M. U. Anabolu, (1995): "Zeus Labraundos ve Apollon Lairbenos'un Simgesi Olarak Labrys", *Arkeoloji Dergisi*, 3 : 225-226.

¹⁷⁴ Salzmann, 1982: 100, res.1.

¹⁷⁵ H. Stern - M. Blanchard – Lemèe, (1975): *Recueil General Des Mosaïques de la Gaule II, Province de Lyonnaise*, Editions du Centre National de la Recherche Scientifique, Paris: 44-46, lev. 14, res.193.

¹⁷⁶ H. Stern (1957): *Recueil General Des Mosaïques de la Gaule II, Province deBelgique I*, Editions du Centre National de la Recherche Scientifique, Paris: 39, lev.17 a, b.

¹⁷⁷ Levi, 1947: lev. 57.

5.2. Tekrarlanan Geometrik Bezeme Kombinasyonları

Mozaikleri, mimari bir yapıdan ayrı değerlendirmek, doğru bir yaklaşım değildir. Dolayısıyla, kullanılacakları yerlere direkt olarak yapılmaları kaçınılmaz bir durumdur. En basit modeli bile odanın ölçüsü ve biçimine göre uyarlamak çok ince hesaplamalar gerektirmektedir. Bu nedenle, geometrik bezemelerin neredeyse tamamının dik olarak kesişen bir hat sistemi, köşegenler ya da daire yayı sistemine göre yapıldığı bilinmektedir¹⁷⁸. Mekanın çevresini dolduracak kenar şeritleri de genellikle sade tessera ile yapılırdı. Roma Çağı ile birlikte geometrik şemaların, bölmeler yaratacak şekilde düzenlenmesi de başlamıştır¹⁷⁹. Salies, bu karmaşık geometrik sistemlerin Roma Çağı'ndaki sınıflandırmasını yapmıştır¹⁸⁰. Campbell, her ne kadar bu sınıflandırmaya Türkiye'deki mozaiklerin, mozaik çalışmalarının azlığından dolayı dahil edilemediğinden bahsetse de¹⁸¹, sözü edilen yayında geçen geometrik bezeme sistemlerinin örneklerini Alliano' da görmek mümkündür.

Bu sistemlerin başında, eşkenar dörtgenli yıldız bezemesinin tekrar edilmesine dayanan sistem gelmektedir. Alliano' da kullanılan sistemi, Salies, “*Eşkenar dörtgenli yıldız sistemi I a*” olarak isimlendirmiştir¹⁸². M.S. I. ve II. yy.larda İtalya'da bezeme sistemi olarak çok sayıda mozaik tabanda kullanılmıştır¹⁸³. Roma¹⁸⁴, Aquileia¹⁸⁵, Este¹⁸⁶, Trieste¹⁸⁷, Tivoli'deki Hadrian Villası'nda¹⁸⁸ ve Rimini'deki¹⁸⁹ mozaikler bunlar

¹⁷⁸ Dunbabin, 1999: 282.

¹⁷⁹ Dunbabin, 1999: 293.

¹⁸⁰ G. Salies. (1974): “Untersuchungen zu den Geometrischen Gliederungsschemata Römischen Mosai-ken”, *BJb* 174, Verlag Butzon-Bercher-Kevelaer, Köln: 1 – 178.

¹⁸¹ Campbell, 1979: 287.

¹⁸² Salies, 1974: 5, res. 16 – 17.

¹⁸³ Bu örnekler, siyah-beyaz tessera ile yapılmıştır.

¹⁸⁴ Blake, 1930: lev.35, res.1

¹⁸⁵ M. Donderer (1982): *Die Chronologie der Römischen Mosaiken in Venetien und Istrien bis zur zeit der Antonine*, Mann, Berlin: lev. 25, res.4-5; lev.26, res.2.

¹⁸⁶ Donderer, 1982: lev.50, res. 3,6; lev.51, res. 1.

¹⁸⁷ Blake, 1936: lev. 19, res.1.

¹⁸⁸ Blake, 1936: lev. 11, res. 2.

arasında sayılabilir. Sadece, İtalya’da değil İmparatorluğun birçok eyaletinde bu sistemi görmek mümkündür. Buna örnek olarak İspanya’da Ampurias¹⁹⁰ ve Fransa’da Avignon¹⁹¹ verilebilir. Bu sistemde, sekiz eşkenar dörtgenden oluşan yıldız bezemeleri, yapılacak yerin şekline göre kare veya dikdörtgen bir dış hattın içine yatay ve dikey doğrultuda bütün şekilde tekrar edilir¹⁹². Dört eşkenar dörtgenli yıldız bezemesinin merkezde kesiştiği yerlerde kare bölmeler oluşmaktadır. Dış hat ve kenarlardaki bezemeler arasında köşelerde küçük kare bölmeler, kenarlarda da dikdörtgen bölmeler oluşur. Bu bölmelerin içine çok farklı dolgu bezemeleri yaparak, çok sayıda varyasyon yapmak mümkündür¹⁹³. Alliano’da bu sistem, K.I. A 2 mekanında dikdörtgen bir dış hat içine, G.I. 10 mekanında kare bir dış hat içine yapılmıştır. Dört eşkenar dörtgenli yıldız bezemesinin kesiştiği yerler de oluşan kare bölmelerde, bant olarak karga adımı, merkezde de dört yapraklı çiçek rozeti, kenarlarda oluşan dikdörtgen bölmelerde¹⁹⁴ *pelta* bezemesi, dış hattın köşelerinde oluşan kareler içinde ve iki yıldızın kesiştiği yerlerde oluşan dörtgenler içinde de iç içe geçmiş oval halkalar bezemesi kullanılmıştır. Bu bezeme kombinasyonunun, Alliano’da kullanıldığı şeklinin tamamen aynısına rastlanmamıştır.

Bir diğer sistem, Salies, tarafından “*Daire Sistemi II a*” olarak isimlendirilmiştir¹⁹⁵. Bu sistem, kesişen ve birbirinin içinden geçirilen dairelerden oluşur. Sistemin, en dış hattı kare ya da dikdörtgen olabilmektedir. Bezeme çizilirken öncelikle bu dış hatta ve birbirine kesişen daireler yatay ve dikey doğrultuda yapılırlar. Daha sonra, dört dairenin birleştiği yerlere ikinci daireler, ilk daire sırasının içinden geçirilerek çizilir. Böylece kesişen ve iç içe geçen daireler oluşur. Dış hattın kenar

¹⁸⁹ G. Riccioni, (1983): “Mosaici pavimentali di Rimini del I e II secolo d.C. con motivi figurativi. Scavi 1956 – 1965”, in Raffaella Farioli Campanati (ed.), *III Colloquio Internazionale sul Mosaico Antico. Ravenna 6-10 settembre 1980*, Ravenna: res.3.

¹⁹⁰ Ling, 1998: 62, res. 43.

¹⁹¹ H. Lavagne, (1979): *Recueil General Des Mosaïques de la Gaule III, Province de Narbonnaise I*, Editions du Centre National de la Recherche Scientifique, Paris: 30-33, lev. 1 -3.

¹⁹² Bazı örneklerde, kenarlardaki eşkenar dörtgenli bezemenin yarım yapıldığı da görülmektedir. Örnekler için bkz. Salies, 1974: res. 18 - 21.

¹⁹³ Balmelle, 1985: 266 – 269.

¹⁹⁴ K.I. A 2 mekanında bu bölmelerden doğudakinde labrys bezemesi de kullanılmıştır.

¹⁹⁵ Salies, 1974: 15, res. 54, 68.

kısımlarına genellikle yarım daireler denk gelmektedir. İlk daire sırasının ortalarında, ikinci sıra çizildikten sonra, kenarları içbükey şekilde olan dörtgenler oluşmaktadır. Bu sistemin Allianoî'dakiler ile benzerini, Pergamon Akropolü Z Yapısı'nda görmek mümkündür¹⁹⁶. M.S. I. yy.a ait siyah beyaz örnekler Pompeii'de görülmektedir¹⁹⁷. Allianoî'da en sık kullanılan sistem bu daire sistemidir.

Allianoî'da sadece G.I. 1 no'lu mekanın koridorlarında kullanılan sistem, "*Haç örgülü bant I a*" olarak adlandırılmıştır¹⁹⁸. Bu sisteme ızgara (grid) sistemi ya da bandı olarak da geçmektedir¹⁹⁹. Tekrarlanan merkezi kompozisyonu, ortada bir kare, karenin kenarlarında dikdörtgenler ve köşelerinde de küçük kareler oluşturur. Sözü edilen bu bölmelere çok çeşitli bezemeler yapılarak çok sayıda varyasyon yaratılabilecek bir sistemdir²⁰⁰. Allianoî'da bu sistemde, merkezdeki karenin içine iç içe geçmiş oval halkalar ve kare bezemesi yapılmıştır. Kenarlarda kalan dikdörtgen kısımların içine dörtgenler yapılmıştır. Küçük dörtgenlerin içine de küçük çaprazlar yapılmıştır. Sistemin Allianoî'da kullanıldığı benzer şekilde Pergamon Akropolü Z Yapısı'nda rastlanmaktadır²⁰¹. Z Yapısı'nda merkezdeki karelerin içlerine iç içe geçmiş oval halkalar yapılmıştır. Ayrıca Allianoî'da, dört panel halindeyken, Z Yapısı'nda maskeler mozaiğini çevreleyen tek bir panel şeklinde yapılmıştır.

Bu çalışmada dörtgenler sistemi olarak adlandırılan, etrafı küçük dörtgenlerle çevrilmiş, merkezi de dörtgen şeklinde olan bezemenin, merkezi kompozisyon olarak Allianoî'da, kendi içinde üç varyasyonunu görebilmek mümkündür. Küçük dörtgenler üç varyasyonda da aynı şekildeyken, merkezi bezemede farklılıklar görülmektedir. K.I. A 2 a,b,c ve d mekanlarında kullanılan bezemede merkezdeki dörtgenin içine iç içe geçmiş oval halkalar yapılmıştır. K.I. A 1 4 mekanında ise, merkezdeki dörtgenin içine

¹⁹⁶ W. Radt, (2002): *Pergamon Antik Bir Kentin Tarihi ve Yapıları*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları: 103, res.50 ; D. Salzmann, (1993): "Mosaiken und Pavimente in Pergamon, Vorbericht der Kampagnen 1991 und 1992 ", AA : 391, res.3.

¹⁹⁷ Blake, 1930: lev.23, res. 1; lev.24, res.4.

¹⁹⁸ Salies, 1974: 4, res. 4.

¹⁹⁹ Balmelle, 1985: 220.; Dunbabin, 1999: 340.

²⁰⁰ Balmelle, 1985: 220, 221'de değişik merkezlerden örnekler vermektedir.

²⁰¹ Salzman, 1993: res. 1.

kare yapıldıktan sonra iç içe geçmiş oval halkalar yapılmıştır. Aynı mekandaki bir diğer şekilde de dörtgenin içine kare yapıldıktan sonra dört yapraklı çiçek rozeti yapılmıştır. Küçük dörtgenlerin içine ise, küçük kareler yapılmıştır. Karelerin içine de tek bir tessera yerleştirilmiştir. Bu kombinasyonun Allianoî'da kullanıldığı şekline rastlanmamıştır. M.S. I. yy.da benzer şekilleri Pompeii'de görülmektedir²⁰². Ayrıca, Acholla'da²⁰³, Trier²⁰⁴ ve Niedaltdorf'da²⁰⁵, Batı Anadolu'da da Ephesos'da²⁰⁶, benzer örnekler bulunmaktadır. Sözü edilen bu örneklerde, kenarlardaki küçük kareler tek renk tessera ile yapılmıştır.

Karmaşık, optik bir etki bırakan balık pulu kalkanı bezemesi, Allianoî'da merkezinde altı yapraklı çiçek rozeti ve dışında testere dişi bandıyla kombine edilmiştir. Bu şekilde bir kombinasyonun benzerine rastlanmamıştır. Balık pulu kalkanı bezemesinin benzer formlarına, Roma Çağı içinde, Timgad, Lucus Feroniae ve Roma'da rastlanmaktadır²⁰⁷. K.I. A 2 mekanında görülen dörtgenlere bölünmüş altıgen ve dört sivri uçlu yıldız bezemesi kombinasyonunun benzer şekline, Trezee (Fransa)'da rastlanmıştır²⁰⁸. Ağ örgüsü ve iç içe açılar kombinasyonunun da farklı varyasyonlarını çeşitli yerlerde görmek mümkündür. Bu bezemenin benzer örnekleri Ephesos'da²⁰⁹ da bulunmaktadır.

Son olarak, K.I. A 2 mekanından K.I. A 2 a,b,c ve d mekanlarına geçişte kullanılan, dikdörtgen bir dış hattın içine dörtgen yapılması ve merkeze de rozet ya da başka bir bezemenin yerleştirilmesi, bilinen ve tercih edilen bir kompozisyonudur. Ancak, Allianoî'da kullanıldığı şekli tespit edilememiştir.

²⁰² Blake, 1930: lev.30, res. 3 - 4.

²⁰³ S. Gozlan, (1994): "Les Mosaiques de la Maison d'Asinius Rufinus a Acholla (Tunisia)", in Peter Johnson, Roger Ling ve David J. Smith (eds.), *Fifth International Colloquium on Ancient Mosaics held at Bath, England, September 5-12 1987, JRA Supplementary Series 9,1*: fig. 3 - 4.

²⁰⁴ P. Hoffmann, J. Hupe, K. Goethert, (1999): *Katalog der Römischen Mosaike aus Trier und dem Umland*, Von Zabern, Mainz: 142 – 143, lev. 71.

²⁰⁵ Hoffmann, v.d., 1999: 189, lev. 114.

²⁰⁶ Jobst, 1977: res. 82.

²⁰⁷ Balmelle, 2002: 140.

²⁰⁸ Balmelle, 2002: 231 d.

²⁰⁹ Jobst, 1977: res. 69-71.

6. ALLIANOI MOZAIKLERİNİN TÜRKİYE'DEKİ ROMA DÖNEMİ MOZAIKLERİ ARASINDAKİ YERİ VE LOKALİZASYONU

Türkiye mozaikleri, yeterli yayın olmadığı için iyi bilinmediğinden bu konu hakkında tam bir sınıflama yapma imkanı, henüz oluşmamıştır. Ancak, yinede bugüne kadar Türkiye'de yapılan mozaik araştırmaları ile ilgili tespit edilebilen çalışmalardan yola çıkılarak, Alliano mozaiklerinin Türkiye'deki Roma Çağı mozaikleri arasındaki yeri belirlenmeye çalışılacaktır.

Roma Çağı'na ait çok önemli mozaiklerin Antiokhia²¹⁰ ve Gaziantep'teki Belkis-Zeugma'da²¹¹ olduğunu bilmekteyiz. Antiokhia'da 1930 yılından itibaren yapılan çalışmalarda 300'den fazla mozaik tespit edilmiştir. Çok renkli yapılan mozaiklerde, Dionysos ve Ariadne, Okeanos ve Tethys gibi mitolojik konulu sahneler oldukça kaliteli ve iyi bir işçilikle yapılmışlardır. Son yıllarda yapılan çalışmalar, Zeugma'da Antakya'dakileri bile geride bırakacak değerde, mozaikler olduğunu ortaya koymuştur. Tamamen bir mozaik cenneti olduğu anlaşılan Zeugma'da, Roma Villalarının tabanlarını süsleyen mozaiklerde de, çok zengin mitolojik konulu sahneler çok kaliteli bir işçiliğe sahiptir. İşlenen konuların başında Akhilleus, Okeanos, Tethys, Poseidon, Dionysos ve Ariadne gelmektedir.

Yine son yıllarda yapılan araştırmalarda, Karadeniz'de de mozaik açısından zengin buluntuların olduğunu ortaya koymuştur²¹². Amisos kentinde bulunan bu mozaiklerde çok renkli ve geometrik bezemelerle çevrilmiş figürlü konular işlenmiştir²¹³. İşlenen konular Akhilleus-Tethys, mevsimler, Nereidler, Kurban

²¹⁰ F. Cimok, (2000): *Antioch Mosaic*, A Turizm Yayınları, İstanbul: 1 v.d.; S. D. Campbell, (1988): "The Mosaics of Antioch", *Subsidia Mediaevalia* 15, Pontifical Institute of Mediaeval Studies, Toronto: 1 v.d.

²¹¹ M. Önal, (2003): *Mosaics of Zeugma*, A Turizm Yayınları, İstanbul s. 1 v.d. ; R. Ergeç, (2006): *Belkis – Zeugma ve Mozaikleri*, Promat Basım Yayın, İstanbul: 1 v.d.

²¹² Derya Şahin- Mustafa Şahin (2006) " Mozaiklerin Işığında Kuzey-Güney Anadolu İlişkisi", in R. Ergeç (ed.), *Uluslararası Geçmişten Geleceğe Zeugma Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep Üniversitesi Matbaası, Gaziantep: 173.

²¹³ Şahin, 2004: 6.

sahneleridir²¹⁴. Amisos mozaiklerini araştıran şahin'e göre, işlenen konular ve işçilik bakımından değerlendirildiğinde, kuzeyde bulunan mozaiklerin Antakya veya Zeugma'dan gelen bir usta tarafından veya buradan alınmış bir patron dikkate alınarak yapılmıřtır²¹⁵.

Allianoı'da bu güne kadar yapılan çalışmalarda ortaya çıkarılan mozaiklerin tamamı²¹⁶, çok renkli ve geometrik bezemelerden oluşmaktadır. Güneyde bulunan mozaiklerin konu ve repertuarı oldukça geniştir. Yukarıda verilen bilgiler işığında, Türkiye'nin güney ve kuzeyinde bulunan mozaiklerin Allianoı'dakilerle tarz ve işleniş bakımından benzerlik görülmediği anlaşılmaktadır. Jobst'a gre²¹⁷, Türkiye'de Güneydoğu Anadolu ve Batı Anadolu mozaikleri, birbirinden oldukça farklı ve uzaktır. Allianoı mozaikleri Antakya, Zeugma ve Amisos mozaikleri karşılaştırması, Jobst'un bu düşüncesini destekler niteliktedir.

Batı Anadolu'nun Roma Dönemi'ndeki sanat gelişimini, Ephesos'daki Yamaç Evler denilen bölümde, mozaik ve fresklerle süslenmiş büyük bir kompleks iyi durumda ortaya çıkarılıp, bu konu hakkındaki araştırmaların tamamlanması dolayısıyla, açık bir şekilde grebiliriz²¹⁸. Ephesos'da bugüne kadar 80'den fazla mozaik tespit edilmiş olup yaklaşık 5000 m² bir alanı kaplamaktadır. Jobst, Ephesos mozaiklerini, siyah-beyaz geometrik, çok renkli geometrik ve çok renkli figürlü olmak üzere üç motif grubuna ayırmıştır. Siyah beyaz mozaikler arasında, ha biçimli çizgiler ve yıldızlar, sekiz köşeli yıldızlar, yuvarlaklar, ha biçimli çiçekler gibi örnekler görülür. Siyah – beyaz mozaiklerin çıkış noktası İtalya olduğundan, Ephesos mozaiklerinin yapımında buradan etkilenildiği sylenebilir²¹⁹. Diğer bir grup olan çok renkli geometrik motifleri, hamam, gymnasion, latrina ya da işlik gibi kamu yapılarında görmekteyiz. Bu tip mozaikler

²¹⁴ şahin, 2004: 6 v.d.

²¹⁵ şahin, 2006: 176-177.

²¹⁶ K.I. A 2 mekanındaki labrys bezemesi dışında.

²¹⁷ W. Jobst, (1979) "Batı Anadolu Mozaik Sanatı'nın Sorunları", *VIII. TTK Kongre Bildirileri*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara: 425–428.

²¹⁸ Jobst, 1978: 1 v.d.

²¹⁹ Jobst, 1979: 426.

Roma İmparatorluk döneminde Batı Anadolu mozaik sanatını iyi bir şekilde temsil etmektedir²²⁰.

Ayrıca Hz. Süleyman düğümü olarak isimlendirilen iç içe geçmiş oval halkalar bezemesi Ephesos²²¹, Sardes²²², Aphrodisias ve Pergamon²²³, da görülmektedir. Jobst'a göre bu bezeme İmparatorluğun batı eyaletlerinde de görüldüğünden Batı Anadolu mozaikleri bu yönüyle de İtalya'nın sanat zevkini paylaşır. Bütün bu verilere dayanarak Jobst, İmparatorluk döneminde Anadolu sanatının İtalya'dan ilham alınarak geliştiğini ifade etmektedir²²⁴. Jobst'un ileri sürdüğü görüşler göz önünde bulundurularak Alliano mozaikleri değerlendirildiğinde; G.I. 6 a, b ve c mekanlarında iki renkli bezeme örnekleri görülmektedir. Bu yönüyle İtalya'daki siyah-beyaz bezeme tarzına yaklaşmaktadır. Alliano'daki diğer mozaikler çok renkli ve geometriktir. Bunun yanında iç içe geçmiş oval halkalar bezemesi Alliano'da dört mekanda kullanılmıştır. Bu bezemeye birlikte Alliano'da kullanılan, *pelta*, dört sivri uçlu yıldız gibi bezemelerinde mozaikte çıkış noktası İtalya'dır. Bütün bunlar doğrultusunda, Alliano mozaikleri de Jobst'un, Batı Anadolu mozaikleri hakkındaki düşüncelerini desteklemektedir.

Batı Anadolu'da mozaik araştırmaları yapılan bir diğer yerde Pergamon Akropolü'dür. Akropolde bulunan Z Yapısı, görkemli bir konut planına sahip olmakla birlikte, konumu ve düzeni dolayısıyla kamu hizmetleri veren bir bina olduğunu göstermiştir²²⁵. Binada bir tanesi peristylli olmak üzere, tabanı mozaikle kaplı üç ana oda grubu bulunmaktadır. Peristylli alanda kesişen dairelerden oluşan bezeme kullanılmıştır. Diğer odalardan birinde geometrik bantlar içinde maskeli mozaik, diğerinde de merkezde Silen ve dalgalı şerit, perspektif meander ve plastik örneği gibi Hellenistik ornament repertuarına el atan bezemeler kullanılmıştır²²⁶. Maskeli mozaik

²²⁰ Jobst, 1979: 427.

²²¹ Jobst, 1977: res. 41.

²²² Campbell, 1979: fig. 15.

²²³ Salzmann 1992-93: res. 15.

²²⁴ Jobst, 1979: 428.

²²⁵ Radt, 2002: 100.

²²⁶ Salzmann, 93: 392, res. 5.

ve Silen mozaiği M.S. II. yy.daki çok renkli mozaikler için güzel örneklerdir²²⁷. Z Yapısı'ndaki Peristylli avludaki mozaikte kullanılan bezeme, Alliano mozaiklerinde çok sık tercih edilen bir bezeme sistemini oluşturmaktadır. Bu bezeme aynı zamanda, İtalya'da ortaya çıkan bir bezemedir. Dolayısıyla, Bergama'daki mozaik bezeme repertuarını İtalya'ya yaklaştırmaktadır. Ancak, mozaikler İtalya'dan farklı olarak çok renkli yapılmışlardır. Bu durumda, Jobst'un Batı Anadolu mozaikleri hakkındaki düşüncelerini destekleyen başka bir durumdur.

Türkiye mozaikleri hakkında çalışmalar yapan Campbell'e göre, Türkiye'deki mozaiklerin lokalizasyonu için üç yöntem uygulanabilir²²⁸:

- Standart geometrik bezemelere göre lokalizasyon,
- Tekrarlanan geometrik bezemelerin kombinasyonlarına göre lokalizasyon,
- Betimlenen konu ve figürlere göre lokalizasyon.

Bu yöntemlerden yola çıkarak atölye teşhisi de mümkün olmaktadır. Alliano'daki mozaiklerde, konulu ve figürlü mozaik bugüne kadar tespit edilmemiş olması nedeniyle, Alliano ile ilgili lokalizasyonda bu yöntem uygulanamayacaktır. Standart geometrik bezemeler dikkate alındığında Alliano'daki mozaiklerinin lokalizasyonu ile ilgili, çağdaş olması da dolayısıyla Bergama Akropolü Z Yapısı'ndaki peristylli alan ve maskeler mozaiğinin olduğu salondaki mozaiklerdir. Peristylli odadaki bezeme tessera rengi ve işlenişyle Alliano'daki örneklerle oldukça benzemektedir. Tekrarlanan geometrik bezemelerin kombinasyonlarına göre lokalizasyonunda da yine Z yapısında Maskeli mozaiğin etrafında kullanılan merkezi kare şeklinde olan ızgara bezemesi, Alliano'un G.I. 1 no'lu mekanındaki mozaiklerle benzer şekilde yapılmıştır. Farklı olarak, merkezi bezemede Z Yapısında iç içe geçmiş oval halkalar kullanılırken, Alliano'da iç içe geçmiş oval halkalar ve kare kullanılmıştır. Bu durum iki mozaiğinde aynı atölye tarafından yapıldığı düşüncesini ortaya çıkarmaktadır.

Alliano'da iki yerde kullanılan eşkenar dörtgenli yıldız formu, Türkiye'de Silifke²²⁹, Narlıkuyu²³⁰, Anemurium'da²³¹ görülmektedir. Anemurium örneğinde, iç içe

²²⁷ Salzmann, 93: 392, res. 1-3.

²²⁸ Campbell, 1979: 289 v.d.

²²⁹ Campbell, 1979: lev. 42, fig. 1.

²³⁰ Campbell, 1979. lev. 42, fig. 2.

geçmiş oval halkalar bezemesiyle birlikte kullanılmıştır. Allianoî'da da eşkenar dörtgenli yıldız ve iç içe geçmiş oval halkalar beraber kullanılmıştır. Aynı örnek Antiokhia'da²³² da kullanılmış olmasına rağmen işleniş bakımından farklılıklar göstermektedir. Antiokhia örneğinde, Allianoî'daki gibi *pelta* ve iç içe geçmiş oval halkalar bezemeleri de eşkenar dörtgenli yıldız bezemesinin aralarında dolgu bezemesi olarak kullanılmış olmasına rağmen, kullanılan tesseraların renkleri ve işleniş farklıdır. Ephesos'da eşkenar dörtgenli yıldız formu, Konsil Kilisesi'nin narteksinde bulunmuştur. M.S. 330 – 350 yıllarına tarihlendirilmiştir²³³. Bu durumda Allianoî mozaikleri ile çağdaş olmadığı anlaşılmaktadır. Bu bezeme sistemi, Allianoî'un mozaiklerini güneyli mozaiklere yaklaştırırsa da, hem çağdaşı olması hem de coğrafi olarak yakın olması dolayısıyla, Pergamon Akropolü'ndeki mozaiklerle aynı platformda değerlendirmek en doğru yaklaşım olacaktır.

Allianoî'un Türkiye'deki Roma mozaikleri arasındaki yeri konusunu özetlemek gerekirse, Allianoî, Güneydoğu ve Kuzey Anadolu mozaiklerinden, benzer bezemeler kullanılmış olsa da, tarz ve işleniş bakımında uzak olduğu kadar, Batı Anadolu'dakilerle uyum içindedir.

²³¹ Campbell, 1979. lev. 42, fig. 3

²³² Levi, 1947: lev. 37,101.

²³³ Jobst, 1979: 427.

Ek 1 . Geçici Konservasyon Çalışmaları (Res. 51 - 54)

Arkeoloji biliminin ve dolayısıyla bu işle uğraşan bilim adamlarının en büyük sorumluluklarının başında, ortaya çıkarılan eserlerin korunması ve restorasyonunun yapılması gelmektedir. Bu durumun, en az eserlerin gün ışığına çıkarılması kadar önemli olduğu, karşı çıkılmaz bir gerçektir. Buna rağmen, birçok kazıda konservasyon ve restorasyon çalışmaları çoğu zaman ikinci planda kalmaktadır. Özellikle kurtarma kazılarında, neredeyse hiç yapılmamaktadır. Ancak, bir kurtarma kazısı olan Allianoi Kazısı'nda, durum böyle olmamış, eldeki şartlar ve kısıtlı zamanın izin verdiği ölçüde, maksimum düzeyde bir çalışma yapılmaya çalışılmıştır. Eserlerin korunmasına yönelik, bilimsel sorumluluk göz ardı edilmemiştir.

Allianoi'de en kapsamlı konservasyon çalışmaları Güney Ilıca'da gerçekleştirilmiştir²³⁴. Geçici konservasyonu yapılabilen alanlar, G.I. 1, G.I. 6, G.I. 6 a, b, ve c no.lu mekanlardır.

G.I. 1 no.lu mekanın zemininde bulunan mozaik taban yer yer eksik olmasına karşın tüm zeminde devam etmektedir. Mozaik taban harcının; tesseraların bulunduğu bölgelerde sağlam olduğu gözlemlenmiştir. Görsel analizler sonucunda bu harcın yoğun kireçli az miktarda agregalar²³⁵ içeren bir harç olduğu ve harç içinde bağlayıcı olarak sadece kum ve agrega kullanıldığı gözlemlenmiştir. G.I. 6, G.I. 6 a, b, ve c no.lu mekanlarda ise mozaik olmayan kısımlardan gözlemlendiği üzere mozaik tabanı oluşturan harç katmanlarının (*nucleus-rudus-statumen*) ince katmanlar halinde yapıldığı, özellikle *nucleus* da bilinenin aksine iri agregalar bulunmadığı tespit edilmiştir. Yine buradaki harçlarda da bağlayıcı olarak kum ve agrega kullanılmıştır. Bu mekanlar arasında mozaiği en fazla tahrip olmuş mekan G.I. 6 no.lu mekan mozaiğidir. G.I. 10 no.lu mekanda herhangi bir konservasyon çalışması yapılamamıştır.

Sözü edilen bu mekanlarda konservasyon çalışmaları öncesinde; bisturi, dişçi aletleri, tırnak fırçası ve diş fırçası gibi aletlerle mozaik yüzeyinin ince temizliği

²³⁴ Bu bölümdeki bilgiler, Allianoi mozaiklerinin konservasyonunu yapan, Rest. Uğur Alanyurt'tan alınmıştır.

²³⁵ Kum ve çakıl karışımı olarak tanımlanmaktadır.

yapılmıştır. Tessera aralarındaki ve harçtaki çamur katmanı temizlendikten sonra sağlam olduğu görülen bölgeler, sünger, çek/pas ve büyük fırçalar kullanılarak bol suyla temizlenmiştir. Gerekli belgeleme işlemlerinin ardından koruma işlemlerine geçilmiştir.

Koruma amacıyla; mevcut tesseraların eksik kısımlardaki boşluklara kayarak tahrip olmasını engellemek amacıyla, tesseraların etrafına yapılacak harçtan bir şeritle bordür/bariyer yapılmasına karar verilmiştir. Bu sebeple şeritlerin yapılacağı yerlerin zemininin ince temizliği tekrar yapılmıştır. Kullanılacak harç için çeşitli denemeler yapılmış ve sonunda uygun karışım elde edilmiştir. Bu karışım; 1 ölçü kireç, 1 ölçü kireç kaymağı, 2 ölçü kum, ½ ölçü tuğla tozu ve ¼ ölçü beyaz çimento ile hazırlanmıştır. Mozaikli alan, suyu çekilmediği zaman yeraltı suları sebebiyle daimi olarak su içersinde olduğundan hızlı kuruyan bu karışım tercih edilmiştir. Daha sonraki çalışma senelerinde bu harcın sağlamlığını koruduğu, kendi içinde ve uygulandığı zeminde sağlam ve tutucu olmasına karşın, tesseralara çok kuvvetli yapışmadığı ve onları tutma konusunda istenildiği gibi zayıf olduğu gözlemlenmiştir.

Tüm mozaik kenarlarına 3 cm. kalınlığında bariyer yapıldıktan sonra, ince elenmiş dere kumu ile tüm odalar ortalama 5 cm. kalınlığında örtülmüştür. Bunun üzerine daha kaba agregalı yine dere kumundan 5 cm.lik bir katman daha oluşturulmuştur. Bu katmanın üzerine ise; yörede kıygın taşı olarak ifade edilen, bir nevi kireç taşı olan, kırıldığında düzgün iki yüzeyi olan ve genellikle duvar örmekte kullanılan taştan koruma tabanı yapılmıştır. Bu taban hem mozaik üzerinden el arabası gibi ekipmanların rahatlıkla geçirilmesini sağlamış hem de bitki oluşumlarının köklerinin mozaığe ulaşmasını engellemiştir. Devam eden kazı sezonlarında çeşitli sebeplerle açılan mozaiklerde uygulamanın başarılı olduğu gözlemlenmiştir. Lakin, her açıldığında yapılmak istenen ince temizlik mozaığe zarar verdiği için, uygun ve kalıcı bir konservasyon işlemi yapılmadan açılması uygun değildir.

Kuzey Ilıca'dan ortaya çıkarılan mozaikler Güney Ilıca'dan daha sağlam durumdadır. Bununla birlikte, Alliano'i'un sular altında kalma tehlikesi son zamanlarda daha çok arttığından, kısa vadede, hızlı ve kolay bir yöntem tercih edilmiştir. Bu yöntemde de, tesseraların eksik kısımları ince elenmiş dere kumuyla doldurulup sıkıştırılmıştır. Tesseraların kayması bu şekilde engellenmeye çalışılmıştır. Daha sonra,

bu kumun üzerine daha kaba dere kumu dökülmüştür. K.I. A 2 a,b,c ve d mekanlarında kumun üzerine kıygın taşlar da yerleştirilmiştir. K.I. A 3, A 12 ve A 14 no.lu mekanlarda herhangi bir konservasyon çalışması yapılamamıştır.

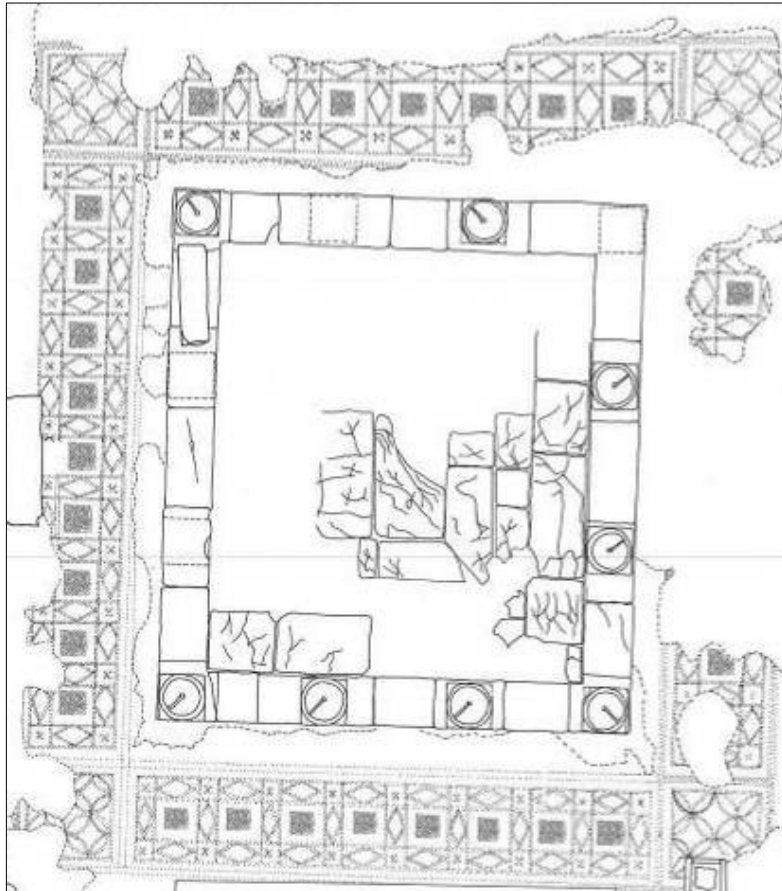
7. KATALOG

Bu bölüme başlamadan önce, karışıklığa sebep olmamak için, katalog hazırlanırken, yapılan uygulamalar hakkında kısaca bilgi vermenin yararlı olacağı düşünülmektedir. Alliano kazı arşivi hazırlanırken, arazi paftalara ayrılmış ve her paftada bulunan mekanlar, başına paftaya verilen adın kısaltması eklenerek numaralandırılmıştır. Katalog hazırlanırken de bu numaralandırılma göz önünde bulundurulmuştur. Öncelikle kazısı daha önce yapılan pafta dikkate alınmıştır. Daha sonra içinde bulunduğu mekanın numarası dikkate alınmıştır. Bu nedenle, G.I.'da daha önce çalışıldığı ve ılıcadaki çalışmalar hemen hemen tamamlandığı için, başlangıç G.I. 1 no.lu mekandır.

Katalog hazırlanırken, çizimleri de aynı sayfada verildiğinden, planlarla ilgili levha numaraları verilmemiştir. Katalogda kullanılan çizimler kuzey yönünde yerleştirilmiştir. Bütün çizimler 1/ 50 ölçeğindedir. Katalogda bulunan eserlerin, resim numaraları, okurken kolaylık sağlanması açısından sağ köşede verilmiştir. “+” ölçünün daha fazla olduğunu ifade etmek için kullanılmıştır. Mekanla ilgili genel bilgilerle ilgili yararlanılan kaynaklar kaynakça bölümünde belirtilmiştir.

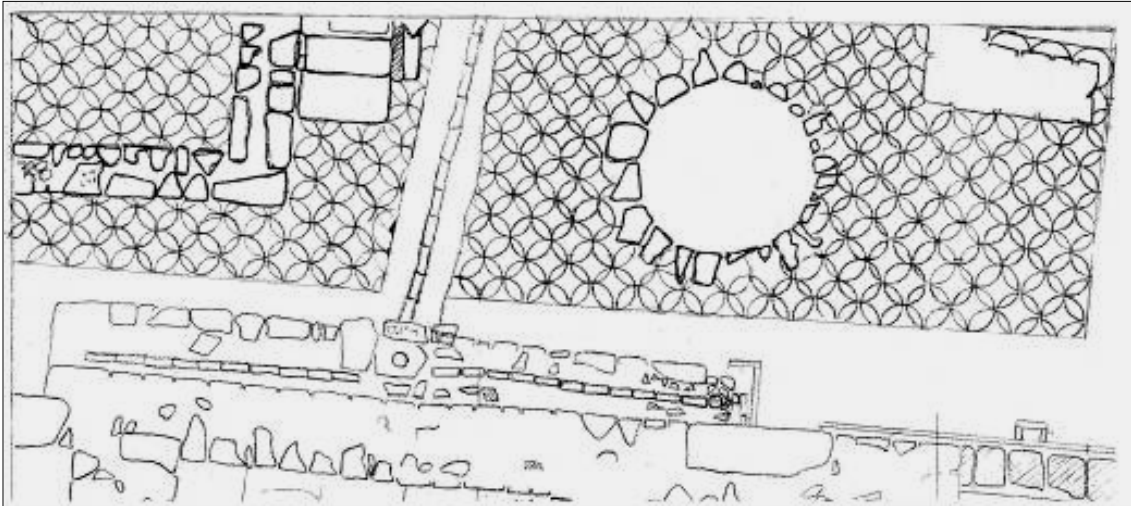
Katalog No :	1	(Res. 5 – 11)
Mekan Adı :	G.I. 1	
Mekan İşlevi :	Frigidarium	
Mekan Ölçüleri :	Kuzey – Güney: 1380 cm. Doğu – Batı : 1232 cm.	
Mekan Alanı :	170 m ²	
Mozaığın Alanı :	115 m ²	
Kodu :	83.63	
Bulut Tarihi :	2000 – 2001.	
Bezeme Sistemi :	Daire sistemi (II a), Haç örgülü bant (I a)	
Bezemeleler :	Basit bant, paralel bant, içiçe geçmiş oval halkalar ve kare, küçük çapraz, dörtgen, kare merkezli ızgara, kesişen daireler.	
Durumu :	In-situ. Özellikle doğusu tahrip olmuştur.	
Tessera Cinsi :	Taş	
Tessera Rengi :	Sarı, krem ve siyah.	
Tessera Ölçüleri	1.6 x 2.2 cm. ile 1.2 x 1.7 cm.	
Dönemi :	M.S. II. yy.	
Allianoi'da Benzerlerinin Görüldüğü Diğer Mekanlar:	G.I. 4, G.I. 6, K.I. A 2, K.I. A 12	
Kaynakça :	Yaraş, 2002: 463,467; Yaraş, 2003: 374.	

Çizimi :

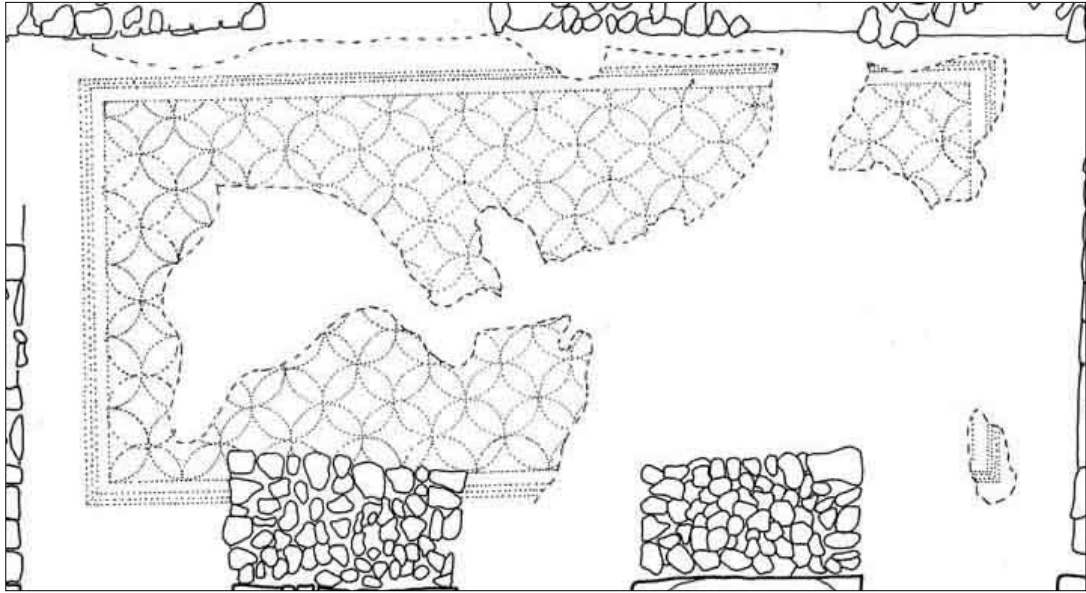
Katalog No :	2	(Res. 12 – 14)
Mekan Adı :	G.I. 4	
Mekan İşlevi :	-	
Mekan Ölçüleri :	Kuzey – Güney : 494 + cm. Doğu – Batı : 1473 cm.	
Mekan Alanı :	74 m ² (?)	
Mozaik Alanı:	74 m ² (?)	
Kodu :	83.88	
Buluntu Tarihi :	2001	
Bezeme Sistemi :	Daire sistemi (II a)	
Bezemeler :	Basit bant, paralel bant, kesişen daireler.	
Durumu :	In-situ. Tahrip edilmiştir.	
Tessera Cinsi :	Taş	
Tessera Rengi :	Sarı, krem ve siyah.	
Tessera Ölçüleri	1.2 x 1.7 cm. – 1.7 x 2.3 cm.	
Dönemi :	M.S. II. yy.	
Alliano’da Benzerlerinin Görüldüğü Diğer Mekanlar	G.I. 1, G.I. 6, K.I. A 2, K.I. A 12	
Kaynakça :	Yaraş, 2003: 374.	

Çizimi :

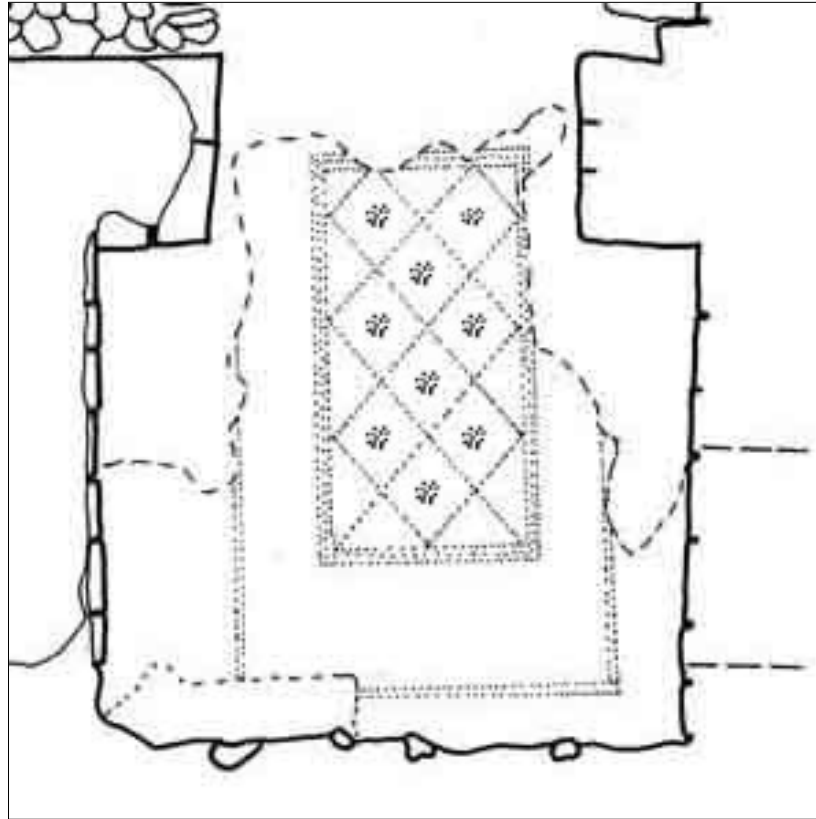
Katalog No :	3	(Res. 15 – 16)
Mekan Adı :	G.I. 6	
Mekan İşlevi :	Geçiş Mekanı (?)	
Mekan Ölçüleri :	Kuzey – Güney : 530 cm. Doğu – Batı : 1020 cm.	
Mekan Alanı :	54 m ²	
Mozaik Alanı :	54 m ²	
Kodu :	83.57	
Buluntu Tarihi :	2000	
Bezeme Sistemi :	Daire sistemi (II a)	
Bezemelemeler :	Basit bant, paralel bant, kesişen daireler.	
Durumu :	In-situ. Oldukça tahrip olmuştur.	
Tessera Cinsi :	Taş	
Tessera Rengi :	Sarı, krem ve siyah.	
Tessera Ölçüleri	1.2 x 1.7 cm. – 1.7 x 2.2 cm.	
Dönemi :	M.S. II. yy	
Allianoi'da Benzerlerinin Görüldüğü Diğer Mekanlar:	G.I. 1, G.I. 4, K.I. A 2, K.I. A 12	
Kaynakça :	Yaraş, 2002: 467.	

Çizimi :

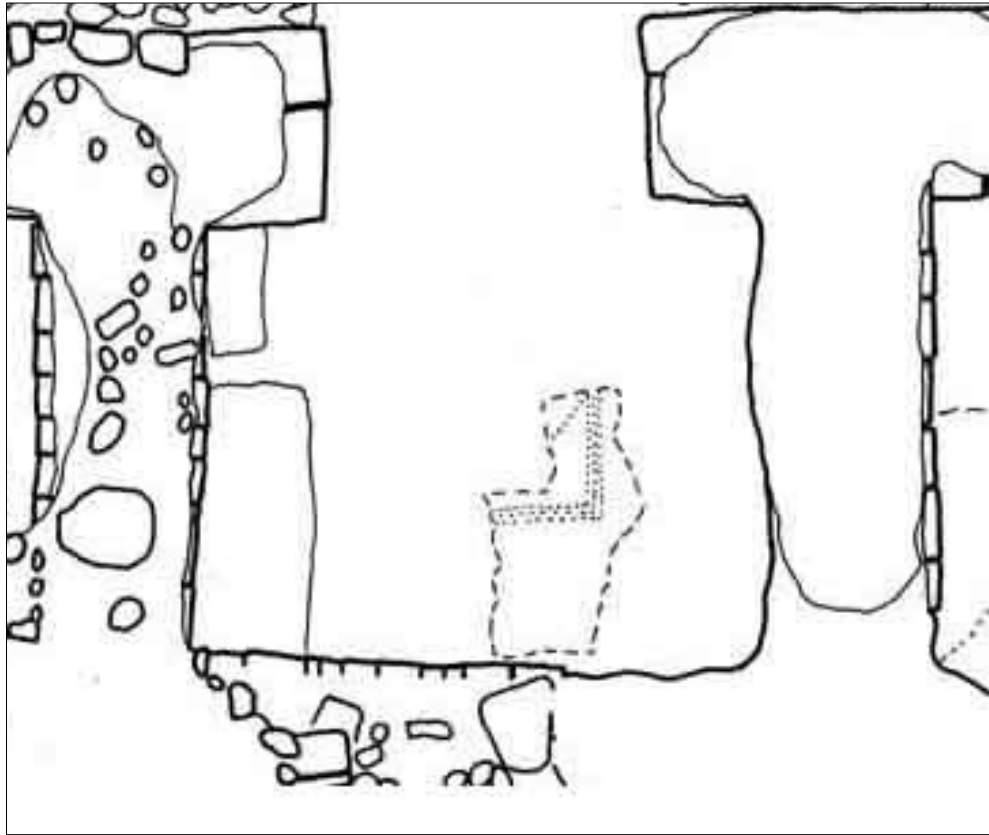
Katalog No :	4	(Res. 16)
Mekan Adı :	G.I. 6 a	
Mekan İşlevi :	Dinlenme Odası	
Mekan Ölçüleri :	Kuzey – Güney : 207 cm. Doğu – Batı : 285 cm.	
Mekan Alanı :	6 m ²	
Mozaik Alanı :	6 m ²	
Kodu :	84.18	
Buluntu Tarihi :	2000	
Bezeme Sistemi :	Ağ örgüsü	
Bezemeler :	Basit bant, paralel bant, ağ örgüsü ve iç içe açılar	
Durumu :	In-situ. Kuzeyinde tahribat görülmektedir.	
Tessera Cinsi :	Taş	
Tessera Rengi :	Krem, siyah.	
Tessera Ölçüleri	1.2 x 1.5 cm. – 1.7 x 2 cm.	
Dönemi :	M.S. II. yy.	
Allianoi'da Benzerlerinin Görüldüğü Diğer Mekanlar:	G.I. 6 b, G.I. 6 c	
Kaynakça :	Yaraş, 2002: 467.	

Çizimi :

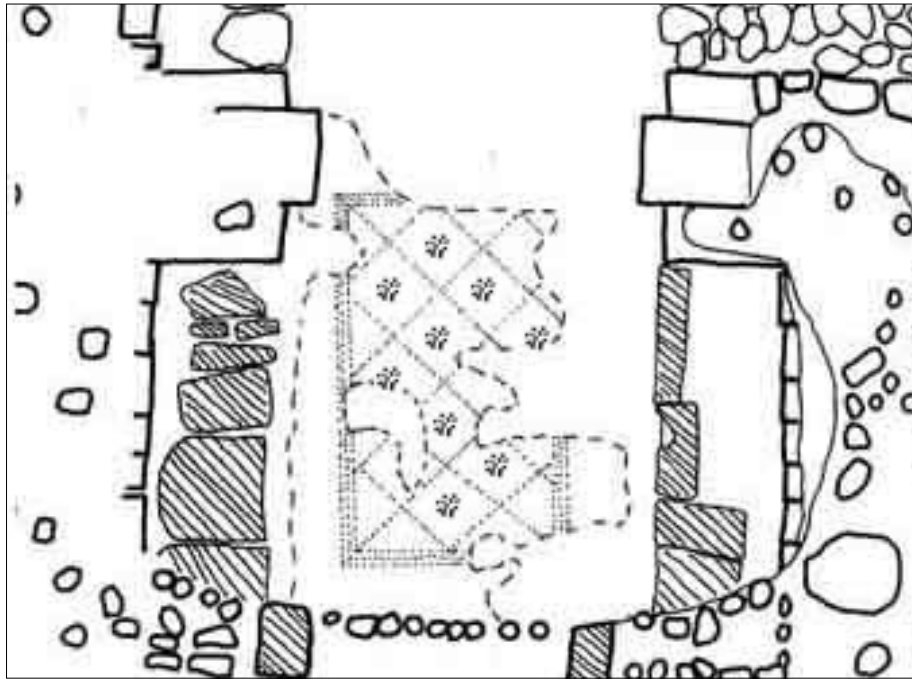
Katalog No :	5	(Res. 16)
Mekan Adı :	G.I. 6 b	
Mekan İşlevi :	Dinlenme – Yağlanma odası	
Mekan Ölçüleri :	Kuzey – Güney : 209 cm. Doğu – Batı : 284 cm.	
Mekan Alanı :	6 m ²	
Mozaik Alanı :	6 m ² (?)	
Kodu :	84.18	
Buluntu Tarihi :	2000	
Bezeme Sistemi :	Ağ örgüsü	
Bezemelemeler :	Basit bant, paralel bant, ağ örgüsü ve iç içe açılar.	
Durumu :	In-situ. Oldukça tahrip olmuştur.	
Tessera Cinsi :	Taş	
Tessera Rengi :	Krem, siyah	
Tessera Ölçüleri	1.2 x 1.1 cm. – 1.2 x 1.5 cm.	
Dönemi :	M.S. II. yy.	
Allianoi'da Benzerlerinin Görüldüğü Diğer Mekanlar:	G.I. 6 a, G.I. 6 c	
Kaynakça :	Yaraş, 2002: 467.	

Çizimi :

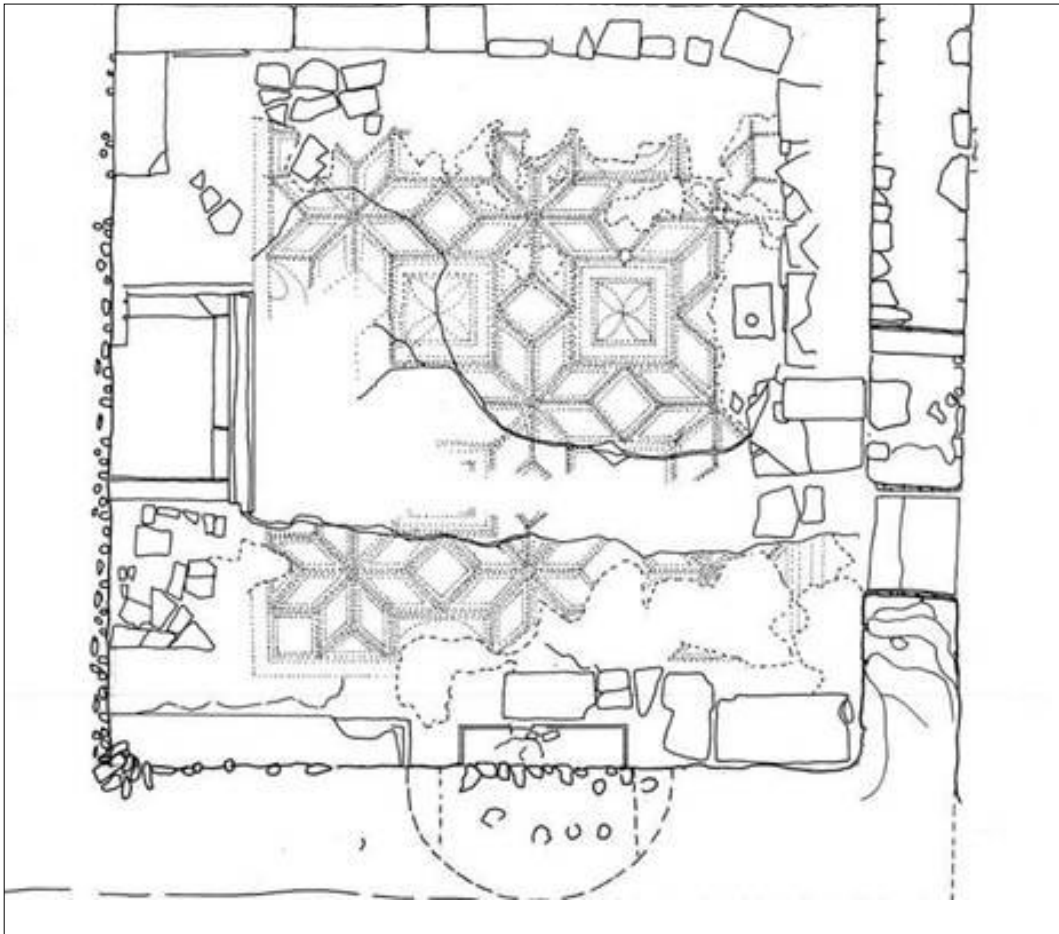
Katalog No :	6	(Res. 16 - 17)
Mekan Adı :	G.I. 6 c	
Mekan İşlevi :	Dinlenme – Yağlanma Odası	
Mekan Ölçüleri :	Kuzey – Güney : 209 cm. Doğu – Batı : 295 cm.	
Mekan Alanı :	6 m ²	
Mozaik Alanı :	6 m ²	
Kodu :	84.15	
Buluntu Tarihi :	2000	
Bezeme Sistemi :	Ağ örgüsü	
Bezemeler :	Basit bant, paralel bant, ağ örgüsü ve iç içe açılar.	
Durumu :	In-situ. Kenar kısımları tahrip olmuştur.	
Tessera Cinsi :	Taş	
Tessera Rengi :	Krem, siyah	
Tessera Ölçüleri	1.2 x 1.1 cm. – 1.2 x 1.5 cm.	
Dönemi :	M.S. II. yy.	
Allianoi'da Benzerlerinin Görüldüğü Diğer Mekanlar:	G.I. 6 a, G.I. 6 c	
Kaynakça :	Yaraş, 2002: 467.	

Çizimi :

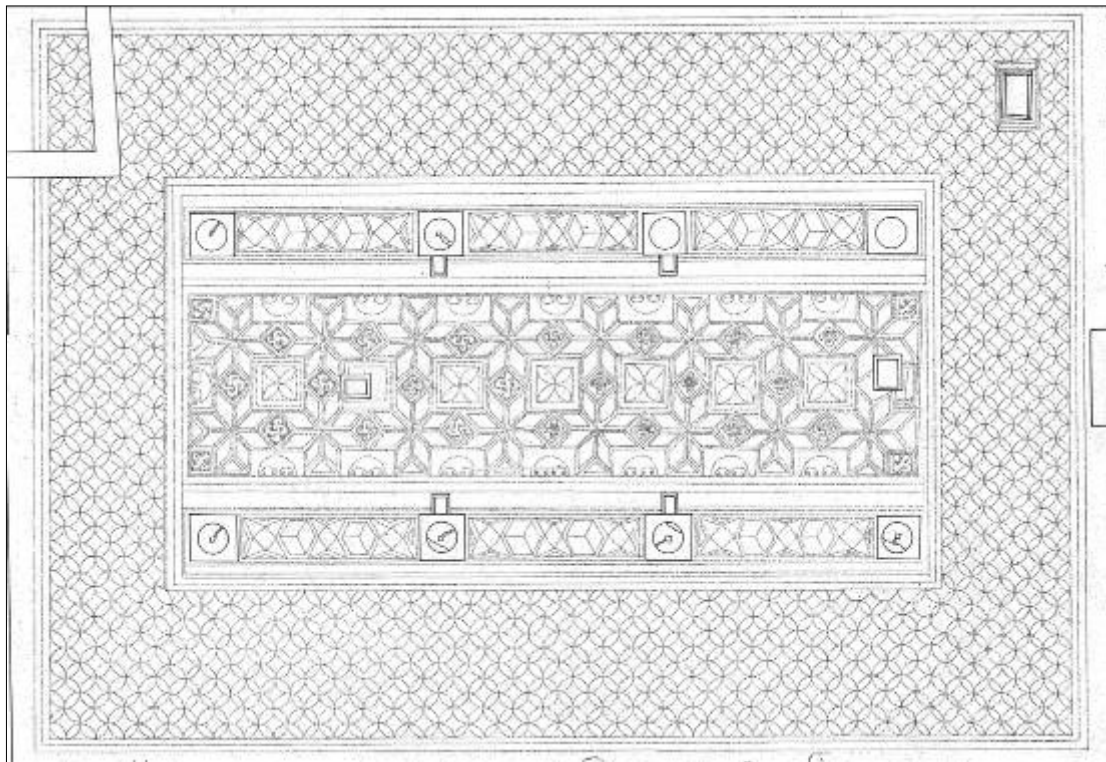

Katalog No :	7	(Res. 18 - 21)
Mekan Adı :	G.I. 10	
Mekan İşlevi :	Dinlenme Odası (?)	
Mekan Ölçüleri :	Kuzey – Güney : 723 cm. Doğu – Batı : 720 cm.	
Mekan Alanı :	52 m ²	
Mozaik Alanı :	48 m ²	
Kodu :	83.34	
Bulut Tarihi :	2002	
Bezeme Sistemi :	Eşkenar dörtgenli yıldız sistemi (I a)	
Bezemeleler :	Basit bant, karga adımı, paralel bant, eşkenar dörtgenli yıldız, pelta, içiçe geçmiş oval halkalar, dört yapraklı çiçek rozeti.	
Durumu :	In-situ. Tahrip olmuştur.	
Tessera Cinsi :	Taş	
Tessera Rengi :	Sarı, krem ve siyah.	
Tessera Ölçüleri	1 x 1.2 cm. – 1.7 x 2.5 cm.	
Dönemi :	M.S. II. yy.	
Allianoi'da Benzerlerinin Görüldüğü Diğer Mekanlar :	K.I. A 2	
Kaynakça :	Yaraş, 2004a: 217.	

Çizimi :

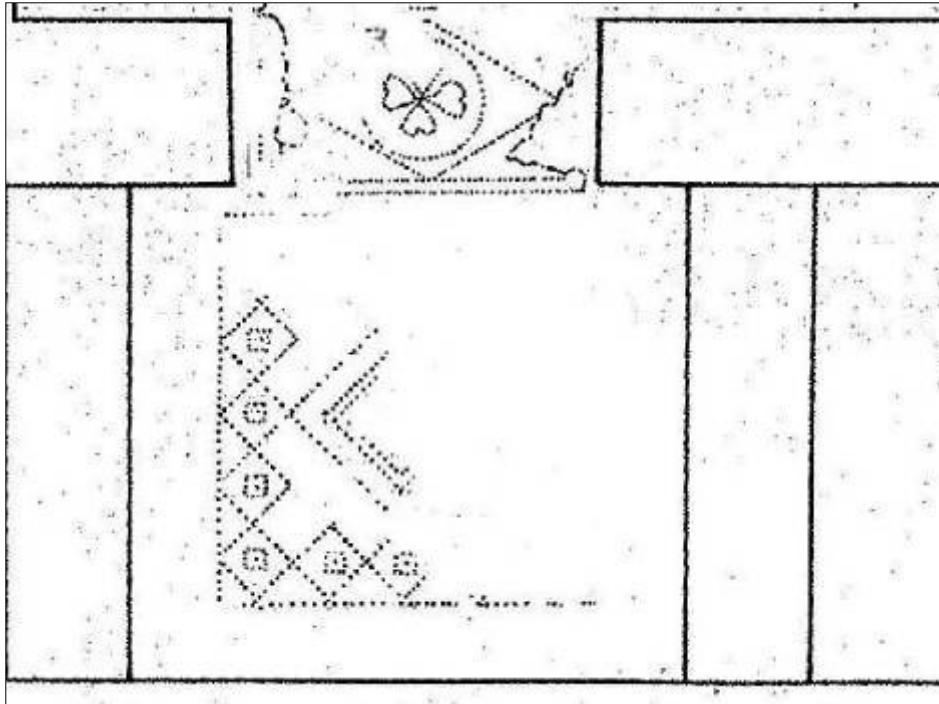

Katalog No :	8	(Res. 22 - 31)
Mekan Adı :	K.I. A 2	
Mekan İşlevi :	Geçiş – Kült Mekanı.	
Mekan Ölçüleri :	Kuzey – Güney : 1605 cm. Doğu – Batı : 2300 cm.	
Mekan Alanı :	369 m ²	
Mozaik Alanı :	364 m ²	
Kodu :	83.16 – 83.26	
Buluntu Tarihi :	2004 - 2005	
Bezeme Sistemi :	Daire sistemi (II a), Eşkenar dörtgenli yıldız sistemi (I a)	
Bezemeler :	Basit bant, paralel bant, kesişen daireler, eşkenar dörtgenli yıldız, iç içe geçmiş oval halkalar, pelta, dört yapraklı çiçek rozeti, labırs, dörtgenlere bölünmüş altıgen ve dört sivri uçlu yıldız.	
Durumu :	In-situ. Yer yer küçük tahribatlar görülmektedir.	
Tessera Cinsi :	Taş	
Tessera Rengi :	Sarı, krem ve siyah.	
Tessera Ölçüleri	2 x 2.2 cm. – 1.8 x 2.5 cm.	
Dönemi :	M.S. II. yy.	
Allianoi'da Benzerlerinin Görüldüğü Diğer Mekanlar:	G.I. 1, G.I. 4, G.I. 6, G.I. 10 ve K.I. A 12	
Kaynakça :	Yaraş,- Baykan, 2005a: 54; Yaraş, 2006d: 299,301.	

Çizimi :

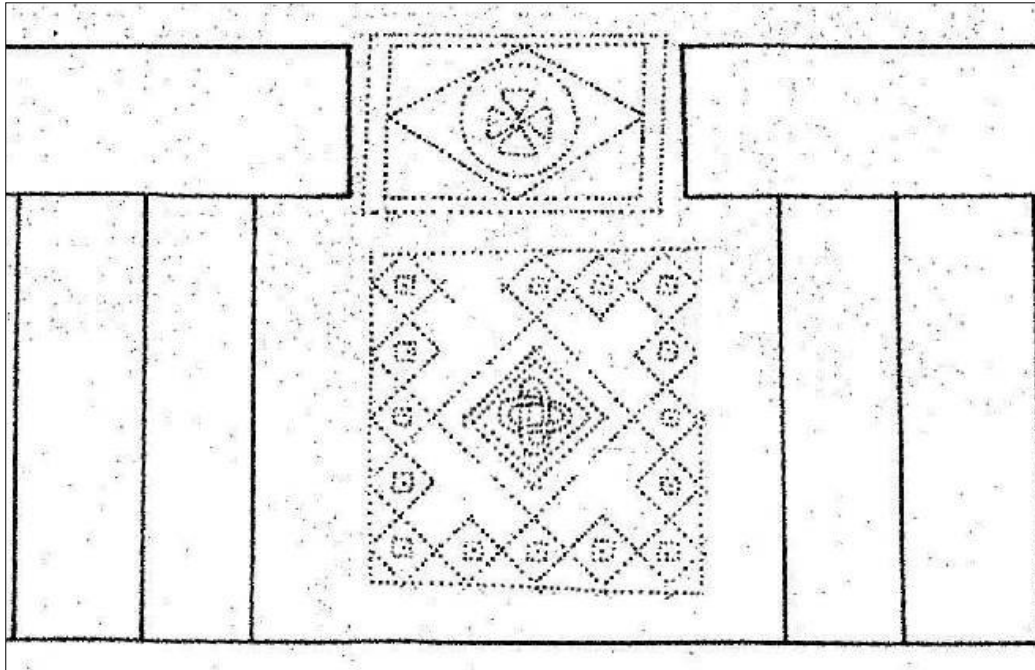
Katalog No :	9	(Res. 32 - 33)
Mekan Adı :	K.I. A 2 a	
Mekan İşlevi :	Dinlenme Odası	
Mekan Ölçüleri :	Kuzey – Güney : 225 cm. Doğu – Batı : 385 cm.	
Mekan Alanı :	8.6 m ²	
Mozaik Alanı :	5.6 m ² (mekan içi), 1.5 m ² (eşik)	
Kodu :	83.25	
Buluntu Tarihi :	2006	
Bezeme Sistemi :	Dörtgenler sistemi.	
Bezeme Sistemleri :	Basit bant, paralel bant, iç içe geçmiş oval halkalar, etrafı küçük dörtgenlerle çevrilmiş dörtgen, yonca rozeti.	
Durumu :	In-situ. Oldukça tahrip olmuştur.	
Tessera Cinsi :	Taş	
Tessera Rengi :	Sarı, krem ve siyah	
Tessera Ölçüleri :	1.9 x 2.1 cm. - 2 x 2 cm.	
Dönemi :	M.S. II. yy.	
Allianoi'da Benzerlerinin Görüldüğü Diğer Mekanlar:	K.I. A 2 b, K.I. A 2 c ve K.I. A 2 d	
Kaynakça :	Yaraş, v.d., 2008: 76.	

Çizimi :

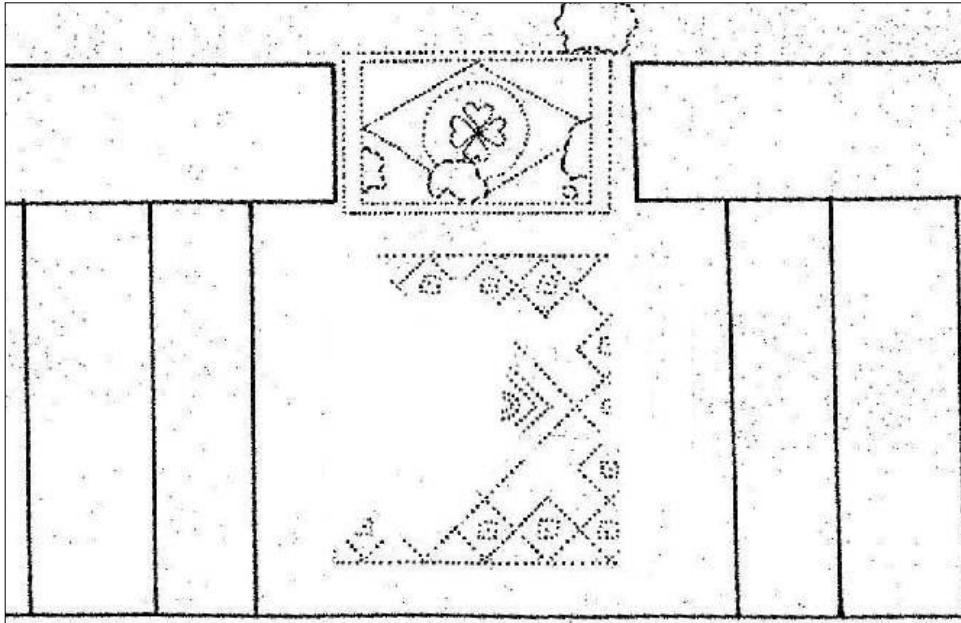
Katalog No :	10	(Res. 34-35,41)
Mekan Adı :	K.I. A 2 b	
Mekan İşlevi :	Dinlenme Odası	
Mekan Ölçüleri :	Kuzey – Güney : 225 cm. Doğu – Batı : 395 cm.	
Mekan Alanı :	8.8 m ²	
Mozaik Alanı :	5.8 m ² (mekan içi), 1.5 m ² (eşik)	
Kodu :	83.24	
Buluntu Tarihi :	2006	
Bezeme Sistemi :	Dörtgenler sistemi.	
Bezeme Sistemleri :	Basit bant, paralel bant, iç içe geçmiş oval halkalar ve etrafı küçük dörtgenlerle çevrilmiş dörtgen, yonca rozeti.	
Durumu :	In-situ. Tahrip olmuştur.	
Tessera Cinsi :	Taş	
Tessera Rengi :	Sarı, krem ve siyah	
Tessera Ölçüleri :	1.9 x 2.1 cm. - 2 x 2 cm.	
Dönemi :	M.S. II. yy.	
Allianoi'da Benzerlerinin Görüldüğü Diğer Mekanlar:	K.I. A 2 a, K.I. A 2 c ve K.I. A 2 d	
Kaynakça :	Yaraş, v.d., 2008: 76.	

Çizimi :

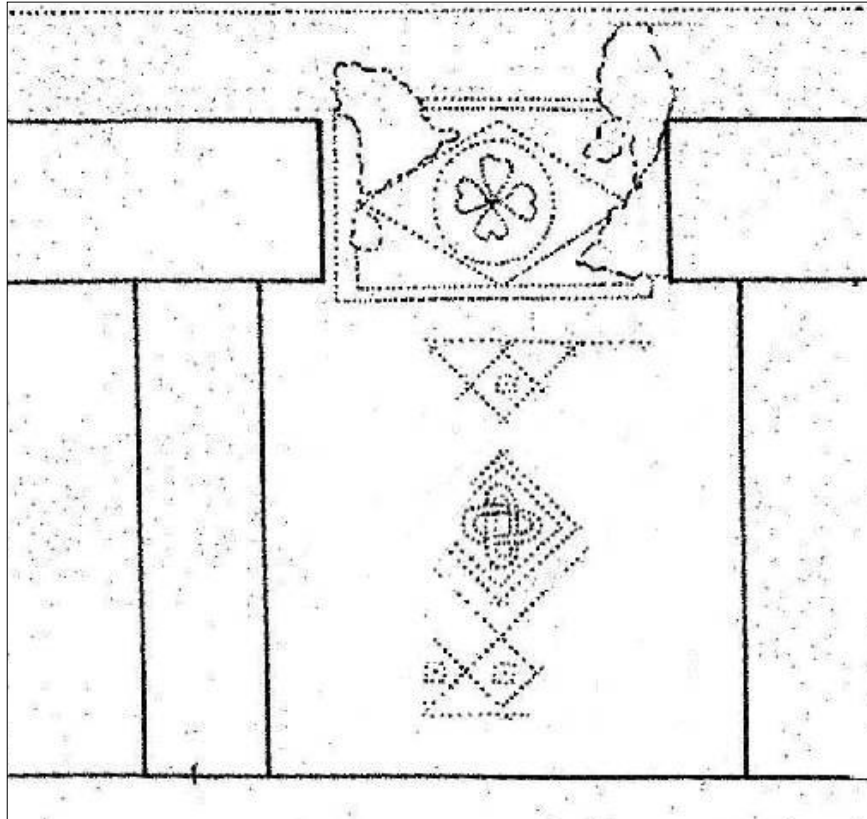
Katalog No :	11	(Res. 36 - 37)
Mekan Adı :	K.I. A 2 c	
Mekan İşlevi :	Dinlenme Odası	
Mekan Ölçüleri :	Kuzey – Güney : 224 cm. Doğu – Batı : 396 cm.	
Mekan Alanı :	8.8 m ²	
Mozaik Alanı :	5.6 m ² (mekan içi), 1.5 m ² (eşik)	
Kodu :	83.26	
Buluntu Tarihi :	2006	
Bezeme Sistemi :	Dörtgenler sistemi.	
Bezemelemeler :	Basit bant, paralel bant, iç içe geçmiş oval halkalar, etrafı küçük dörtgenlerle çevrilmiş dörtgen, yonca rozeti.	
Durumu :	In-situ. Oldukça tahrip olmuştur.	
Tessera Cinsi :	Taş	
Tessera Rengi :	Sarı, krem ve siyah	
Tessera Ölçüleri	1.9 x 2.1 cm. - 2 x 2 cm.	
Dönemi :	M.S. II. yy.	
Allianoi'da Benzerlerinin Görüldüğü Diğer Mekanlar:	K.I. A 2 a, K.I. A 2 b ve K.I. A 2 d	
Kaynakça :	Yaraş, v.d., 2008: 76.	

Çizimi :

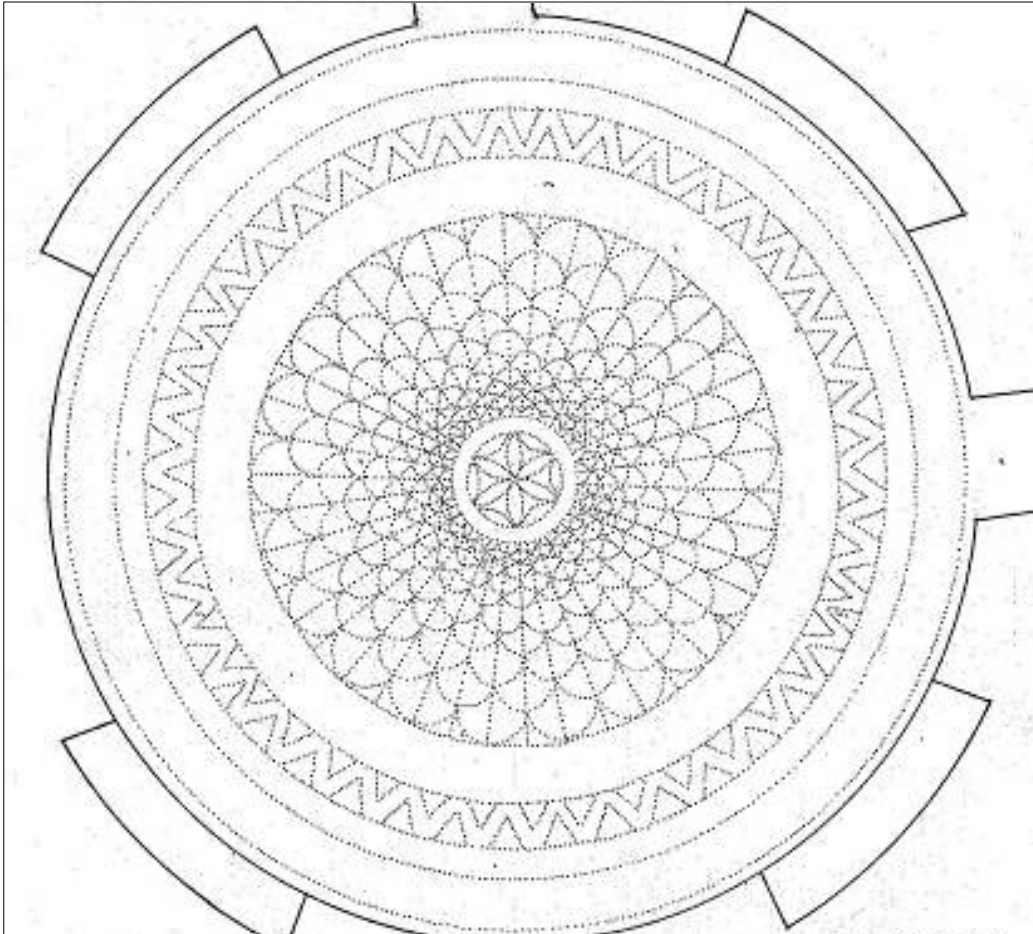

Katalog No :	12	(Res. 38 - 39)
Mekan Adı :	K.I. A 2 d	
Mekan İşlevi :	Dinlenme Odası	
Mekan Ölçüleri :	Kuzey – Güney : 215 cm. Doğu – Batı : 353 cm.	
Mekan Alanı :	7.6 m ²	
Mozaik Alanı :	4.8 m ² (mekan içi), 1.5 m ² (eşik)	
Kodu :	83.24	
Buluntu Tarihi :	2006	
Bezeme Sistemi :	Dörtgenler sistemi.	
Bezeme Sistemi :	Basit bant, paralel bant, iç içe geçmiş oval halkalar, etrafı küçük dörtgenlerle çevrilmiş dörtgen, yonca rozeti.	
Durumu :	In-situ. Tahrip olmuştur.	
Tessera Cinsi :	Taş	
Tessera Rengi :	Sarı, krem ve siyah	
Tessera Ölçüleri :	1.9 x 2.1 cm. - 2 x 2 cm.	
Dönemi :	M.S. II. yy.	
Allianoi'da Benzerlerinin Görüldüğü Mekanlar:	K.I. A 2 a, K.I. A 2 b ve K.I. A 2 c	
Kaynakça :	Yaraş, v.d., 2008: 76.	

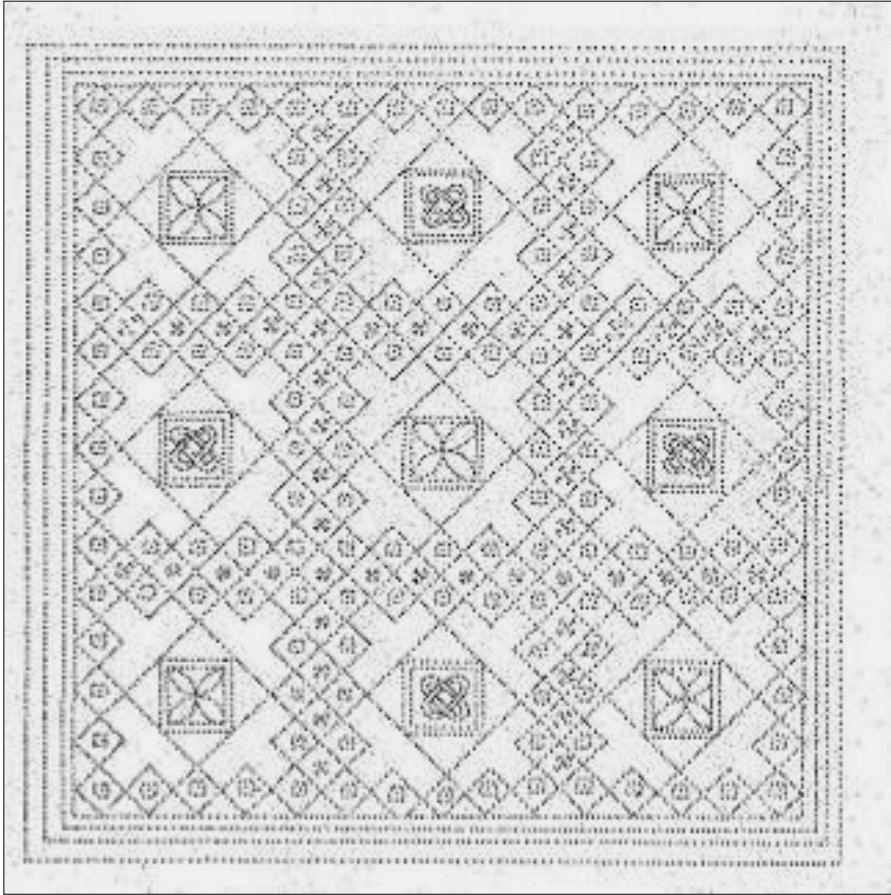
Çizimi :

Katalog No :	13	(Res. 42 - 45)
Mekan Adı :	K.I. A 3	
Mekan İşlevi :	Geçiş Mekanı	
Mekan Ölçüleri :	Çap : 760 cm.	
Mekan Alanı :	45 m ²	
Mozaik Alanı :	45 m ²	
Kodu :	82.93	
Buluntu Tarihi :	2006	
Bezeme Sistemi :	Balık pulu kalkanı sistemi	
Bezemeler :	Basit bant, paralel bant, testere dişi, balık pulu kalkanı, altı yapraklı çiçek rozeti	
Durumu :	In-situ. Tahrip edilmiştir.	
Tessera Cinsi :	Taş	
Tessera Rengi :	Krem, sarı, siyah	
Tessera Ölçüleri	2 x 2 cm. x 2.1 x 2.2 cm.	
Dönemi :	M.S. II. yy.	
Allianoi'da Benzerlerinin Görüldüğü Diğer Mekanlar:	-	
Kaynakça :	Yaraş, 2006c: 363.	

Çizimi :

Katalog No :	14	(Res. 47)
Mekan Adı :	K.I. A 12	
Mekan İşlevi :	İmparatorluk Salonu (?)	
Mekan Ölçüleri :	Kuzey – Güney : 730 cm. ana kemeri içine alan bölüm 1110 cm. Doğu – Batı : 2700 + cm.	
Mekan Alanı :	220 m ² +	
Mozaik Alanı :	220 m ² (?)	
Kodu :	82.96	
Buluntu Tarihi :	2005	
Bezeme Sistemi :	Daire sistemi (II a)	
Bezemeler :	Basit bant, paralel bant, kesişen daireler	
Durumu :	In-situ.	
Tessera Cinsi :	Taş	
Tessera Rengi :	Sarı- krem ve siyah	
Tessera Ölçüleri	2 x 2 - 2.1 x 2.3 cm.	
Dönemi :	M.S. II. yy.	
Allianoi'da Benzerlerinin Görüldüğü Diğer Mekanlar:	G.I. 1, G.I. 4, G.I. 6 ve K.I. A 2	
Kaynakça :		
Çizimi : (Çizimi mekanın tabanına çok küçük bir alanda ulaşıldığından ve zeminden su gelmesi nedeniyle yapılamamıştır.)		

Katalog No :	15	(Res. 48 - 50)
Mekan Adı :	K.I. A 14	
Mekan İşlevi :	Geçiş Mekanı	
Mekan Ölçüleri :	Kuzey – Güney : 574 cm. Doğu – Batı : 721 cm.	
Mekan Alanı :	41 m ²	
Mozaik Alanı:	41 m ²	
Kodu :	83.06	
Buluntu Tarihi :	2005	
Bezeme Sistemi :	Dörtgenler sistemi.	
Bezemeleler :	Basit bant, paralel bant, iç içe geçmiş oval halkalar, dört yapraklı çiçek rozeti, iç içe açılar, etrafı küçük dörtgenlerle çevrilmiş dörtgen.	
Durumu :	In-situ. Yer yer tahribat görülmektedir.	
Tessera Cinsi :	Taş	
Tessera Rengi :	Sarı, krem ve siyah	
Tessera Ölçüleri	2 x 2 cm. – 2.1 x 2.2 cm.	
Dönemi :	M.S. II. yy.	
Allianoi'da Benzerlerinin Görüldüğü Diğer Mekanlar:	-	
Kaynakça :	Yaraş, 2006c: 363.	
Çizimi :		

8. SONUÇ

Allianoi Ilıcası'nda bugüne kadar çalışılabilen alanlarda, 15 mekanın tabanında mozaik tespit edilmiştir. Bu mekanların alanları göz önüne alındığında toplam 9.000 m²'lik bir alana sahip olan ılıcanın, şimdiye kadar yapılan çalışmalarla, 981.5 m²'lik kısmının kullanıldığı dönemde mozaikle kaplı olduğu anlaşılmıştır²³⁶.

Ilıcada mozaikli mekanların işlevlerine bakıldığında, mozaiklerin ılıcanın frigidarium, İmparatorluk salonu, dinlenme, yağlanma ve geçiş mekanlarında kullanıldığı görülmektedir. Mekan işleviyle, mekanda kullanılan bezemeler arasında bir bağlantı olup olmadığı konusuna gelince; bu durumla ilgili kesin bir ayrımın olmadığı düşünülmektedir. Örneğin; eşkenar dörtgenli yıldız sisteminde yapılan iki mozaik taban hem K.I. A 2 no.lu mekanda hem de G.I. 10 no.lu mekanda kullanılmıştır. Geçiş ve kült mekanı olduğu düşünülen K.I. A 2 mekanıyla, G.I. 10 no.lu mekan aynı işlevde değildir. Aynı şekilde K.I. A 2 mekanının güney mekanlarında kullanılan bezeme ile K.I. A 14 mekanında kullanılan bezeme benzerlik gösterse de bu mekanlarda aynı işlevde değildir. Buna rağmen, K.I. A 2 mekanının aynı işlevdeki bütün mekanlarında aynı bezeme kullanılmıştır. Aynı şekilde G.I. 6 no.lu mekanın güney mekanları da aynı işlevdedir ve aynı bezemeler kullanılmıştır. Ancak, hem kuzeydeki hem güneydeki bu mekanlarda kendi içlerinde aynı bezemeler kullanılmış olmasına rağmen tamamında aynı bezeme kullanılmamıştır. Roma Çağı içinde, kullanılan figürlü bezemelerin yapıldığı mekanla ilişki içinde olduğu bilinmektedir. Ancak, geometrik bezemelerle ilgili böyle bir bağlantıdan söz edilmemektedir²³⁷. Kullanılan bezemelere bakıldığında toplam sekiz kombinasyon olduğu anlaşılmaktadır²³⁸. Bu kombinasyonlar Roma Çağı içinde sevilerek ve sık tercih edilmiştir. Bezemeler mozaik ustası tarafından mozaik

²³⁶ Ancak verilen bu ölçünün, Allianoi Ilıcası'nın kuzey tarafında çalışmaların tamamlanmaması, üst örtüleri tespit edilmesine rağmen tabanlarına kadar kazılanmış mekanların olması nedeniyle, kesin olduğunu söylemek henüz mümkün değildir.

²³⁷ Sadece kamu yapılarında geometrik bezemelerin daha çok kullanıldığı bilinmektedir.

²³⁸ K.I. A 2 mekanından K.I. A 2 a,b,c ve d mekanlarına geçişin sağlandığı eşik kısmındaki modelde ayrıca değerlendirilmiştir.

kullanılacağı mekana göre önceden planlanmıştır. Çünkü bezemelerin yapımında bariz bir sapma gözlenmemiştir.

Allianoi Ilıcası'nda mozaiklerin tahribatı ile ilgili değerlendirmeler şu şekilde ifade edilebilir; öncelikle genel olarak kuzey taraftaki mozaiklerin güneye göre daha sağlam olduğunu söylemek mümkündür. Mozaiklerin tahrip olmasına neden olan başlıca etken, yapıldığı dönemden sonraki dönemlerde mekanlarda yapılan değişikliklerdir²³⁹. Özellikle kanal sistemindeki olası aksaklıklar, mekanlarda duvar kenarlarına mozaikler tahrip edilerek kanal açılmasına sebep olmuştur. Bir diğer tahribat sebebi, 1992 yılında yapılan restorasyondur. Bu durumla ilgili en belirgin tahribat KI. A 3 mekanındaki mozaikler üzerinde görülen kepçe izleridir. Güney Ilıca'da da G.I. 4 no'lu mekanında görülen kuyu da, 1980'li yıllarda, tarla sahibi tarafından yapılan bir tahribattır. Bunun dışındaki aşınmaların sebebi doğal etkenlerden kaynaklanmaktadır.

Kullanılan tesseralar üzerine bir değerlendirme yapıldığında da, üç ana renk grubundan söz edilebilir. Açık renkli tesseralar krem, bej ve gri tonlarındadır. Orta koyulukta olan tessera rengi sarıdır. Koyu renkli bölümlerde de siyah renkli tessera kullanılmıştır. Tessera renklerinde tam bir bütünlük olmaması çok kaliteli bir işçiliğin olmadığını göstermektedir. Tesseraların malzemesi taştır ve boyutlarında bir bütünlük görülmemektedir. Mozaik yapımında kullanılan tesseraların nereden getirildiği konusu da, bu konuyla ilgilenen bilim adamları için önemli bir araştırma konusudur. Allianoi'da kullanılan tesseralarla ilgili olarak yapılan görsel analizler, krem ve sarı renkli tesseraların yöresel kireç taşından yapıldığını göstermektedir²⁴⁰. Tesseraların yerleştirilmesi işlemi kesinlikle, mekanın içinde yapılmıştır.

Allianoi Ilıcası'nın tabanlarını süsleyen mozaiklerinin tarihlendirilmesi için üç farklı kriteri göz önünde bulundurmak mümkündür. Bunlardan ilki kullanılan bezemelerdir. Allianoi'daki mozaiklerin, K.I A 2 mekanındaki labrys bezemesi dışında, tamamı geometrik bezemelidir. Figürlü bezemelere göre yapımı daha kolay olduğu için,

²³⁹ Bu duruma örnek olarak, mozaiklerin üzerine yapılan temelsiz duvarlar gösterilebilir.

²⁴⁰ Kireç taşı, üzerinde çalışılması oldukça elverişli bir taş cinsi olduğundan kullanılmış olmalıdır.

her dönemde geometrik bezemelerin sıklıkla kullanıldığından bahsedilmişti. Bununla birlikte, bu geometrik repertuarın karmaşık ve ayrıntılı içeriği hiçbir antik dönem süslemesiyle karşılaştırılmayacak kadar zengindir. Bazı bezemeler belirli bir dönemi veya bölgenin karakteristik özelliğini temsil etse de, tek başlarına geometrik bezemelerin çağını belirlemek için, çok kesin ve değişmez kriterler bulunmamaktadır. Allianoi’da kullanılan bezemelerin belirli bir dönemi temsil etmesi, bu anlamda avantajlı bir durumdur. Allianoi’da kullanılan bezemelerin büyük çoğunluğu, Roma İmparatorluk Çağı’nın başlarında ortaya çıkıp, çağ boyunca, başta İtalya olmak üzere, İmparatorluğun bütün eyaletlerinde sevilerek kullanıldığından bilinmektedir. Bu durum da, Allianoi Ilıcası taban mozaiklerinin Roma İmparatorluk Çağı içinde M.S. I. yy.dan sonra yapıldığını göstermektedir.

İkinci ve en önemli kriter, Allianoi Ilıcası’nda şimdiye kadar gün ışığına çıkarılan mimari ve küçük buluntulardır. Yukarıda verilen bilgiler ışığında, Allianoi Ilıcasının tabanlarını süsleyen mozaiklerin tarihlendirilmesiyle ilgili olarak verildiği çağ içindekini yerini belirlemek için, öncelikle Allianoi Ilıcası’nda şimdiye kadar yapılan bilimsel çalışmalara başvurmak yerinde olacaktır. Allianoi’da bugüne kadar yapılan çalışmalar ve ortaya çıkarılan buluntular, Allianoi’un Hadrian Çağı’nda (M.S. 117 – 138) yapıldığını göstermektedir²⁴¹. Allianoi’da daha önceki dönemlerde olduğu bilinen sıcak sudan dolayı, öncelikle ılıca yapılmış ve daha sonra etrafına diğer yapılar eklenerek bir sağlık merkezine dönüştürülmüştür. Allianoi en görkemli dönemini, M.S. 178’de meydana gelen Smyrna depremine kadar olan zaman dilimi içinde yaşamıştır²⁴². Bu bağlamda, Allianoi Ilıcası mozaikleri de bu dönem içinde M.S. II. yy.ın son çeyreğinden önce yapılmış olmalıdır. Bununla birlikte, tabanı mozaik olan mekanlarda, zemin üzerine daha geç dönemde yapılan değişiklikler, bu durumu kanıtlamaktadır. Bu değişikliklerin açık bir biçimde görüldüğü mekanlar, G.I. 4, 6, ve K.I. A 2 no.lu mekanlardır. G.I. 4 no.lu mekanda mozaik üzerine temelsiz duvarlar, G.I. 6 no.lu mekanda sekiler yapılmıştır. K.I. A 2 no.lu mekanda da kuzeybatı köşeye duvarları temelsiz, küçük bir bölme görülmektedir. Yine aynı mekanda, mozaığın kesilerek kaldırıldığı bölümler bulunmaktadır. Mozaikler üzerinde yapılan bu tahribat, depremden

²⁴¹ Yaraş, 2006a: 450; Yaraş, 2002b: 415.

²⁴² Yaraş, 2006a; 450.

sonra Allianoî'un bir süre daha kullanıldığını düşündürmektedir. Elde edilen bu veriler aynı zamanda, Roma Çağı içinde ılıcanın birden çok evresinin bulunduğunu da kanıtlamaktadır.

K.I. A 2 mekanında, kuzey duvarı boyunca, mozaik tahrip edilerek açılan kanal, G.I. 4 no.lu mekanda da yine mozaik tahrip edilerek açılan künk hatları, belli bir dönem Allianoî'da su tahliyesi ile ilgili bir sıkıntı yaşandığını düşündürmektedir. Allianoî'u büyük ölçüde kullanılamaz hale getiren M.S. 178 yılındaki depremden sonra, M.S. 263 yılında meydana gelen deprem Allianoî İlçası'nın kuzeyinin tamamen kullanılamaz hale gelmesine neden olmuştur²⁴³. Bu tarihten sonra ılıcanın üstü, İlya Çayı'nın sebep olduğu sedimantasyonla dolmaya başlamıştır. K.I.'da bu sedimantasyon tabakaları en iyi K.I. A 2 mekanında gözlenmiştir. Ayrıca mekanda taban üzerinde ele geçirilen seramik parçaları (**Res. 56**) ve kandiller, ılıcanın kullanımıyla ilgili önemli bilgiler vermektedir. K.I. A 2 mekanında 2005 yılında mekanda yapılan çalışmayla 83.62 kodunda ele geçirilen P.T. 05 – 36 kazı envanter no.lu kandil M.S. IV. yy.a tarihlenmiştir (**Res. 57**). Tabanın yaklaşık 30 cm. yukarısından ve sel dolgusunun içerisinden ele geçirilen kandil, ılıcanın M.S. IV. yy.a kadar kullanıldığını düşündürmektedir. Sözü edilen bu kandil dışında taban üzerinden P.T. 05 – 37 ve 39 kazı envanter no.lu iki kandil daha ortaya çıkarılmıştır (**Res. 58 - 59**).

G.I. ve K.I. mozaiklerinin yapımı aşamasında, bir zaman farklılığı olup olmadığı konusuna gelince; ılıcanın her iki tarafında da hem aynı renk hem de aynı bezeme sistemlerinin kullanılmış olması, bütün mozaiklerin aynı zaman dilimi içinde yapıldığını göstermektedir.

Allianoî mozaiklerinin, tarihlendirilmesi konusunda bir diğer kriterde, Pergamon Z Yapısı'nda bulunan ve Allianoî'daki örneklerle kullanılan bezeme anlamında sıkı benzerlik içinde olan mozaiklerdir. M.S. II. yy.a tarihlendirilmesi, Allianoî mozaiklerinin tarihinin kesinleşmesi için, önemli bir veridir. Sonuç olarak bütün bu veriler

²⁴³ Yaraş, 2006a; 450.

doğrultusunda, Allianoi Ilıcası taban mozaikleri, M.S. II. yy.ın ilk üç çeyreğine tarihlenmektedir.

Bu tez çalışması, Allianoi Ilıcası taban mozaiklerinin, yorumlandığı bilimsel nitelikli ilk çalışmadır. Çalışmayla, Allianoi Ilıcası'nda kullanılan bezeme modellerinin ilk defa İtalya'da Roma Çağı'nda ortaya çıkmaya başlayan bezemelerin kullanıldığı anlaşılmıştır. Böylece, bugüne kadar Batı Anadolu'da yapılan mozaik araştırmalarını destekler nitelikte sonuçlar ortaya konmuştur. Ayrıca bu bezemelerin daha çok İmparatorluğun batı eyaletlerindeki mozaiklerle benzerlik içinde olduğu anlaşılmıştır. Allianoi'da bugüne kadar yapılan çalışmalar kesin tarihleme yapmayı mümkün kıldığından, Batı Anadolu'da bundan sonra yapılacak olan çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

9. KAYNAKÇA

Antik Kaynakça

- Vitruvius (1993): *Mimarlık Üzerine On Kitap*, İstanbul: Şevki Vanlı Mimarlık Yayınları.

Modern Kaynakça

Sürelî yayımlar için kullanılan kısaltmalar, *Archäologischer Anzeiger* 1997: 611– 628 sayısında önerildiği şekilde kullanılmıştır.

- Adam, Jean-P. (2001): *Roman Building Materials and Techniques*, London - Newyork: New Fetter Line.
- Anabolu, M.U. (1995): “Zeus Labraundos ve Apollon Lairbenos’un Simgesi Olarak Labyrns”, *Arkeoloji Dergisi*, 3: 225-226.
- Balmelle, C. (1985): *Le décor Géométrique de la Mosaique Romaine I, Répertoire Graphique et Descriptif des Compositions Linéaires et Isotropes*, Paris: Picart.
- Balmelle, C. (2002): *Le Décor Géométrique de la Mosaique Romaine II, Répertoire Graphique et Descriptif des Décors Centrés*, Paris: Picart.
- Becatti, G. (1961): *Scavi di Ostia, 4. Mosaici e Pavimenti Marmorei*, Roma: Istituto Poligrafico Dello Stato.
- Bingöl, O. (1997): *Malarei und Mosaik der Antike in der Türkei*, Mainz: von Zabern.

- Blake, M. E.(1930): “The Pavements of the Roman Empire of the Republic and Early Empire”, *MAAR VIII*: 7 – 160.
- Blake, M. E.(1936): “Roman Mosaic of the Second Century in Italy”, *MAAR XIII*: 67 - 214.
- Blake, M. E. (1940): “Roman Mosaics of the Late Empire in Rome and Vicinity”, *MAAR XVII*: 81–130.
- Bruneau, P. (1972): *Exploration Archéologique de Délos 29, Les Mosaiques*, Paris: De Boccard.
- Budde, L. (1969): *Antike Mosaiken in Kilikien I, Frühchristliche Mosaiken in Misis-Mopsuhestia*, Recklinghausen: Bongers.
- Budde, L. (1972): *Antike Mosaiken in Kilikien II, Die Heidnischen Mosaiken*, Recklinghausen: Bongers.
- Campbell, S. D. (1973): “A Hellenistic Mosaic in Erythrae”, *Anadolu 17*: 207 – 209.
- Campbell, S. D.(1979): “Roman Mosaic Workshops in Turkey”, *AJA 83*: 287 – 292.
- Campbell, S. D.(1988): “The Mosaics of Antioch”, *Subsidia Mediaevalia 15*, Toronto: Pontifical Institute of Mediaeval Studies.
- Campbell, S. D. (1991): “The Mosaics of Aphrodisias in Caria”, *Subsidia Mediaevalia 18*, Toronto: Pontifical Institute of Mediaeval Studies.

- Campbell, S. D.(1998): “The Mosaics of Anemurium”, *Subsidia Mediaevalia* 25, Toronto: Pontifical Institute of Mediaeval Studies.
- Cimok, F., (2000): *Antioch Mosaic*, İstanbul: A Turizm Yayınları.
- Clarke, J. R. (1979): *Roman Black and White Figural Mosaics*, Newyork: Newyork University Press.
- Donderer, M. (1982): *Die Chronologie der Römischen Mosaiken in Venetien und Istrien bis zur zeit der Antonine*, Berlin:Mann.
- Dunbabin, C. M. D. (1979): “Technique and Materials of Hellenistic Mosaics”, *AJA* 83: 265 – 277.
- Dunbabin, C. M. D. (1999): *Mosaics of the Greek and Roman World*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Ergeç, R. (2006): *Belkıs – Zeugma ve Mozaikleri*, İstanbul: Promat Basım Yayın. Ltd. Şti.
- Fischer, P. (1969): *Das Mosaik Entwicklung, Technik, Eigenart*, Wien-München: Verlag Anton Scroll.
- Gozlan, S. (1994): “Les Mosaiques de la Maison d’Asinius Rufinus a Acholla (Tunisia)”, in Peter Johnson, Roger Ling ve David J. Smith (eds), *Fifth International Colloquium on Ancient Mosaics held at Bath, England, September 5-12 1987, JRA Supplementary Series 9,1*: 161-165.
- Hoffmann, P., Hupe J., Goethert K. (1999): *Katalog der Römischen Mosaike aus Trier und dem Umland*, Mainz: von Zabern.

- Jobst, W. (1977): *Römische Mosaiken aus Ephesos I, Die Hanghauser des Embolos*, Wien: Österreichische Akademie der Wissenschaften.
- Jobst, W. (1979): "Batı Anadolu Mozaik Sanatı'nın Sorunları", *VIII. TTK Kongre Bildirileri*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi: 425- 428.
- Joyce, H. (1979): "Form, Function and Technique in the Pavements of Delos and Pompeii", *AJA* 83: 253-263.
- Lavagne, H. (1979): *Recueil General Des Mosaïques de la Gaule III, Province de Narbonnaise I*, Paris: Editions du Centre National de la Recherche Scientifique.
- Lancha, J. (1983): "Florilège Viennois" *Mosaïque. Recueil d'hommages à Henri Stern*, Paris, Editions Recherche sur les Civilisations: 245-251.
- Levi, D. (1947): *Antioch Mosaic Pavements*, Princeton: Princeton University Press.
- Ling, R. (1998): *Ancient Mosaics*, Princeton: Princeton University Press.
- L'Orange, H.P., Northagen, P.J (1960): *Mosaik, von der Antike bis zum Mittelalter*, München: Verlag F. Bruckmann.
- Müller, H. (2004): "Allianoi. Zur Identifizierung eines antiken Kurbades im Hinterland von Pergamon ", *IstMitt* 54: 215 - 225.
- Neal, D. S. (1976): "Floor Mosaics", in Donald Strong - David Brown (eds.), *Roman Crafts*, London, Duckworth: 241 – 252.

- Ovadiah, A. (1980): *Geometric and Floral Patterns in Ancient Mosaics, A study of their Origin in the Mosaics from the Classical Period to the Age of Augustus*, Roma: L'erma di Bretschneider.
- Önal, M. (2003): *Mosaics of Zeugma*, İstanbul: A Turizm Yayınları.
- Parlasca, K. (1959): *Die Römischen Mosaiken in Deutschland*, Berlin: Walter de Gruyter.
- Petsas, P. (1965): "Mosaics from Pella", in M.G. Picard – H. Stern (eds.) *La Mosaïque Greco-Romaine, Colloque International 29 aout – 3 septembre 1963*, Paris: 41 - 56.
- Philips, K. M. (1960): "Subject and Technique in Hellenistic – Roman Mosaics. A Ganymede Mosaic from Sicily", *ArtB* 42: 243 – 262.
- Pisapia, M. S. (1989): *Mosaici Antichi in Italia, Regione Prima, Stabiae*, Roma: Istituto Poligrafico e Zecca Dello Stato, Libreria Dello Stato.
- Radt, W. (2002): *Pergamon, Antik Bir Kentin Tarihi ve Yapıları*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ramage, N.H., Ramage, A. (1995): *Roman Art*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Riccioni, G. (1983): "Mosaici Pavimentali di Rimini del I e II secolo d.c. con motivi figurativi. Scavi 1956 – 1965", in Raffaella Farioli Campanati (ed.), *III Colloquio Internazionale sul Mosaico Antico. Ravenna 6-10 settembre 1980*, Ravenna: 19 – 34.

- Salies, G. (1974): “Untersuchungen zu den Geometrischen Gliederungsschemata Römischen Mosaiken”, *BJb* 174: 1 – 178.
- Salzman, D. (1982): *Untersuchungen zu den Antiken Kieselmosaiken von den Anfängen bis zum Beginn der Tesseratechnik*, Berlin: Mann.
- Salzman, D. (1991): “Mosaiken und Pavimente in Pergamon, Vorbericht der Kampagnen 1989 und 1990”, *AA*: 433 - 456.
- Salzman, D. (92-93): “Mosaiken in Pergamon : Forschungen zu Fussbodendekorationen einer antiken Metropole”, *Nürnberger Blätter zur Archäologie* 9: 19 – 26.
- Salzman, D. (1993): “Mosaiken und Pavimente in Pergamon, Vorbericht der Kampagnen 1991 und 1992 ”, *AA* : 389 - 400.
- Savaş, B. (2008): *Çifte Balta Labırs*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Scheibelreiter, V. (2007): “Römische Mosaiken in Westkleinasien”, in Marion Meyer (ed.), *Neue Zeiten Neue Sitten*, Wien, Phoibos: 155 – 169.
- Smith, D. J. (1983): “Mosaics”, in Martin Henig (ed.), *A Handbook of Roman Art, A Survey of the Visual Arts of the Roman World*, London, Phadion Press Limited: 116 – 138.
- Stern, H. (1957): *Recueil General Des Mosaïques de la Gaule II, Province de Belgique I*, Paris: Editions du Centre National de la Recherche Scientifique.

- Stern, H. - Blanchard-Lemèe, M. (1975): *Recueil General Des Mosaiques de la Gaule II, Province de Lyonnaise*, Paris: Editions du Centre National de la Recherche Scientifique.
- Şahin, D. (2004): *Amisos Mozaigi*, Ankara: DÖSİMM Basımevi.
- Şahin, D.- Şahin, M. (2006): “ Mozaiklerin Işığında Kuzey - Güney Anadolu İlişkisi”, in Rifat Ergeç (ed.), *Uluslararası Geçmişten Geleceğe Zeugma Sempozyumu Bildirileri*, Gaziantep, Gaziantep Üniversitesi Matbaası: 173-177.
- Wheeler, M. (2004): *Roma Sanatı ve Mimarlığı*, İstanbul: Homer Kitabevi.
- Talbert, R.J.A.- Bagnall, R.S. (2000): *Barrington Atlas of the Greek and Roman World*, Princeton: Princeton University Press.
- Thorpe, M. (1995): *Roma Mimarlığı*, İstanbul: Homer Kitabevi.
- Üstüner, A. C. (2002): *Mozaik Sanatı*, İstanbul: Engin Yayıncılık.
- Yaraş, A. (2000): "1998-1999 Yortanlı Barajı Kurtarma Kazısı", *XI. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu*, Ankara, DÖSİMM Basımevi: 105-118.
- Yaraş, A. (2002a): "2000 Yılı Allianoi Kazısı", *XXIII. Kazı Sonuçları Toplantısı*, I. Cilt, Ankara, DÖSİMM Basım Evi: 463-478.

- Yaraş, A. (2002b): *Bakırçay Havzasın'da Asklepios Kültü ve Paşa Ilıcası – Allianoi*, (İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul).
- Yaraş, A. (2003): "2001 Allianoi Kazısı", *XXIV. Kazı Sonuçları Toplantısı*, Ankara, DÖSİMM Basımevi: 373-384.
- Yaraş, A. (2004a): "2002 Yılı Allianoi Kazısı", *XXV. Kazı Sonuçları Toplantısı*, II. Cilt, Ankara, DÖSİMM Basımevi: 217-228.
- Yaraş, A. (2004b): "Allianoi Nymphesi", in Taner Korkut (ed.), *60. Yaşında Fahri Işık'a Armağan Anadolu'da Doğdu, Festschrift für Fahri Işık zum 60. Geburtstag*, İstanbul, Ege Yayınları: 803 – 811.
- Yaraş, A. - Baykan, D. (2005a): "2003 Yılı Allianoi Kazısı", *XXVI. Kazı Sonuçları Toplantısı*, II. Cilt, Ankara, DÖSİMM Basımevi: 51-62.
- Yaraş, A. (2005b): "Allianoi: Chronique des Fouilles de 2004", *Anatolia Antiqua, Eski Anadolu*, XIII: 365-370.
- Yaraş, A. (2005c): "Barajlardaki Kurtarma Kazıları ve Allianoi İkilemi", *Arkeoloji ve Sanat*, 119: 134 – 137.
- Yaraş, A. (2005d): "Allianoi", *İlgi*, sayı 110: 12-19.
- Yaraş, A. (2006a): "Wasser in der Heiltherme von Allianoi", in Gilbert Wiplinger (ed.) *Cura Aquarum in Ephesus Proceedings of the Twelfth International Congress on the History of Water Management and Hydraulic Engineering in the Mediterranean Region*, Leuven-Paris-Dudley: 443 – 452.

- Yaraş, A. (2006b): "Allianoî", *Byzas* 3: 19-36.
- Yaraş, A. (2006c): "Allianoî: Chronique des Fouilles de 2005", *Anatolia Antiqua, Eski Anadolu*, XIV: 363 – 367.
- Yaraş, A. (2006d): "2004 Yılı Allianoî Kazısı", *XXVII. Kazı Sonuçları Toplantısı*, II. Cilt, Ankara, DÖSİMM Basımevi: 297-310.
- Yaraş, A. (2007): "Antik Sağlık Merkezi Allianoî ve Son Durumu", *Aktüel Arkeoloji* 2: 95 – 105.
- Yaraş A. (2008): "Kültür Varlıklarının Korunmasında Allianoî Örneği", *Evrensel Kültür* 196: 67 – 69.
- Yaraş, A. - Baykan D. - Karaca, E., (2008): "2006 Yılı Allianoî Kazısı", *IXXX. Kazı Sonuçları Toplantısı*, II. Cilt, Ankara, DÖSİMM Basımevi: 71-84.
- Yegül, F. (2006) : *Antik Çağ'da Hamamlar ve Yıkanma*, İstanbul: Homer Kitabevi.
- Zevi, F. (1998): "Die Casa del Fauno in Pompeji und das Alexander-mosaik", *RM*, 105: 21-65.

TABLULAR

Tablo I**Mekan ve Mozaik Ölçü Tablosu**

Mekan Adı	Mekan İşlevi	Mekan Ölçüleri (m.)	Mekan Alanı (m ²)	Mozaik Alanı (m ²)
G.I. 1	Frigidarium	12.32 x 13.80	170	115
G.I. 4	-	14.73 x 4.94	74	74
G.I. 6	Geçiş Mekanı (?)	10.20 x 5.30	54	54
G.I. 6 a	Yağlanma Odası	2.84 x 2.07	6	6
G.I. 6 b	Yağlanma Odası	2.84 x 2.09	6	6
G.I. 6 c	Dinl. – Yağl. Odası	2.95 x 2.09	6	6
G.I. 10	Dinlenme Odası (?)	7.20 x 7.23	52	29
				290
K.I. A 2	Geçiş – Kült Mekanı	16.05 x 23	369	364
K.I. A 2 a	Dinlenme Odası	3.85 x 2.25	8.6	5.6
K.I. A 2 b	Dinlenme Odası	3.95 x 2.25	8.8	5.6
K.I. A 2 c	Dinlenme Odası	3.96 x 2.24	8.8	5.5
K.I. A 2 d	Dinlenme Odası	3.53 x 2.15	7.5	4.8
K.I. A 3	Geçiş Mekanı	Çap 76	45	45
K.I. A 12	İmp. Salonu (?)	27 x 7.30-11.10	220 (?)	220 (?)
K.I. A 14	Geçiş Mekanı	7.21 x 5.74	41	41
				691,5
Genel Toplam:				981.5

Tablo II**Mekanlara Göre Kullanılan Bezeme Tablosu²⁴⁹**

Mekan Adı	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
G.I. 1	x	x				x			x			x				x		x				
G.I. 4	x	x				x																
G.I. 6	x	x				x																
G.I. 6 a	x	x			x												x					
G.I. 6 b	x	x			x												x					
G.I. 6 c	x	x			x												x					
G.I. 10	x	x	x				x				x		x						x			
K.I. A 2	x	x	x			x	x				x		x	x	x				x			x
K.I.A 2a	x	x									x	x										x
K.I.A 2b	x	x									x	x										x
K.I.A 2c	x	x									x	x										x
K.I.A 2d	x	x									x	x										x
K.I. A 3	x	x		x				x												x		
K.I.A 12	x	x				x																
K.I.A 14	x	x									x	x					x		x			

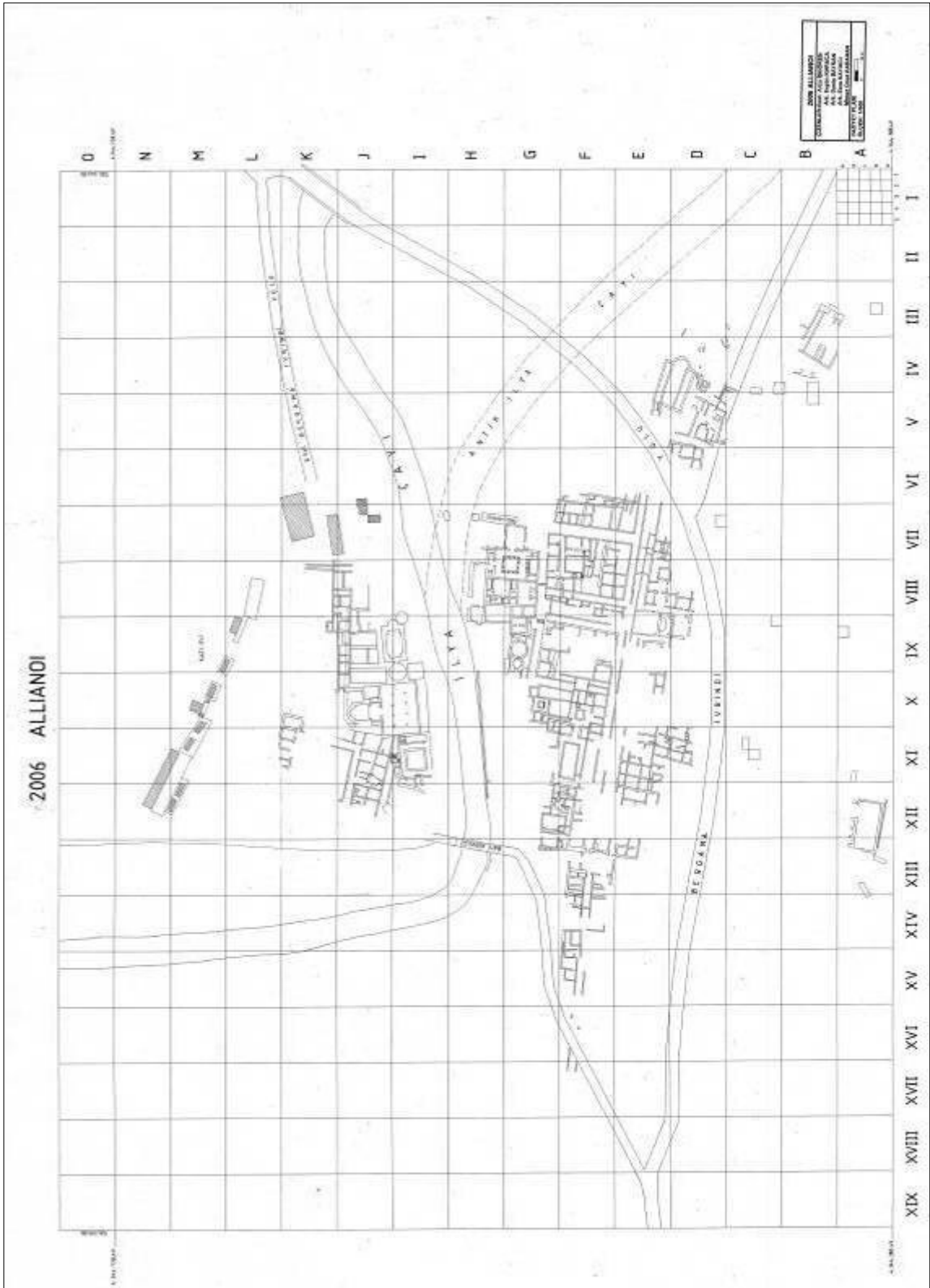
1. Basit Bant
2. Paralel Bant
3. Karga Adımı
4. Testere Dişi
5. Ağ Örgüsü
6. Kesişen Daireler
7. Eşkenar Dörtgenli Yıldız
8. Balık Pulu Kalkanı
9. Kare Merkezli Izgara
10. Etrafı Küçük Dörtgenlerle Çevrilmiş Dörtgen
11. İç içe Geçmiş Oval Halkalar
12. İç İçe Geçmiş Oval Halkalar ve Kare
13. Pelta
14. Dörtgenlere Bölünmüş Altıgen
15. Dört Sivri Uçlu Yıldız
16. Küçük Çapraz
17. İç içe Açılar
18. Dörtgen
19. Dört Yapraklı Çiçek Rozeti
20. Altıgen İçinde Altı Yapraklı Çiçek Rozeti
21. Yonca Rozeti
22. Labyrs

²⁴⁹ Tablonun daha kolay anlaşılabilmesi için bezemeler numaralandırılmıştır. Bu numaralar, bezeme repertuarı başlıklı bölümde takip edilen sıraya göre verilmiştir.

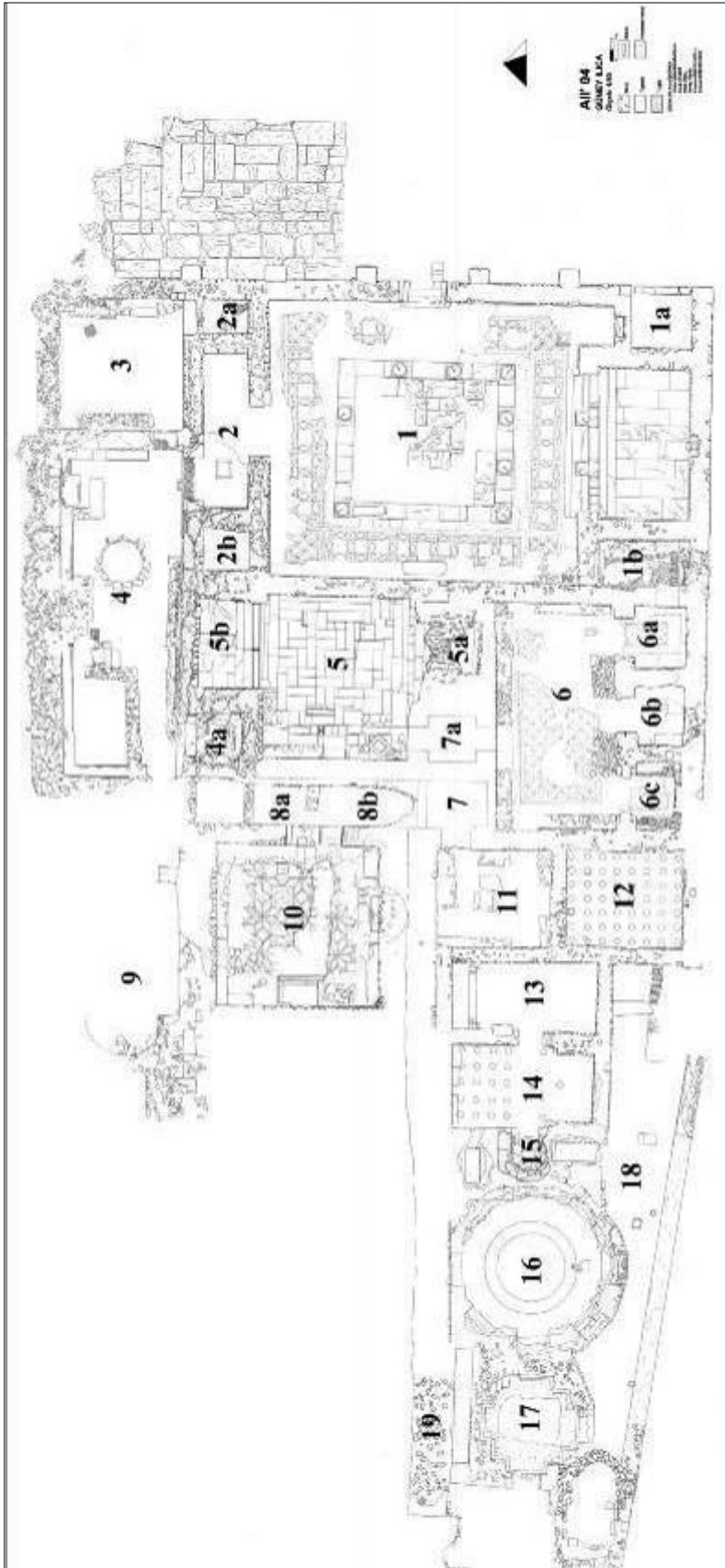
LEVHALAR

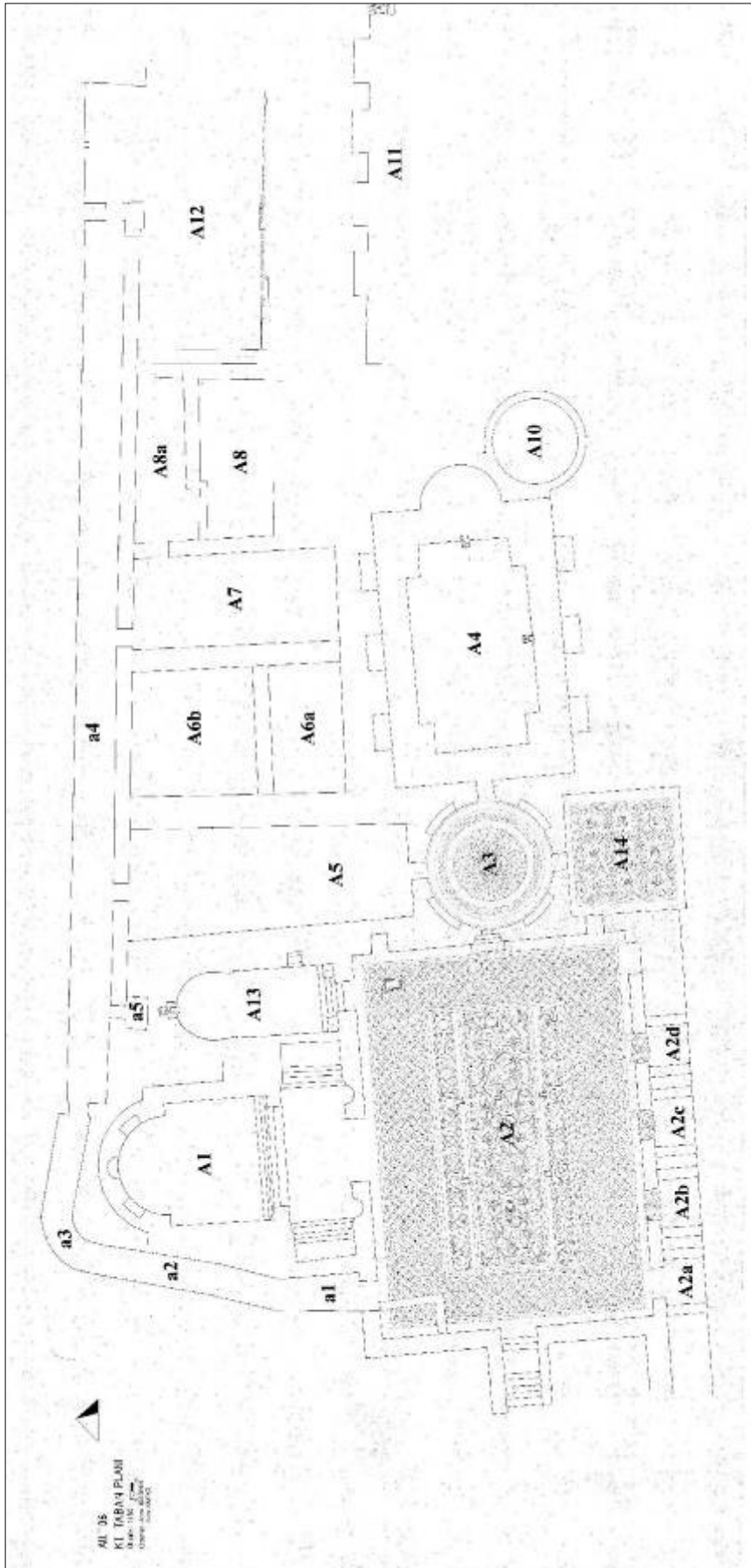
Harita 1: Pergamon – Allianoi (Ölçek: 1/500 000)

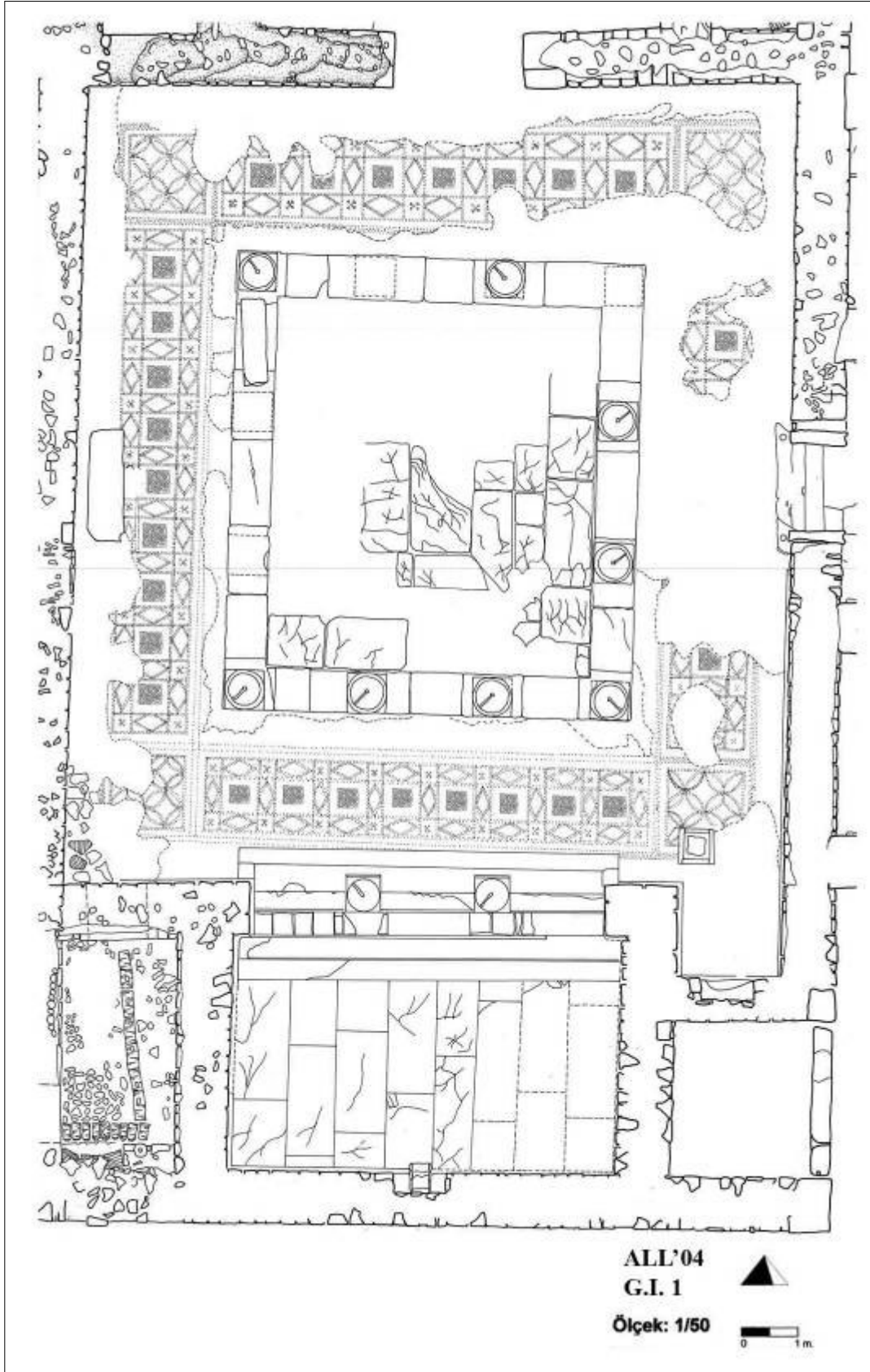
Plan 1: Allianoi 2006 Yılı Vaziyet Planı

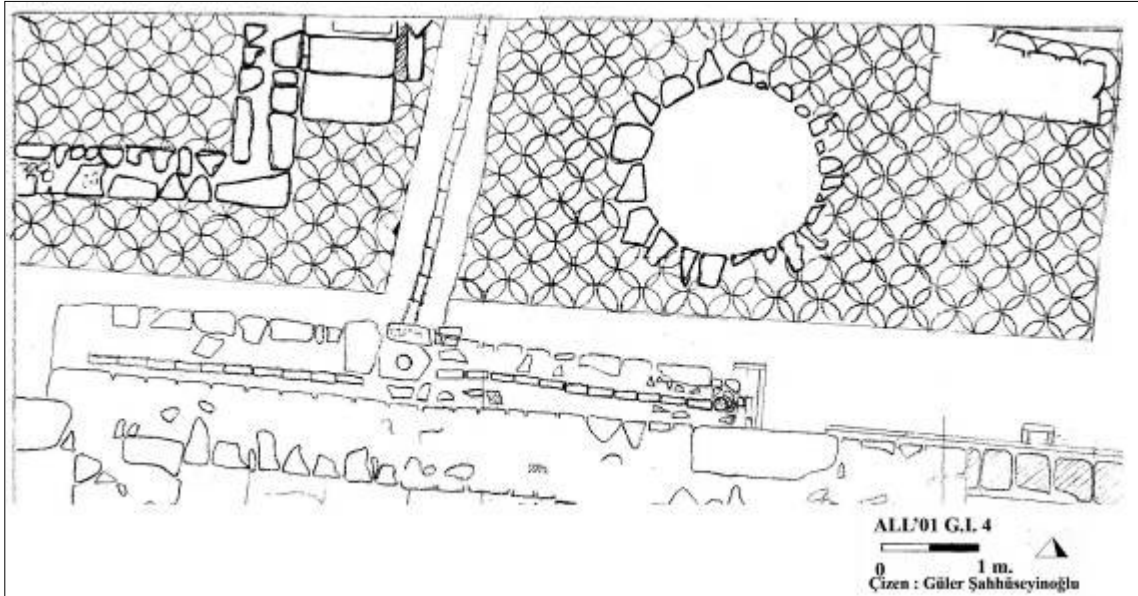
Plan 2: G.I. Plan

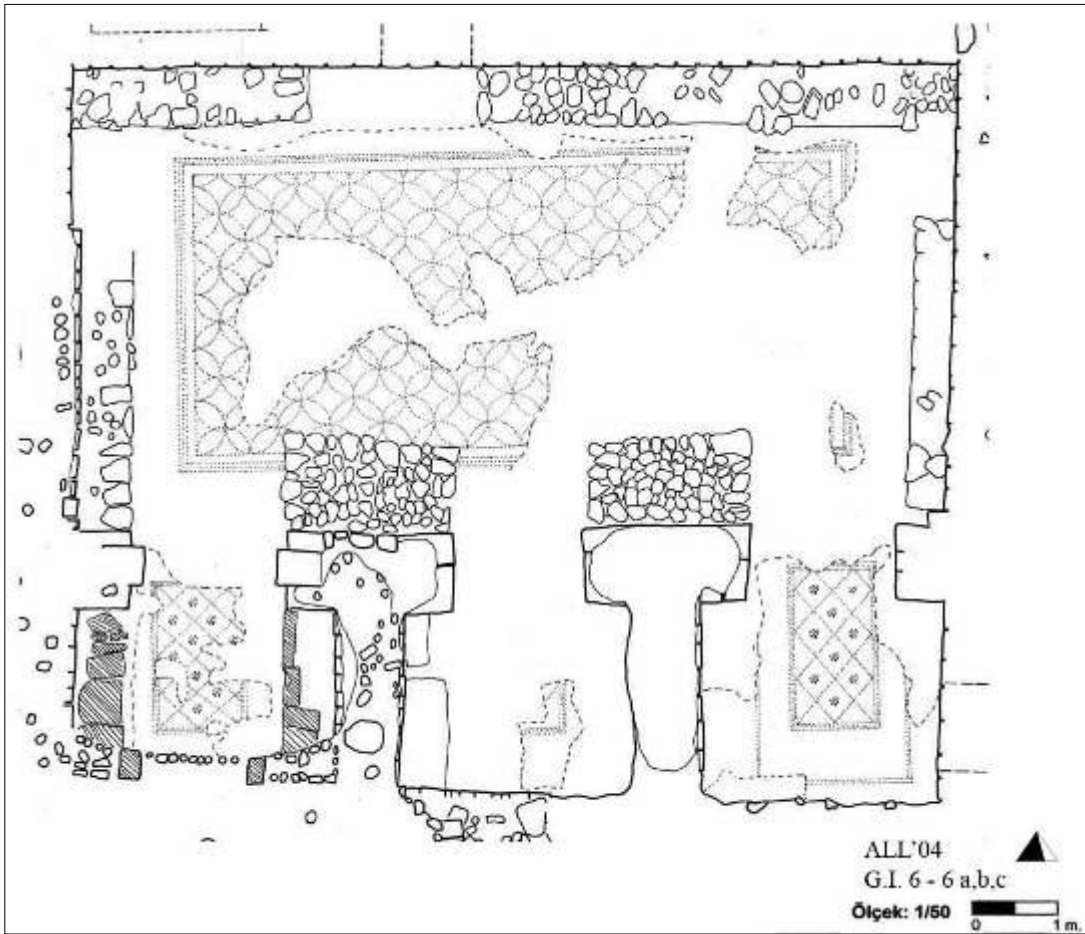
Plan 3: K.I. Taban Planı

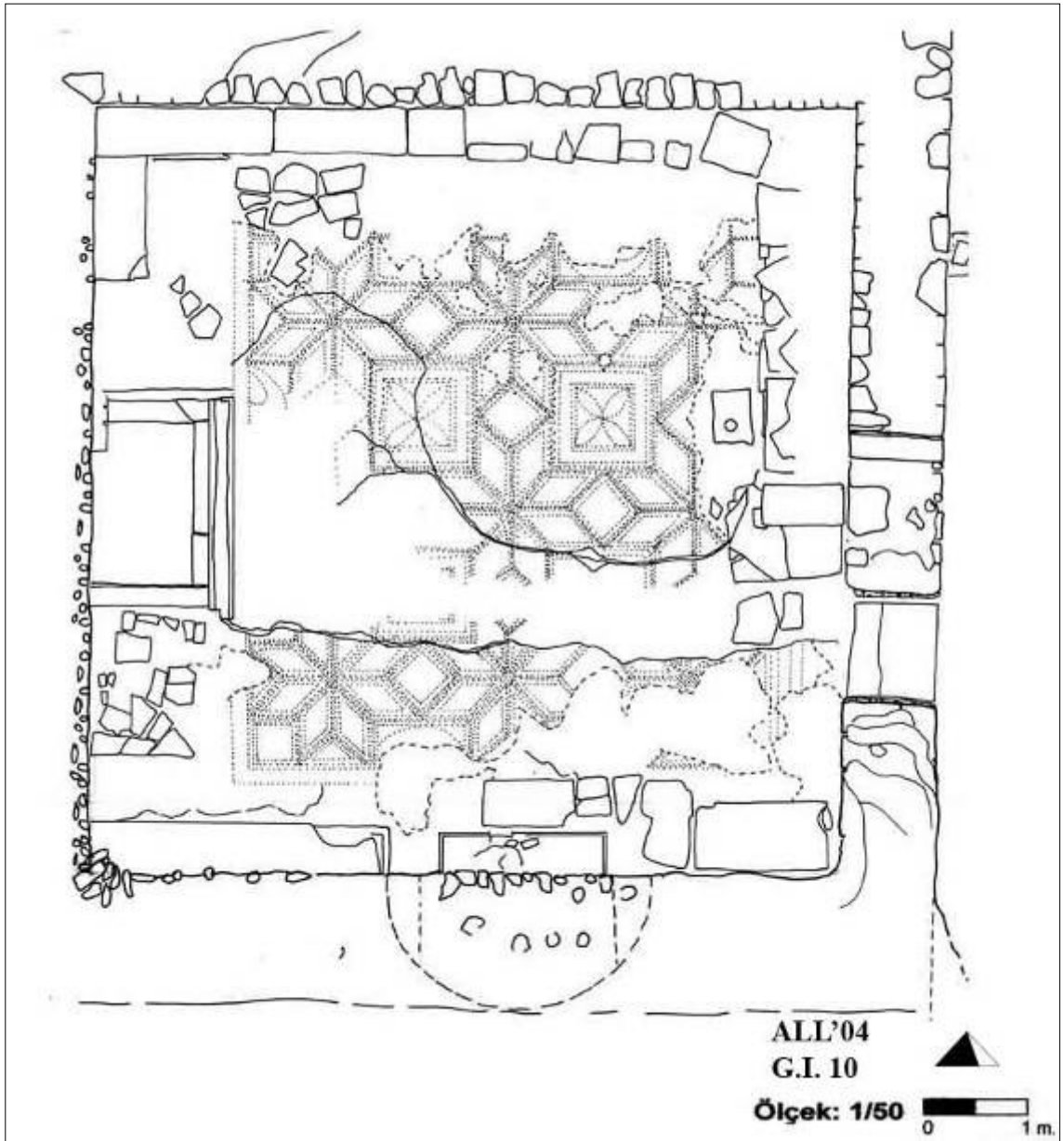
Plan 4: G.I. 1 no.lu Mekan Planı

Plan 5: G.I. 4 no.lu Mekan Planı

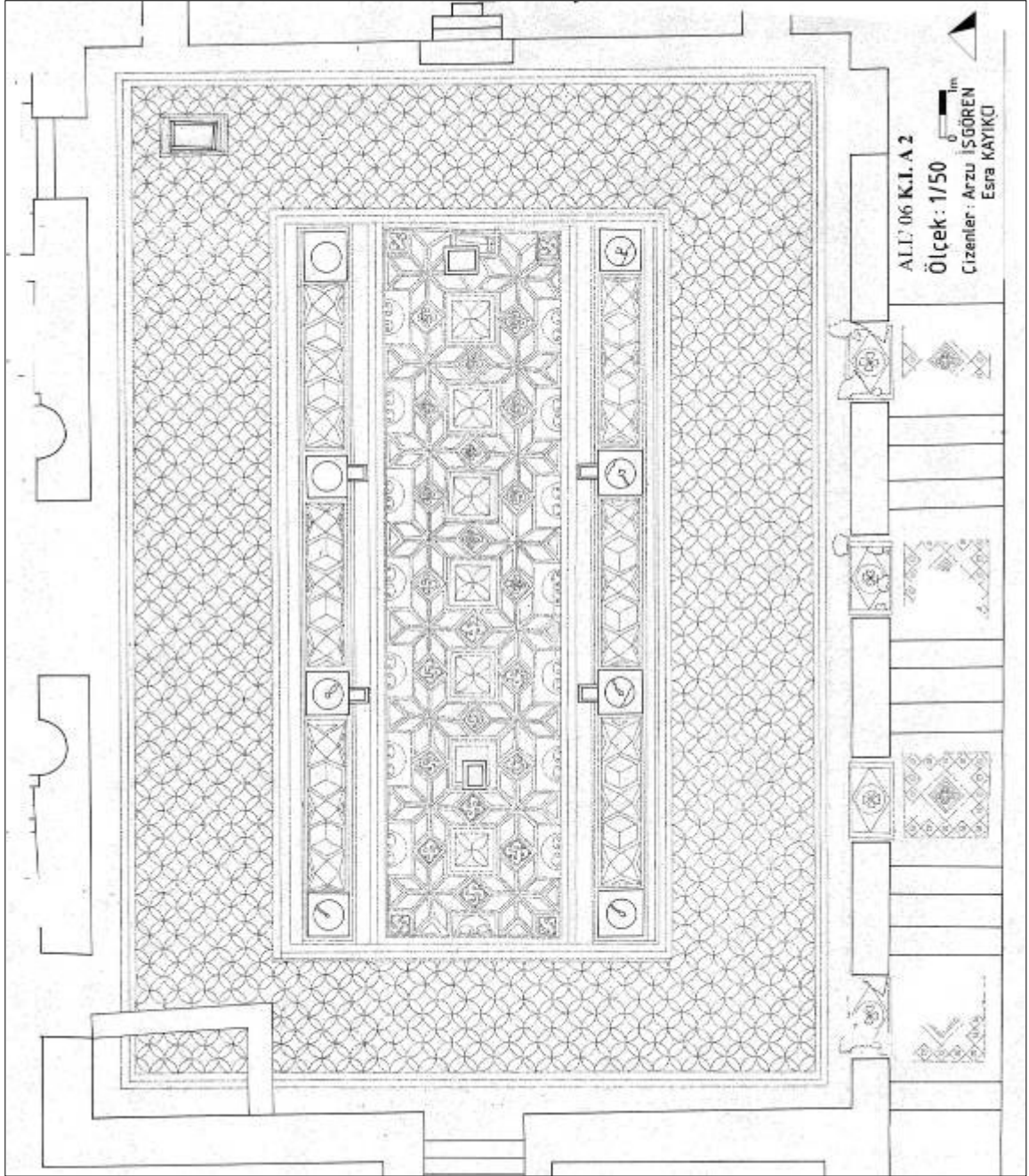

Plan 6: G.I. 6, 6 a,b, ve c no.lu Mekan Planları

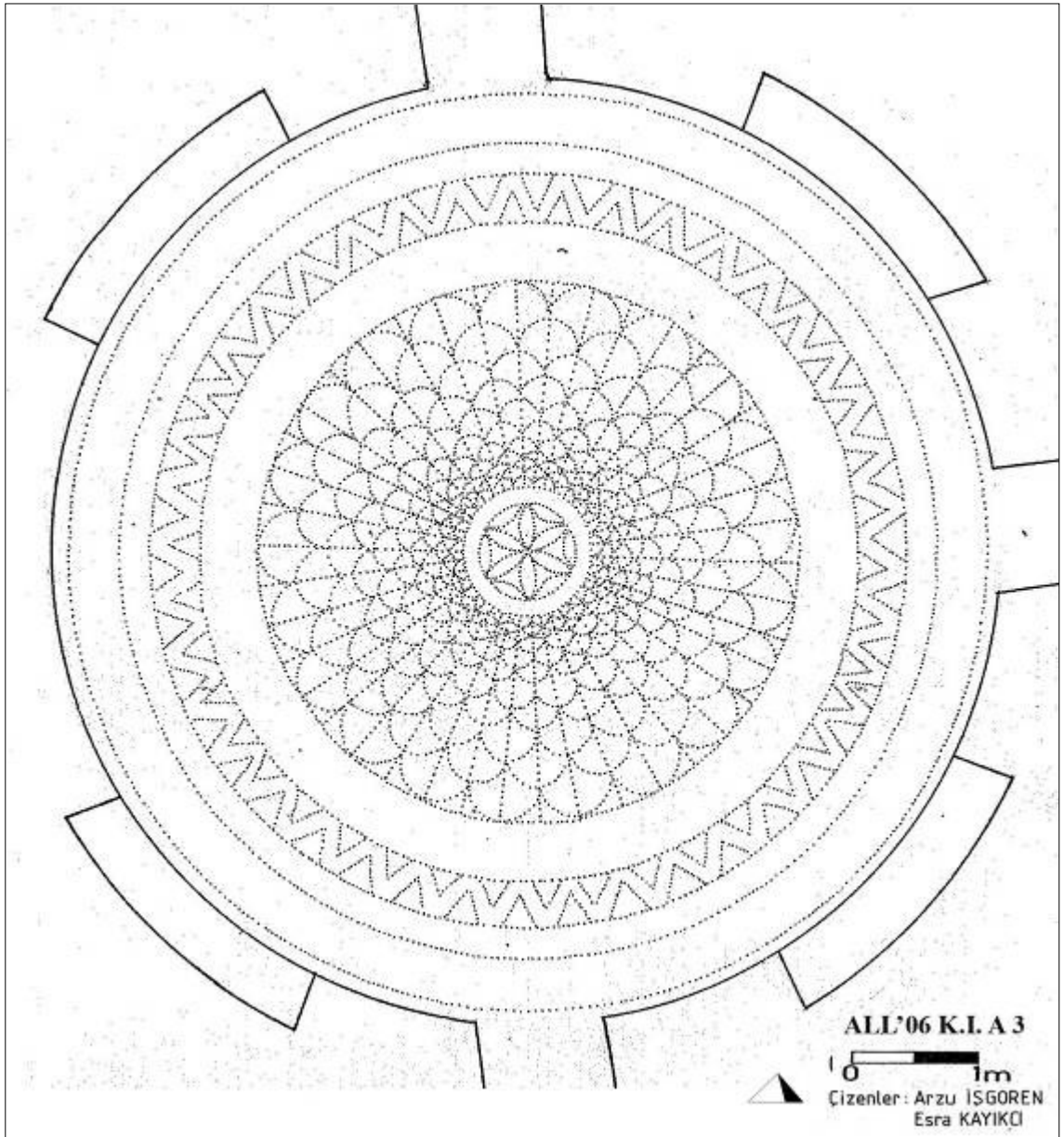

Plan 7: G.I. 10 no.lu Mekan Planı

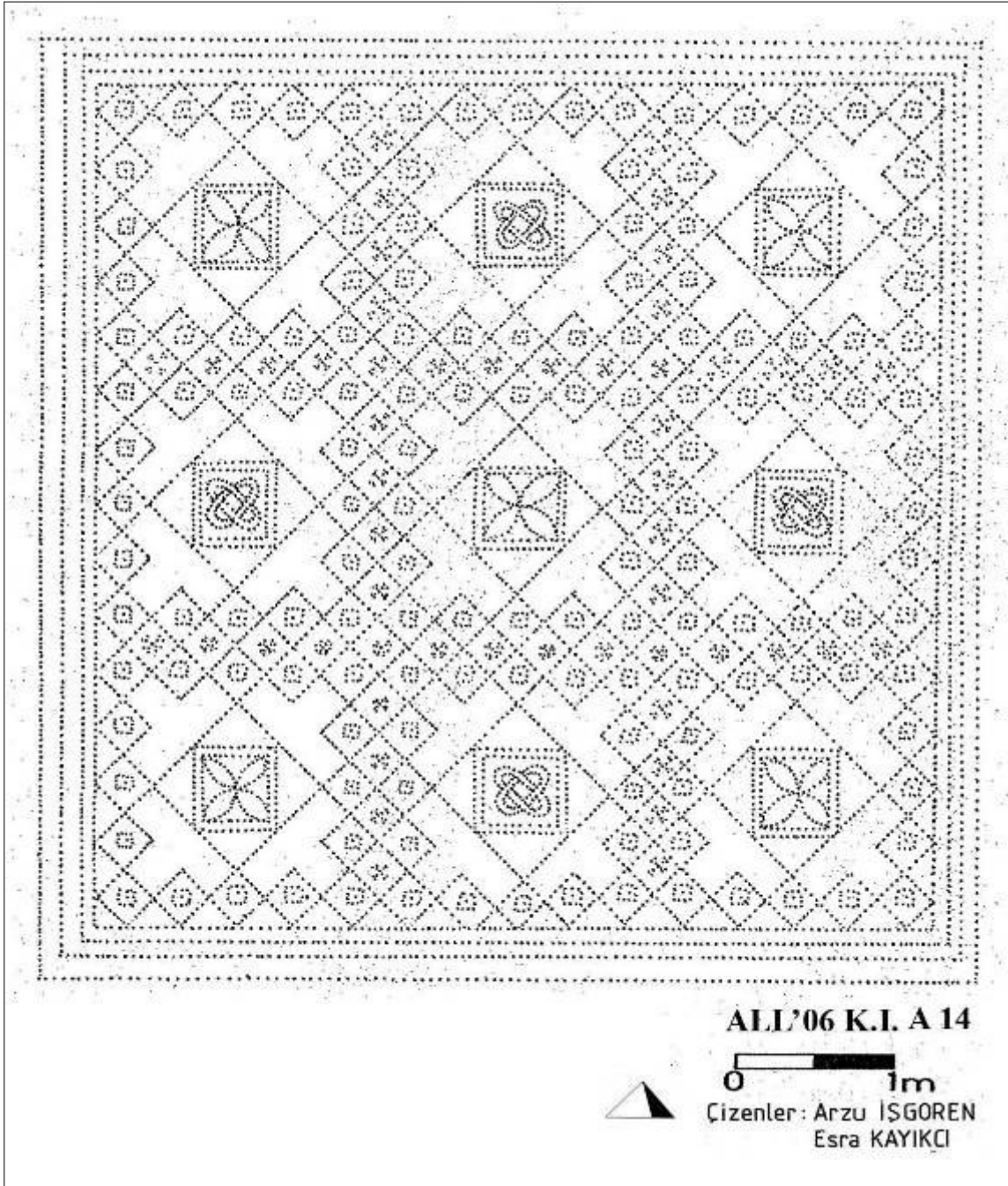
Levha 8

Plan 8: K.I. A 2, A 2 a,b,c ve d no.lu Mekan Planları

Plan 9: K.I. A 3 no.lu Mekan Planı

Plan 10: K.I. A 14 no.lu Mekan Planı

Resim 1: Kuzeyden Allianoi Genel

Resim 2: Güneydoğudan Güney Arazi

Resim 3: Güney Ilca

Resim 4: Batıdan Kuzey Ilca

Resim 5 : G.I. 1 Kuzeyden Genel Görünüm

Resim 6: G.I. 1 Güney Koridor

Resim 7 : G.I. 1 Batı Koridor

Resim 8 : G.I. 1 Kuzey Koridor

Resim 9 : G.I. 1 Güneydoğu Köşe

Resim 10 : G.I. 1 Kuzeybatı köşe

Resim 11 : G.I. 1 Bezeme Detayı

Resim 12 : G.I. 4 Batıdan Genel Görünüm

Resim 13 : G.I. 4 Kuzeyden Genel Görünüm

Resim 14: G.I. 4 Bezeme Detayı

Resim 15 : G.I. 6 Batıdan Genel Görünüm

Resim 16: G.I. 6, 6 a,b ve c Kuzeyden Genel Görünüm

Resim 17: G.I. 6 c Ağ Örgüsü ve İç İçe Açılar Bezeme Detayı

Resim 18 : G.I. 10 Güneyden Genel Görünüm

Resim 19: G.I. 10 Mozaik Tahribat Detay

Resim 20: G.I. 10 Karga Adımı ve Dört Yapraklı Çiçek Rozeti Bezeme Detayı

Resim 21: G.I. 10 Eşkenar Dörtgenli Yıldız Bezeme Detayı

Resim 22 : K.I. A 2 Kuzeyden Genel Görünüm

Resim 23 : K.I. A 2 Güneybatıdan Genel Görünüm

Resim 24 : K.I. A 2 Batıdan Mekanın Orta Bölümü

Resim 25 : K.I. A 2 Pelta Bezemesi Detay

Resim 26 : K.I. A 2 İç içe Geçmiş Oval Halkalar Bezemesi Detay

Resim 27 : K.I. A 2 Karga Adımı ve Dört Yapraklı Çiçek Rozeti Bezeme Detayı

Resim 28 : K.I. A 2 Labyrs Bezemesi Detay

Resim 29 : K.I. A 2 Güney Koridor

Resim 30 : K.I. A 2 Bezeme Detayı

Resim 31 : K.I. A 2 Kenar Bordür Detayı

Resim 32: K.I. A 2 a Bezeme Detayı

Resim 33 : K.I. A 2 a Bezeme Detayı

Resim 34 : K.I. A 2 b Güneyden Genel Görünüm

Resim 35 : K.I. A 2 b Bezeme Detayı

Resim 36 : K.I. A 2 c Bezeme Detayı

Resim 37: K.I. A 2 c Bezeme Detayı

Resim 38 : K.I. A 2 d Bezeme Detayı

Resim 39 : K.I. A 2 d Bezeme Detayı

Resim 40: K.I. A 2 a, b, c ve d Kemerli Geçişler

Resim 41: K.I. A 2 b Kemerli Geçiş Bezeme Detayı

Resim 42: K.I. A 3 Güneyden Genel Görünüm

Resim 43 : K.I. A 3 Testere Dişi Bezemesi Detay

Resim 44: K.I. A 3 Rozet ve Balık Pulu Kalkanı Bezemesi Detay

Resim 45: K.I. A 3 Balık Pulu Kalkanı ve Testere Dişi Bezemesi Detay

Resim 46: K.I. A 12 Güneydoğudan Genel Görünüm

Resim 47: K.I. A 12 Bezeme Detayı

Resim 48 : K.I. A 14 Doğudan Genel G6r6n6m

Resim 49: K.I. A 14 Kuzeyden Genel Görünüm

Resim 50: K.I. A 14 Bezeme Detayı

Resim 51: G.I. 1 Konservasyon alışmaları

Resim 52: G.I. 6 Konservasyon alışmaları

Resim 53: K.I. A 2 Konservasyon alışmaları

Resim 54: K.I. A 2 d Konservasyon alışmaları

Resim 55: Üzerinde Bezeme Modeli Bulunan Mermer Parçası

Resim 56 : K.I. A 2 Mekanı Taban Üzerinden Çıkan Seramik Parçaları

Resim 57 : P.T.05 – 36 Kandil

Resim 58 : P.T.05 – 37 Kandil

Resim 59 : P.T.05 – 39 Kandil